

MEDIJI IN PREDŠOLSKI OTROCI

V SLOVENIJI

Vodja projekta:izr. prof. dr. Mateja Rek

Tehnična sodelavka: Kristina Milanovski Brumat

Ljubljana, 2016

MEDIJI IN PREDŠOLSKI OTROCI V SLOVENIJI

Mateja Rek in Kristina Milanovski Brumat

Leto izdaje: 2016

Verzija: 13.8

Priložene datoteke:

- vzg_krizanje-obseg uporabe.doc
- vzg_obseg uporabe-demografija.doc
- vzg-osnovna analiza.doc
- starsi-dodatna analiza.doc
- starsi-4-6 leta-krizanje-obseg uporabe medijev.doc
- starsi-1-3 leta-krizanje-obseg uporabe medijev.doc
- starsi-vsi otroci-krizanje-obseg uporabe medijev.doc
- starsi-krizanje-demografski podatki starsev.doc
- starsi-krizanje-krizanje-strarostni skupini otrok.doc
- starsi-4-6 leta-osnovna analiza.doc
- starsi-vsi otroci-osnovna analiza.doc
- starsi-1-3 leta-osnovna analiza.doc
- vzgojitelji.sav
- starsi.sav (SPSS datoteka)
- vzgojitelji.sav (SPSS datoteka)
- starsi-vprasadnik.doc
- vzgojitelji-vprasadnik.doc

Raziskava je nastala v okviru Infrastrukturnega programa Fakultete za medije – zbiranje, vodenje in arhiviranje podatkov o medijski pismenosti, ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS – ARRS kot infrastrukturni program. Sredstva je ARRS zagotovila po pogodbi št.1000-16-2916. Raziskavo je soglasno podprl tudi Svet za radiodifuzijo RS.

KAZALO

1 PREDGOVOR.....	12
1. 1 POVZETEK KLJUČNIH UGOTOVITEV	14
2 UVOD.....	16
2. 1 Širši okvir pridobivanja podatkov, financiranja in izvedbe.....	17
2. 2 Cilji raziskave	17
2. 3 Raziskovalna metodologija.....	18
2. 4 Omejitve empiričnega dela raziskave	18
3 PREGLED LITERATURE IN RAZISKAV NA PODROČJU MEDIJEV IN PREDŠOLSKIH OTROK.....	20
3. 1 Izpostavljenost medijem	20
3. 1. 1 <i>Digitalni odtis otrok na spletu</i>	20
3. 1. 2 <i>Izpostavljenost predšolskih otrok »tradicionalnim« medijem</i>	21
3. 1. 3 <i>Medkulturne razlike glede količine izpostavljenosti</i>	22
3. 1. 4 <i>Prisotnost medijev v sobi otroka</i>	22
3. 1. 5 <i>Uporaba zaslonov na dotik (tablic in mobilnih telefonov)</i>	23
3. 1. 6 <i>Uporaba interneta</i>	23
3. 1. 7 <i>Pasivna izpostavljenost medijem glede na razlike med družinami, v katerih otrok odraščča</i>	24
3. 1. 8 <i>Katerim medijem in s kakšnimi vsebinami so izpostavljeni predšolski otroci</i>	25
3. 2 Priporočila mej izpostavljenosti.....	26
3. 3 Prednosti in slabosti ter vplivi medijev na predšolske otroke v tuji literaturi	26
3. 3. 1 <i>Mnenja ZA</i>	26
3. 3. 2 <i>Mnenja PROTI</i>	27
3. 3. 3 <i>Vpliv izpostavljenosti medijem na počasnejši razvoj govora</i>	28
3. 3. 4 <i>Agresija predšolskih otrok in posnemanje deviantnega vedenja 3</i>	29
3. 3. 5 <i>Izpostavljenost medijem in zdravstveno stanje predšolskih otrok</i>	29
4 KVANTITATIVNI RAZISKAVI MED STARŠI IN VZGOJITELJI PREDŠOLSKIH OTROK v sloveniji	31
4. 1 Pridobivanje podatkov, vzorčenje, spremenljivke in metode analize.....	31
4. 1. 1 <i>Pridobivanje podatkov in vzorčenje</i>	31
4. 1. 2 <i>Utežitev podatkov</i>	32
4. 1. 3 <i>Enote analize ter spremenljivke</i>	32
4. 1. 4 <i>Izračunani intervali zaupanja</i>	32
4. 2 Predstavitev statistične populacije in demografskih značilnosti vzorca.....	33
4. 3 Demografske značilnosti staršev in vzgojiteljev.....	38

4. 3. 1 Število družin glede na število otrok in mesto/primestje	40
4. 4 Predstavitev populacije vrtecev in strokovnega kadra.....	44
4. 5 Geografska pokritost Slovenije.....	49
4. 6 Kontrolna analiza razlik med spletnim in pisnim izpolnjevanjem.....	51
5 REZULTATI RAZISKAV MED STARŠI IN VZGOJITELJI.....	52
5. 1 Medijska izpostavljenost staršev.....	52
5. 1. 1 Čas medijske izpostavljenosti staršev.....	52
5. 1. 2 Razlike med starši glede izpostavljenosti medijem (veliki, srednji in mali uporabniki medijev).....	56
5. 1. 3 Značilnosti medijsko intenzivnih družin glede izpostavljenosti staršev.....	60
Druge razlike med starši glede izpostavljenosti medijem.....	64
5. 2 Medijska izpostavljenost predšolskih otrok.....	65
5. 2. 1 Čas izpostavljenosti predšolskih otrok medijem.....	65
5. 2. 2 Pasivno gledanje televizije, brskanje po internetu in izobraževalni program.....	67
5. 2. 3 Razlike med otroci glede izpostavljenosti medijem (otroci kot veliki, srednji in mali uporabniki medijev)	68
5. 2. 4 Druge značilnosti, ki pripeljejo do različne izpostavljenosti otrok medijem.....	72
5. 3 Navzočnost staršev in pogovor z otroci ob medijski izpostavljenosti	73
5. 4 Povezava izpostavljenosti staršev in njihovih otrok	76
5. 5 Primerjava namenjanja časa različnim otroškim aktivnostim	86
5. 6 Medijska izpostavljenost otrok v vrtcu	87
5. 7 Prisotnost naprav.....	89
5. 7. 1 Prisotnost naprav v spalni sobi otroka	89
5. 7. 2 Prisotnost naprav v vrtcu.....	91
5. 7. 3 Uporaba lastnih elektronskih pripomočkov otrok v vrtcu.....	92
5. 8 Postavljanje omejitev za otroka	94
5. 8. 1 Primerna starost za samostojno uporabo	95
5. 8. 2 Koliko bi moral biti dnevni ekranski limit po mnenju staršev	102
5. 8. 3 Koliko bi moral biti dnevni ekranski limit po mnenju vzgojiteljev	105
5. 8. 4 Dnevni ekranski limit po mnenju vzgojiteljev v okviru 8-urnega varstva v vrtcu....	107
5. 8. 5 So starši seznanjeni s priporočili glede uporabe medijev za otroke?.....	109
5. 8. 6 Pogovor starša s pediatrom o vplivu medijev na otroka do 3. leta starosti	111
5. 9 Vzgojitelji in priporočila glede uporabe medijev v oddelku	112
5. 10 Povprečna izpostavljenost staršev in predšolskih otrok medijem v Sloveniji	114
6 POVEZAVA MEDIJSKE IZPOSTAVLJENOSTI Z VEDENJEM, POČUTJEM IN ZDRAVJEM OTROK.....	115
6. 1 Pozitivni vplivi na učenje.....	115
6. 2 Negativni vpliv na počutje, vedenje in zdravje otrok	118
6. 3 Debelost in medijska izpostavljenost otrok	122
6. 4 Medijska izpostavljenost in sposobnost daljšega ukvarjanja z isto nalogo	124
6. 5 Agresivno vedenje in medijska izpostavljenost otrok	125
6. 6 Posnemanje in vpliv na nakupno vedenje.....	128

7 ZAKLJUČEK.....	132
7. 1 Raziskovalne možnosti v prihodnosti	132
7. 2 Aplikativna vrednost raziskave in sklep	132
8 VIRI.....	134

KAZALO SLIK

Slika 1: Raziskava starši - starost otroka, za katerega je odgovarjal	34
Slika 2: Raziskava starši - spol otroka za katerega je odgovarjal	35
Slika 3: Raziskava starši - bratje ali/in sestre otroka, za katerega je odgovarjal	36
Slika 4: Raziskava vzgojitelji - povprečna starost otrok v skupini, za katere je odgovarjal.....	37
Slika 5: Raziskava starši - letnica rojstva staršev	38
Slika 6: Raziskava starši - spol starša otroka za katerega je odgovarjal.....	39
Slika 7: Raziskava starši - število vseh oseb v gospodinjstvu	41
Slika 8: Raziskava starši - otrok v deljenem varstvu staršev	42
Slika 9: Raziskava starši - bivanjski kraj	43
Slika 10: Raziskava vzgojitelji - spol.....	46
Slika 11: Raziskava vzgojitelji - izobrazba.....	47
Slika 12: Raziskava vzgojitelji – bivanjski kraj.....	48
Slika 13: Raziskava starši - regija.....	49
Slika 14: Raziskava vzgojitelji – regija vrtca	50
Slika 15: Koliko minut dnevno so starši izpostavljeni medijem po njihovem mnenju	53
Slika 16: Raziskava vzgojitelji – Čas izpostavljenosti medijem	55
Slika 17: Koliko minut dnevno so starši izpostavljeni medijem glede na aktivnosti staršev	57
Slika 18: Koliko minut dnevno so starši izpostavljeni medijem glede na aktivnosti staršev	59
Slika 19: Koliko minut dnevno starši gledajo medije/ starši uporabniki medijev	60
Slika 20: Koliko minut dnevno starši uporabljajo računalnik za neslužbene namene/ starši uporabniki medijev	61
Slika 21: Koliko minut dnevno starši namenijo telefoniranju/ starši uporabniki medijev	62
Slika 22: Koliko minut dnevno imajo starši prižgano televizijo / starši uporabniki medijev.....	63
Slika 23: Koliko minut dnevno so predšolski otroci izpostavljeni medijem	65
Slika 24: Aktivnosti otrok, ko so v prostoru, kjer je prižgana TV.....	67
Slika 25: Izpostavljenost medijem otrok glede na skupine OVUM, OSUM in OMUM.....	69
Slika 26: Gledanje TV v živo za starost do 3 let / otroci uporabniki medijev	70
Slika 27: Gledanje TV v živo za starost 4-6 let/ otroci uporabniki medijev.....	71

Slika 28: Starost navzočih staršev, medtem ko je otrok v stiku z mediji.....	74
Slika 29: Povezanost med izpostavljenostjo staršev in njihovih otrok	76
Slika 30: Povezava med časom gledanja ekrana staršev in izpostavljenostjo medijem otrok.....	77
Slika 31: Povezava med otroci in njihovimi starši, ki precej uporabljajo medije sami	78
Slika 32: Otroci pri gledanju TV v živo/ starši uporabniki medijev	79
Slika 33: Otroci pri gledanju DVD, videoposnetka na TV ... / starši uporabniki medijev	80
Slika 34: Otroci pri poslušanju radija/ starši uporabniki medijev.....	81
Slika 35: Otroci pri uporabi računalnika ali tablice/ starši uporabniki medijev	82
Slika 36: Povezava med starši in otroci pri igranju elektronskih iger/ starši uporabniki ekran....	83
Slika 37: Otroci pri gledanju ali branju revij, časopisov/ otroci uporabniki ekrana	84
Slika 38: Otroci pri uporabljanju mobilnega telefona (brez klicev)/ starši uporabniki medijev ..	85
Slika 39: Primerjava časa za različne aktivnosti.....	86
Slika 40: Aktivnosti, katerim so otroci izpostavljeni v vrtcu.....	88
Slika 41: Prisotnost naprav v splani sobi otroka.....	90
Slika 42: Prisotnost naprav v vrtcu	91
Slika 43: Uporaba lastnih elektronskih pripomočkov otrok v vrtcu	92
Slika 44: Raziskava starši - primerna starost za samostojno uporabo pametnega telefona, video iger in brskanje po internetu.....	95
Slika 45: Raziskava starši - primerno leto otroka, da za zabavo uporablja svoj pametni telefon.	96
Slika 46: Raziskava starši - primerno leto otroka, da za zabavo igra video igre	97
Slika 47: Raziskava starši - primerno leto otroka, da za zabavo brska po internetu.....	98
Slika 48: Starš – Primerno leto za otroka, da za zabavo uporablja pametni telefon/ starši uporabniki medijev	99
Slika 49: Primerno leto za otroka, da za zabavo igra video igre/ starši uporabniki medijev	100
Slika 50: Primerno leto za otroka, da za zabavo brska po internetu/ starši uporabniki medijev	101
Slika 51: Primeren dnevni ekranski limit/ starši uporabniki ekranov.....	102
Slika 52: Primeren dnevni ekranski limit/ otroci uporabniki medijev	103
Slika 53: Primeren dnevni ekranski limit glede na izobrazbo staršev	104
Slika 54: Vzgojitelji - celodnevni ekranski limit za otroke	105
Slika 55: Vzgojitelji - dnevni ekranski limit v vrtcu.....	107

Slika 56: Vzgojitelji - dnevni ekranski limit v vrtcu/ vzgojitelji uporabniki ekranov	108
Slika 57: Raziskava starši - seznanjenost s priporočili glede uporabe medijev za otoke	109
Slika 58: Raziskava starši - seznanjenost s priporočili/ otroci uporabniki medijev	110
Slika 59: Pogovor pediatra s starši o vplivu medijev na otroka.....	111
Slika 60: Pisna priporočila vodstva vzgojiteljem glede uporabe medijev	112
Slika 61: Napisana priporočila v vrtcih, glede uporabe medijev	113
Slika 62: Povzetek ugotovitev izpostavljenosti otrok medijem.....	114
Slika 63: Raziskava starši - koliko se lahko otrok nauči koristnega iz medijev/ otroci uporabniki medijev.....	116
Slika 64: Raziskava starši - koliko se lahko otrok nauči koristnega iz izobraževalnih DVD-jev/ starši uporabniki medijev	117
Slika 65: Ekрани škodujejo razvoju govora pri otrocih/ otroci uporabniki ekrana.....	119
Slika 66: Mediji imajo negativen vpliv na razpoloženje otrok/ otroci uporabniki ekrana.....	120
Slika 67: Mediji imajo negativen vpliv na zdravje otrok/otroci uporabniki ekrana	121
Slika 68: Raziskava starši - debelost otrok /otroci uporabniki medijev.....	122
Slika 69: Raziskava starši - debelost otrok/ otroci uporabniki ekranov.....	123
Slika 70: Starši – koncentracija otrok / otroci uporabniki medijev	124
Slika 71: Raziskava starši - agresivnost otrok/ otroci uporabniki medijev.....	125
Slika 72: Raziskava starši - agresivnost otrok/ otroci uporabniki ekrana.....	126
Slika 73: Raziskava starši - agresivnost otrok/ starši uporabniki medijev.....	127
Slika 74: Ali otrok posnema junake, ki nastopajo v medijih/ otroci uporabniki medijev	129
Slika 75: Kako pogosto otroci v vrtec nosijo izdelke, ki so jih videli v medijih/ otroci uporabniki medijev.....	130

KAZALO TABEL

Tabela 1: Intervali zaupanja: raziskava - starši.....	32
Tabela 2: Intervali zaupanja: raziskava - vzgojitelji.....	33
Tabela 3: Število družin s predšolskimi otroci glede na starost otrok.....	33
Tabela 4: Število družin glede na število otrok in mesto/primestje.....	40
Tabela 5: Število vrtcev, oddelkov in otrok vključenih v vrtce v letu 2014.....	44
Tabela 6: Strokovni delavci v vrtčevskih oddelkih.....	44
Tabela 7: Zaposleni na delovnem mestu vzgojitelja po izobrazbi in spolu.....	45
Tabela 8: Primerjava pisnega in online rezultata.....	51
Tabela 9: Čas izpostavljenosti staršev medijem glede na starost njihovih otrok.....	54
Tabela 10: Starši mediji skupaj (mogoče prekrivanje več medijev) glede na regijo.....	64
Tabela 11: Razlike v izpostavljenosti med dvema starostnima skupinama otrok.....	66
Tabela 12: Otroci mediji skupaj (mogoče prekrivanje več medijev) glede regij.....	72
Tabela 13: Starši mediji skupaj (mogoče prekrivanje več medijev) glede na regijo.....	73
Tabela 14: Starši: Ali se z otrokom pogovarjate o tem, kaj vidi v medijih?.....	75
Tabela 15: Vzgojitelji: Ali se z otroci pogovarjate o tem, kaj vidijo v medijih?.....	75
Tabela 16: Uporaba in učenje uporabe elektronskih pripomočkov v vrtcu.....	93
Tabela 18: Starši o postavljanju omejitev/pravil o tem kaj sme otrok gledati.....	94
Tabela 19: Vzgojitelji o postavljanju omejitev/pravil o tem, kaj sme otrok gledati.....	94
Tabela 20: Celodnevni ekranski limit za otroke glede na udeležbo strokovnega izobraževanja	106
Tabela 21: Mnenja staršev - pozitivni vidiki izpostavljenosti otrok medijem.....	115
Tabela 22: Mnenja vzgojiteljev - pozitivni vidiki izpostavljenosti otrok medijem.....	115
Tabela 23: Raziskava starši - negativne posledice medijev na otroke.....	118
Tabela 24: Vzgojitelji - negativne posledice medijev na otroke.....	118
Tabela 25: Vzgojiteljevo mnenje glede trditve: Po agresivnem obnašanju razpoznam medijem bolj izpostavljene otroke.....	127
Tabela 26: Raziskava starši - vplivi medijev na obnašanje otrok in njihovih staršev.....	128
Tabela 27: Mnenja vzgojiteljev: vplivi medijev na obnašanje otrok.....	128

O RAZISKAVI

Raziskava **MEDIJI IN PREDŠOLSKI OTROCI V SLOVENIJI** je sestavljena iz mnenj staršev in vzgojiteljev do vključno 6-letnih otrok na celotnem območju Slovenije. Raziskava, ki je potekala v slovenskih vrtcih, prikazuje izpostavljenost medijem tako predšolskih otrok (v domačem okolju kot v okviru organiziranega varstva), kot tudi njihovih staršev in vzgojiteljev. Vprašanja se nanašajo tudi na prisotnost naprav v okolju otroka. Pomemben sklop raziskave je ugotavljanje večje izpostavljenosti medijem v povezavi z vplivi na zdravje in obnašanje otrok. V raziskavi so izpostavljena tudi mnenja o postavljanju pravil glede uporabe medijev in priporočenih dnevnih limitov. Raziskava je potekala v letu 2015 (pregled literature, testiranje vprašalnika, pridobivanje podatkov). Pridobivanje podatkov je potekalo na podlagi papirnih in spletnih vprašalnikov.

Ključne besede: mediji, predšolski otroci, vzgojitelji, starši, ekrani, omejitve

ABOUT THE RESEARCH

Research **MEDIA AND PRESCHOOL CHILDREN IN SLOVENIA** is based on opinions of parents and childcare workers of 1-6-year-old children in Slovenia. Research that was conducted in Slovenian kindergartens, aimed to present media exposure of preschool children (in home environment and in kindergarten) as well as the media exposure of their parents and childcare workers. Moreover, the accessibility of different media devices to children was also researched and relationships between different media exposures and children's health and behavior were analyzed. In addition opinions about rule setting and exposure limits suggested by childcare workers and parents were evaluated. Research was conducted in 2015 (literature review, questionnaire testing and field work). Data was collected using paper and online questionnaires.

Key words: media, preschool children, childcare workers, parents, screens, limits

1 PREDGOVOR

V času izjemnih tehnoloških sprememb je preučevanje vpliva medijev tudi na predšolske otroke velikega pomena, saj odraščajo v bodoče potrošnike in državljane. Predvsem manjši otroci so, glede na dejstvo, da 80 % možganov zraste do otrokovega tretjega leta (Sigman, 2011), ranljivi zaradi velike izpostavljenosti ekranom, ki lahko vodi tudi v neaktivnost na drugih pomembnih življenjskih področjih. Majhni otroci tudi praviloma nimajo izoblikovanega reflektivnega razmišljanja glede vsebine medijev. Dolgoročnih učinkov izpostavljenosti različnim sodobnim medijem sicer sedaj še ni mogoče povsem natančno predvideti. Pregled literature o vplivu rabe medijev na majhne otroke je opozoril na velike razlike med okolji, v katerih predšolski otroci odraščajo, velike razlike možnosti uporabe medijev in ne nazadnje velike razlike med mnenji staršev in drugih vzgojiteljev glede koristnosti in posledic izpostavljenosti medijem. Predšolski otroci so zelo veliko in čedalje več izpostavljeni medijem. Velik izziv predstavlja prisotnost televizije, ki je v velikem odstotku gospodinjstev prižgana ves čas. Predšolski otroci imajo tudi čedalje več elektronskih pripomočkov in vedno pogosteje tudi lastno TV v svoji sobi. Skrbi vzbujata tudi dejstvo, da so predšolski otroci, zlasti pa otroci do treh let, pri izpostavljenosti medijem s strani staršev nadzorovani manj kot polovico časa. Raziskave narejene v tujini kažejo na raznolikost medijskih navad med družinami. V medijsko intenzivnih družinah je izpostavljenost otrok tudi štirikrat višja kot v medijsko neintenzivnih družinah. Medijsko bolj intenzivne družine (približno štiri med desetimi v ZDA) imajo po večini nižje prihodke, starši pa so manj izobraženi.

Čeprav pomemben del staršev in vzgojiteljev predšolskih otrok verjame, da mediji prispevajo k učenju in razvoju njihovih otrok, pa rezultati raziskav pokažejo tudi nasprotno sliko. V medijih je izobraževalnega programa za predšolske otroke manj kot polovica in še ta velikokrat ni strokovno podprt. Zdi se, da so »izobraževalne« risanke in igre kombinacija, ki se najbolj in najlažje proda tako staršem kot njihovim predšolskim otrokom. Na veselje medijev se izpostavljenost predšolskih otrok povečuje, s tem pa so posledice izpostavljenosti vedno večje. Tako so raziskovalci dokazali, da so zlasti pri otrocih, ki so veliko izpostavljeni medijem v zgodnjem obdobju, prisotne motnje spanja, koncentracije, težave pri učenju ter razvoju

komunikacijskih veščin. Prisotno je tudi posnemanje nasilnega vedenja, ki ga otroci vidijo na ekranih, v resničnem življenju.

Zaradi vse večje prisotnosti medijskih tehnologij in velike zasvojenosti s tehnologijo tudi na strani staršev, se dobršen del staršev ne ozira na priporočila vodilnih stanovskih organizacij – kot je na primer Ameriško pediatrično združenje (Anderson in drugi, 2009), ki v svojih napotkih odsvetuje gledanje televizije do drugega leta starosti otroka. Izpostavljanje televiziji tako majhnih otrok pomeni za starše velikokrat »elektronsko varuško«. Kasneje se zlasti v medijsko intenzivnih družinah z nizkimi prihodki in nizko povprečno izobrazbo staršev, televiziji hitro pridružijo tudi video igre in internet, kar močno poveča splošno medijsko izpostavljenost. To lahko vpliva na počutje, zdravstveno stanje, agresivnost in sposobnost koncentracije otrok.

V Sloveniji je zelo malo raziskav o medijski izpostavljenosti predšolskih otrok, zato predložena empirična kvantitativna raziskava (opravljena na reprezentativnem nacionalnem vzorcu) predstavlja eno izmed redkih opravljenih raziskav na področju predšolskih otrok in medijev v Sloveniji. Sestavljata jo dva dela in sicer:

- a.) raziskava med starši predšolskih otrok
- b.) raziskava med vzgojitelji v vrtcih.

Tako je podana celostna slika dveh različnih pogledov glede vplivov medijev na predšolske otroke.

Raziskovalno delo se opira na številne obstoječe raziskave, narejene v tujini ter analize primarnih in sekundarno pridobljenih podatkov. Izvedena kvantitativna raziskava medijske pismenosti predšolskih otrok in poročilo dopolnjujeta raziskavo Medijska pismenost 2014 (Rek in drugi, 2014) na segmentu otrok starih do vključno 6 let. Verjamemo, da bodo rezultati omogočili komparativno pozicioniranje v evropskem in globalnem prostoru ter pripomogli k oblikovanju javnih politik in izvajanju le-teh na področju medijskega opismovanja tako staršev, vzgojiteljev in predšolskih otrok.

1. 1 POVZETEK KLJUČNIH UGOTOVITEV

Ključne ugotovitve empiričnega dela raziskave so:

- Starši v povprečju za neslužbene namene gledajo TV uro in 15 min, uporabljajo računalnik dobro uro, se pol ure pogovarjajo po telefonu, dobre četrt ure berejo revije in časopisje in dobri dve uri na dan poslušajo radio.
- Zgornja tretjina staršev (glede medijske izpostavljenosti) ima skoraj 4-krat večjo izpostavljenost kot spodnja tretjina. Medijsko intenzivni starši, ki so v povprečju manj izobraženi in mlajši, hkrati tudi več telefonirajo.
- Do triletni otroci so povprečno dnevno izpostavljeni okvirno dveh uram na različnih napravah, medtem ko se ta čas približuje trem uram med 4 in 6-letnimi otroci. Starejša skupina uporablja računalnik in v povprečju igra elektronske igre 30 minut dnevno.
- Pasivna izpostavljenost TV je veliko večja (več kot 80 minut) v primerjavi z aktivnim gledanjem (36 minut).
- Če je otrok v zgornji tretjini otrok glede izpostavljenosti (veliki uporabnik medijev), je povprečno izpostavljen medijem kar 5-krat več, kot če je v spodnji skupini (mali uporabnik medijev).
- Če so starši več izpostavljeni medijem (zgornja tretjina), so tudi otroci skoraj dvakrat več izpostavljeni medijem.
- Otroci v oddelku gledajo ekran povprečno okoli četrt ure dnevno. Pri tem prihaja do velikih razlik med oddelki.
- Prisotnost medijev v spalnici otroka je relativno majhna.
- Povečini lastni elektronski pripomočki otrok v vrtcu niso zaželeni.
- Tako starši kot vzgojitelji so skoraj enotnega mnenja, da je potrebno postaviti pravila/omejitve o tem, kaj sme otrok gledati. Manj postavljajo omejitve mladi in manj izobraženi.
- Primerna starost za samostojno uporabo pametnega telefona, video iger in brskanja po internetu je po mnenju večine staršev med 10 in 11 leti.
- Dnevni ekranski limit po mnenju staršev naj bi v povprečju znašal za do triletne otroke tri četrtine ure, za 4 do 6-letne pa malo manj kot eno uro. Za nižje izobražene in medijsko

intenzivne starše tudi precej več. Mnenja vzgojiteljev se zelo razlikujejo med seboj (večino mnenj je med 15 minutami in eno uro dnevno).

- V okviru 8-urnega varstva v vrtcu naj bi za tri četrtine vzgojiteljev znašal ekranski limit pod 15 minutami dnevno. Večji limit si zamišljajo vzgojitelji, ki so sami večji uporabniki ekrana.
- Manj kot polovica staršev je seznanjena s priporočili glede uporabe medijev za otroke. Le vsak 20-ti starš se je pogovoril s pediatrom o vplivu medijev na otroka.
- Več kot 75 % vzgojiteljev nima pisnih priporočil glede uporabe medijev v oddelku. Skoraj dve tretjini jih je mnenja, da bi morala biti priporočila napisana in enaka za vse vrtce.
- Ni enotnega mnenja med starši in vzgojitelji ali se predšolski otrok iz medijev lahko nauči veliko koristnega in ali so izobraževalni DVD-ji zelo koristni pri učenju predšolskih otrok. Bolj to mislijo starši, ki so sami veliko izpostavljeni medijem ali pa so veliko izpostavljeni njihovi otroci.
- Če so starši sami veliki uporabniki in/ali so veliki uporabniki gledanja ekranov njihovi otroci, starši ne razpoznavajo toliko negativnih učinkov medijev na razvoj govora, obnašanje in na zdravje predšolskih otrok.
- Otroci, ki so veliki uporabniki ekrana, so po mnenju staršev večkrat pretežki za svojo višino kot tisti iz skupine malih uporabnikov ekrana.
- Starši otrok, ki so bolj izpostavljeni medijem, bolj priznavajo povečano agresivnost svojih otrok. Tudi vzgojitelji zlasti pri starejši skupini otrok razpoznavajo povezavo med agresivnostjo in medijsko izpostavljenostjo.
- Otroci, ki so veliki uporabniki medijev, v vseh pogledih statistično značilno več posnemajo medijske junake, večkrat nosijo v vrtec izdelke, ki jih vidijo v medijih, starši pa jim večkrat kupijo izdelke povezane z mediji.

2 UVOD

Številni avtorji (Holloway in drugi, 2013; Hesketh in drugi, 2012; Duch in drugi, 2013; Anand in Kroznik, 2005; Edgar in Edgar, 2008) zaradi pomembnosti teme opozarjajo na nujnost povečanja števila raziskav v starostni skupini majhnih otrok in posledic medijske izpostavljenosti nanje, saj je število raziskav glede na pomembnost teme in relativno nejasnost posledic medijske izpostavljenosti izjemno majhno. Holloway in drugi (2013) so analizirali število opravljenih raziskav na otrocih v povezavi z mediji in ugotovili, da je med 16-letniki opravljenih kar 110-krat več raziskav kot med do 1 let starih otrocih, 70-krat več kot med enoletniki, in 18-krat več kot med triletniki. Glede na spremembe tehnologij in povečevanje izpostavljenosti Holloway in drugi (2013) na temeljitem pregledu izpostavljajo konkretna področja, ki nujno potrebujejo dodatne študije. Poziv utemeljujejo z dejstvom, da so majhni otroci izpostavljeni medijem na drugačen način in v čedalje večjem obsegu, pri čemer pa dejansko ne poznamo longitudinalnih posledic takšne medijske izpostavljenosti. Given in drugi (2014) poleg tega opozarjajo tudi na zaskrbljujoče ugotovitve, da so otroci med tretjim in petim letom ob uporabi informacijskih tehnologij skoraj polovico časa brez nadzora staršev.

V Slovenskem prostoru je izrazito pomanjkanje raziskav na področju vplivov medijev na predšolske otroke. Vodopivec Lepičnik (2011) je v slovenskih vrtcih preučevala poglede 39 staršev in 22 vzgojiteljev predšolskih otrok ter ugotovila, da so tudi vzgojitelji razdvojeni, saj jih le malo več kot polovica (54%) spodbuja uvajanje medijev in medijske pismenosti v vrtce. Drugih novejših raziskav v Sloveniji nismo zasledili.

Ker je v Sloveniji izrazito pomanjkanje raziskav o vplivih medijev na predšolske otroke, tema pa je zelo pomembna za razumevanje prihodnosti razvoja družbe, predstavlja predložena raziskava v veliki meri poskus postavitve temeljev na tem področju.

2. 1 Širši okvir pridobivanja podatkov, financiranja in izvedbe

Izvedbo pridobivanja podatkov o medijski pismenosti financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS – ARRS kot infrastrukturni program: »Infrastrukturni program Fakultete za medije – zbiranje, vodenje in arhiviranje podatkov o medijski pismenosti« financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS – ARRS kot infrastrukturni program. Sredstva je ARRS zagotovila po pogodbi št.1000-16-2916.

Osnovni cilj programa je zbiranje podatkov o stanju medijske pismenosti v Sloveniji, spremljanje dejavnikov in trendov medijske pismenosti v daljšem obdobju in nudenje podpore raziskovalnim projektom, programom, razvojnim programom in projektom ter državnim in drugim vladnim organom ali resorjem pri izvajanju njihove službe.

Podatki, ki se zbirajo v okviru tega programa, predstavljajo temelj analize stanja medijske pismenosti v Sloveniji. Omogočajo komparativno analizo stanja medijske pismenosti v evropskem in globalnem prostoru. Verjamemo, da bodo v prihodnosti pripomogli k oblikovanju javnih politik in izvajanju le-teh na področju medijske pismenosti tako v smislu vsebin, forme, metod dela, kot drugih specifičnih značilnosti.

2. 2 Cilji raziskave

Osnovni cilji na področju preučevanja medijske pismenosti predšolskih otrok so bili:

- pregled slovenske in tuje literature, povzemanje ključnih ugotovitev na področju;
- iz pregleda literature ugotoviti, kakšna je najprimernejša metodologija raziskovanja ter izdelati vprašalnika za starše in vzgojitelje;
- testiranje vprašalnika (online in pisno) in priprava izvedbene strategije;
- izvedba raziskave v slovenskih vrtcih.

Zbrani podatki so skupaj s povzetki že opravljenih raziskav drugih avtorjev, znanstvenimi članki, strokovnimi članki in priporočili objavljeni na posebej v ta namen izdelanih spletnih straneh o medijski pismenosti (www.pismenost.si). S tem so na enotnem mestu objavljeni podatki glede trenutnega stanja izpostavljenosti predšolskih otrok glavnim medijem, ter pogledi staršev in vzgojiteljev glede vplivov na zdravje, obnašanje in počutje otrok.

Zbrani podatki omogočajo vladnim organom oceno dejanskega stanja na področju medijske vzgoje predšolskih otrok in olajšajo razvoj jasnih usmeritev (priporočil) na tem področju. Dodatno kvalitetni podatki olajšajo delo pripravljalcev korekcij učnih načrtov in vsebin povezanih z medijsko vzgojo, saj izpostavljajo, katere vsebine je potrebno dopolniti, katere vsebine so odvečne in katere vsebine je potrebno v programe umestiti tako na šolskem kot tudi predšolskem obdobju. Končno je zelo pomembno tudi načrtovanje izobraževanja vzgojiteljev glede povečane vloge medijev pri predšolskih otrocih.

2. 3 Raziskovalna metodologija

Pridobivanje podatkov je zajemalo pregled literature in obstoječih raziskav ter kvantitativni raziskavi med starši in vzgojitelji predšolskih otrok v slovenskih vrtcih. Celotnemu poročilu, ki vključuje pregled literature, so dodane datotečne priloge.

2. 4 Omejitve empiričnega dela raziskave

Raziskava se zaradi načina raziskovanja v največji meri nanaša na otroke stare med 1 in 6 let, ki obiskujejo vrtec. V raziskavi so zajeta mnenja staršev, ki imajo otroke tudi mlajše od enega leta, saj je bilo vprašanje postavljeno, da odgovarjajo za najmlajšega otroka. Večina anket je bila izvedena preko sistema vrtcev, saj je vanj vključenih več kot 80 % vseh otrok primerljive starosti. V raziskavo so bili vključeni tako javni kot zasebni vrtci proporcionalno glede na delež. Verjamemo, da smo z zgornjimi ukrepi in relativno velikim vzorcem uspeli pridobiti zadostno reprezentativnost celotne populacije predšolskih otrok (0-6 let) v Sloveniji.

Podatki, predstavljeni v nadaljevanju, so izražena mnenja staršev in vzgojiteljev. Kljub temu, da smo starše in vzgojitelje pozvali k natančnemu izpolnjevanju anketnega vprašalnika, je potrebno opozoriti na možnost raziskovalne pristranosti zaradi specifične tematike. Tako vzgojitelji, zlasti pa starši, se v večji meri želijo prikazati kot dobre osebe, na katere mediji ne morejo vplivati, in podcenjujejo svojo izpostavljenost in izpostavljenost otrok v varstvu. Zaradi navedenega smo izvedli vrsto primerjalnih analiz in podatke analizirali tudi v relativnem in ne samo v absolutnem

smislu. Tako smo med seboj primerjali različne skupine uporabnikov medijev, ekranske izpostavljenosti staršev, otrok in vzgojiteljev. Dodatno smo na »občutljivih« tematikah (na primer korelacija s težo in agresivnostjo otrok) uporabili križanja več vprašanj in se tako izognili neposredni povezavi med mediji in težo otroka, ki bi lahko privedla do pristranih odgovorov.

3 PREGLED LITERATURE IN RAZISKAV NA PODROČJU MEDIJEV IN PREDŠOLSKIH OTROK

Pregled literature sestavljajo tematski sklopi povezani s predšolskimi otroci in mediji. Med njimi smo v okviru pregleda literature in raziskav izpostavili zlasti tri vidike in sicer:

- količino in vrsto izpostavljenosti staršev in predšolskih otrok medijem;
- priporočila glede izpostavljenosti medijem;
- pozitivne in negativne vidike uporabe medijev za predšolske otroke.

V poglavju so predstavljeni tudi vidiki digitalnega odtisa dojenčkov, kulturne specifikke izpostavljenosti medijem ter priporočila.

3. 1 Izpostavljenost medijem

3. 1. 1 Digitalni odtis otrok na spletu

Posebno področje v sodobnem svetu medijev in predšolskih otrok predstavlja digitalni odtis na spletu. Holloway in drugi (2013) izpostavljajo veliko povečanje digitalnega odtisa malih otrok na spletu, velikokrat še preden se le-ti rodijo. Slike otrok pred njihovim drugim letom starosti je v povprečju naložilo na splet v ZDA kar 92 % mamic. Na Japonskem je ta delež mamic najmanjši (43%). Povprečje EU držav je 73%. Tudi povprečje objave predporodnih posnetkov - 3D ultrazvoka - je visoko (23%), zlasti če upoštevamo dejstvo, da tovrstnih posnetkov ne pridobijo vsi, saj so večinoma dodatno plačljivi. Starši objavljajo tudi dejstva in fotografije dojenčkov (na primer bolezni, lastnosti, znamenja), ki lahko vplivajo na otroka kasneje v življenju. Davis in drugi (2015) izpostavljajo, da tri četrtine staršev, ki uporabljajo družbena omrežja, pozna drugega starša, za katerega menijo, da je objavil preveč za otroka v kasnejšem življenju škodljivih informacij ali posnetkov.

3. 1. 2 Izpostavljenost predšolskih otrok »tradicionalnim« medijem

Vodilna obsežna raziskava na področju izpostavljenosti predšolskih otrok medijem v ZDA je *Kaiser Family Foundation study* (Rideout in drugi 2003), ki s pomočjo več kot 1000 staršev otrok, starih med 6 meseci in 6 leti, ugotavlja, v kolikšni meri in kako so otroci izpostavljeni medijem. Nič do šestletni otroci preživijo v ZDA povprečno dobro uro in pol (1:42) dnevno pred ekranom (TV, video igre in računalnik). Od tega do triletniki dnevno gledajo TV skoraj eno uro. Tudi v raziskavi do dveh let starih otrok Zimmerman in drugi (2007) ugotavljajo, da 40 % otrok starih manj kot eno leto redno gleda televizijo. Do 24 meseca starosti se odstotek dvigne na 90%. Pred letom starosti so otroci povprečno izpostavljeni 1 uro dnevno, med 1-2 leti pa 1,5 ure dnevno. Za različne starostne skupine Rideout (2014) v novejši študiji med 2 do 4-letniki ugotavlja izpostavljenost ekranom 1 uro 27 minut, med 5 do 7-letniki pa se ta odstotek poveča na 2 uri in 10 minut. Ofcomova raziskava v Angliji (2013) je ugotovila, da 3 do 4-letniki preživijo dobri dve uri dnevno pred TV, eno uro dnevno na internetu in 45 minut dnevno z igranjem video iger. Presenetljivo pri starejših otrocih (5 do 7 let) ni bistvenih razlik. Da se izpostavljenost medijem z leti povišuje, pa jasno kaže tudi raziskava med 7 do 9-letniki (Vittrup, 2009). V tej starosti so otroci v ZDA pred televizorjem v povprečju kar 3,5 ure. Avtor je pri tem tudi ugotovil, da starši raje uporabljajo omejevanje, kot pa pogovor pri določanju dovoljenega časa spremljanja medijskih vsebin. Obstajajo tudi precejšnje razlike med izpostavljenostjo med tednom (ponedeljek-petek) in ob vikendih (sobota-nedelja), na kar je v raziskavi (3-6 letnikov) opozoril Genc (2014). Izpostavljenost je kljub dejstvu, da naj bi imeli starši več časa za družino med vikendom, precej višja ravno takrat.

Glede povezanosti demografskih značilnosti staršev s stopnjo medijske izpostavljenosti otrok je iz raziskave Rideoute in Hamele (2006) jasno razvidno, da je izpostavljenost večja pri otrocih, katerih straši so nižje izobraženi in imajo nižje prihodke. Tako na primer statistično značilno nižji prihodki pomenijo več izpostavljenosti TV (1:15 za otroke staršev z nižjimi prihodki v primerjavi z 0:48 min). Zanimiva je tudi obratna korelacija z branjem. Starši z nižjimi prihodki berejo otrokom, ali berejo otroci sami manj (0:40 proti 0:46), kot je to pri starših z višjimi prihodki. Podobno so otroci manj izobraženih staršev bolj izpostavljeni medijem (1:07 proti 0:49) in jim je manj prebrano, ali berejo sami (0:31 proti 0:45).

3. 1. 3 Medkulturne razlike glede količine izpostavljenosti

Prihaja tudi do precejšnjih razlik glede izpostavljenosti otrok med državami in kulturami. Tako so v Veliki Britaniji otroci do dveh let izpostavljeni največ televiziji, 1 uro dnevno, in skupno 1 uro in četrto vsem medijem z ekranom (Wartella in drugi, 2013b). S starostjo med tretjim in petim letom se izpostavljenost televiziji podvoji, izpostavljenost vsem medijem z ekranom pa znaša že tri ure in četrto, kar je več kot v ZDA. Pri starejših otrocih se izpostavljenost televiziji celo zmanjša, medtem ko se bistveno poveča uporaba računalnika in video iger, tako da skupaj ekranska izpostavljenost znaša skoraj štiri ure dnevno. V primerljivi raziskavi na Poljskem ugotavljajo zelo veliko izpostavljenost televiziji in sicer dobra polovica predšolskih otrok gleda televizijo med polovico in eno uro dnevno, kar 41 % pa več kot dve uri dnevno (Walczak-Niewiadomska in Makowska, 2013). V ZDA Wartella in drugi (2013) ugotavljajo večjo izpostavljenost medijem med hispanskimi starši. Tako 0 do 8-letni otroci gledajo televizijo kar dobri dve uri dnevno (starši skoraj tri), medtem ko je povprečna izpostavljenost ekranom med otroci skoraj štiri ure, med starši pa šest in pol dnevno.

3. 1. 4 Prisotnost medijev v sobi otroka

Ameriško pediatrično združenje (glej Anderson in drugi, 2009) je opozorilo na negativne posledice prisotnosti medijev v spalni sobi otroka. Ugotavljajo namreč, da otroci stari med 0 in 6 let preživijo v povprečju skoraj 2 uri dnevno pred ekranom (televizija, filmi, računalniki) in da ima TV v spalni sobi skoraj petina dojenčkov, skoraj tretjina 2 do 3-letnikov, skoraj polovica 4 do 6-letnikov in več kot dve tretjini otrok starih več kot 8 let. Pri tem opozarjajo, da je posledice nekontrolirane, neomejene rabe televizije zelo težko jasno predvideti. Podobno na splošno prisotnost medijev opozarjajo tudi Vandewater in drugi (2007). Rezultati njihove raziskave kažejo, da ima do drugega leta starosti TV v svoji sobi petina otrok, medtem ko med 3 do 6-letniki to predstavlja že tretjino otrok. Kot glavni razlog za prisotnost TV v sobi otroka starši navajajo, da se s tem sprosti televizija, ki jo gledajo drugi (58%).

Glede lastništva računalnika referenčna raziskava Kaiser fundacije Zero to six (Rideout in drugi 2003) že leta 2003 ugotavlja, da ima skoraj polovico do 6-letnikov svoj računalnik in tisti, ki ga imajo, preživijo pred njim povprečno eno uro dnevno.

3. 1. 5 Uporaba zaslonov na dotik (tablic in mobilnih telefonov)

V sodobnem svetu se je močno povečala uporaba pametnih telefonov in tablic pri predšolskih otrocih. Formby (2014) je preučevala izpostavljenost vsem zaslonom na dotik (mobilnih telefonov in tablic). Uporaba zaslonov na dotik dvoletnih otrok se je povečala od 10% v letu 2011 na 40% v letu 2013, pri čemer skoraj 70% staršev dovoli uporabljati tovrstne zaslone. Zanimivo je, da je le v 46% primerih prošnja za uporabo prišla s strani otrok, kar v 40% pa je to bila ponudba staršev, kar nakazuje na spodbujanje staršev v smeri uporabe. Skoraj četrtnina otrok uporablja zaslone na dotik vsaj 2-3 krat na teden.

Baek in drugi (2013) ugotavljajo, da skoraj tretjina otrok, starih do dveh let, v južni Koreji uporablja mobilni telefon z zaslonom na dotik (večina uporablja maminega) več kot dve uri dnevno, od tega kar četrtnino samostojno brez navzočnosti staršev. Podoben odstotek uporabe je tudi med starejšimi 3 do 5-letniki, kjer je samostojnost uporabe 28%. Tudi Boddum (2013) je med 2 do 5-letniki analiziral uporabo mobilnih telefonov in ugotovil, da ga uporablja več kot uro dnevno 12% otrok med tednom in 23% med vikendom. Pri tem starši niso enotnega mnenja glede koristnosti uporabe mobilnega telefona pri predšolskih otrocih. Petina staršev ocenjuje uporabo kot pozitivno, tretjina pa negativno. Med pozitivnimi učinki starši največ izpostavljajo, da je telefon učni pripomoček (31%) in zabava (24%). Med negativnimi pa je 30% staršev mnenja, da uporaba povzroči pasivnost starševskega odnosa, 28% se jih boji za poškodbe svojega telefona, 18 % pa jih kot razlog proti uporabi izpostavlja izzive s posledično izpraznjenostjo baterije.

3. 1. 6 Uporaba interneta

Teuwen in drugi (2012) izpostavljajo, da nizozemski otroci začnejo uporabljati internet s povprečno 3,4 leti. Izvedba longitudinalne raziskave med predšolskimi otroci je pokazala, da se otroci čedalje bolj zgodaj srečujejo z internetom (leta 2011 z 3,9 leti). Otroci so povprečno

vsakič na internetu med 15 minutami (2 do 3-letniki) in 30 minutami (5 do 6-letniki). Avtorji opozarjajo, da le 20% staršev sedi zraven, medtem ko otrok brska po spletu, pri čemer le dobrih 10 % staršev hkrati pojasnjuje informacije, katerim je otrok izpostavljen. Le 13% staršev predšolskih otrok dovoli uporabo spleta samo pod popolnim nadzorom staršev. Dobrih 80% otrok kot aktivnost na spletu navaja igranje iger in dobri dve tretjini gledanje video posnetkov, pri čemer avtorji niso ugotovili razlik med spoloma.

3. 1. 7 Pasivna izpostavljenost medijem glede na razlike med družinami, v katerih otrok odrašča

Poleg neposredne uporabe medijev, kjer je program namenjen otrokom, še večji problem izpostavljenosti otrok medijem Lapierre in drugi (2012) vidijo v prižgani TV v ozadju. Avtorji ugotavljajo, da so na običajen dan otroci v ZDA (stari 8 mesecev do 8 let) izpostavljeni več kot štirim uram televizije v ozadju. Pri tem prihaja do velikih razlik med starši z večjimi prihodki (3,5 ure) v primerjavi s starši z manjšimi prihodki (skoraj 6 ur dnevno). Podobno so velike razlike glede izobrazbe staršev. Tisti z višjo izobrazbo izpostavljajo svoje otroke televiziji v ozadju občutno manj (2,5 ure) v primerjavi s tistimi z nižjo izobrazbo (več kot 5 ur dnevno). Podobno nacionalna raziskava *Media Family* ugotavlja (Rideout in Hame, 2006), da skoraj tretjino (32%) 0-6 let starih otrok odrašča v okolju, kjer je TV vseskozi prižgana in več kot polovico v okolju, kjer je TV prižgana večino časa. Slaba tretjina otrok je izpostavljena TV tudi med obroki. Tudi raziskava Kaiser fundacije *Zero to six* (Rideout in drugi, 2003) osvetljuje močno povezavo med časom, ko je TV prižgan v družini in povečanim gledanjem TV ne glede na to, da program morda ni primeren za otroke. V primeru družin, kjer je prisotnost TV velika, je gledanje TV predšolskih otrok skoraj za polovico večje. Hkrati je v teh družinah 10 % manjši čas namenjen za branje otrokom ali času, ko otroci berejo sami. V televizijsko intenzivnih družinah je tudi dvakrat več otrok, ki so TV začeli gledati pred starostjo enega leta.

Nacionalna raziskava v Angliji (*Parenting in digital age*) je na tem področju referenčna in velikokrat citirana (Wartella in drugi, 2013b). Izmed vseh preučevanih družin je v raziskavi 39% družin opredeljenih kot medijsko intenzivnih. Te družine imajo povprečno izpostavljenost

medijem dobrih enajst ur dnevno (od tega štiri ure TV, tri ure računalnik in dve uri pametni telefon). Pri gledanju televizije se medijsko intenzivne družine glede gledanja televizije in videa izjemno razlikujejo od medijsko neintenzivnih (štiri ure gledanja TV v primerjavi z manj kot eno dnevno). Podobno se medijsko intenzivne družine razlikujejo od neintenzivnih glede uporabe mobilnega telefona - dve uri v primerjavi z desetimi minutami dnevno. Izpostavljenost vseh članov družine v medijsko intenzivnih družinah posledično povzroči tudi precej večjo izpostavljenost otroka ekranu (pet ur v primerjavi z eno uro in pol za medijsko neintenzivne družine). Za medijsko intenzivne družine so značilni bistveno nižji dohodki (v povprečju za polovico nižji) v primerjavi z medijsko neintenzivnimi. Med njimi je tudi skoraj enkrat manj staršev s končano več kot srednjo šolo.

3. 1. 8 Katerim medijem in s kakšnimi vsebinami so izpostavljeni predšolski otroci

Rideout in drugi (2014) so v ZDA ugotavljali, kakšno je mnenje staršev glede izobraževalne vrednosti televizijskih programov. V njihovi študiji »Učenje doma s pomočjo medijev« prikazujejo razmerje 2 do 10-letnih otrok med izpostavljenostjo izobraževalnim programom (56 minut dnevno) in celotnim časom za ekranom (2 uri in 7 minut). Kljub na videz dobremu razmerju »učenja« iz medijev in zabave pa je pri tem potrebno opozoriti na opredelitev staršev, kaj izobraževalne vsebine na televiziji so. Tako na primer risanko Doro Explorer kar 90% staršev opredeljuje za izobraževalni program, popularne igrice kot so Angry birds in Minecraft pa opredeljuje kot izobraževanje skoraj četrtnina staršev.

Glede ostalih medijev so Gutnick (2010) in drugi ugotovili, da skoraj polovica šestletnih otrok igra video igre na običajen dan, medtem ko se pri osmih letih ta odstotek poveča na več kot 70%. Zelo podoben odstotek avtorji navajajo za uporabo interneta (47% šestletnikov in 67% osemletnikov).

Zakaj uporabljajo mobilni telefon predšolski otroci izpostavljajo Baek in drugi (2013). Ugotavljajo, da dve tretjini za ogled risank, polovica za igranje iger, tretjina za poslušanje pesmic in zgodb in petina za izobraževalne spletne strani. Avstralski predšolski otroci (Zevenbergen in Logan, 2008) večino časa uporabljajo računalnike za zabavo, zlasti za igranje iger (80%), brskanje po internetu (40%) in pisanje (20%).

3. 2 Priporočila mej izpostavljenosti

Vodilna stanovska organizacija - Ameriško pediatrično združenje (glej Anderson in drugi, 2009) v svojih napotkih odsvetuje gledanje televizije do drugega leta starosti otroka, za kar pa se glede na zbrane podatke obstoječih raziskav, večina staršev ne odloči. Sigman (2011) dokazuje, da obstaja jasna povezava med starostjo, ko otrok začne gledati medije z zaslonom, številom ur, ko jih gleda in negativnim vplivom na posamezna fizična stanja otroka. Priporočene so naslednje omejitve izpostavljenosti ekranom na dan:

- do 7 let stari otroci: 0,5 - 1 uro na dan
- 7 - 12 let stari otroci: 1 uro na dan
- 12 - 15 let stari otroci: 1.5 ure na dan
- 16+ let stari otroci: do dve uri dnevno.

Na vprašanje, kako je mogoče znižati izpostavljenost, odgovarja eksperiment, ki so ga Hinkley in drugi (2015) izvedli v Avstraliji. Naredili so preizkus, ali izobraževanje staršev (v petih srečanjih) lahko privede do zmanjšanja izpostavljenosti 2 do 3 let starih otrok elektronskim medijem. Rezultat je pokazal povprečno dobre pol ure zmanjšanja medijske izpostavljenosti po opravljenem izobraževanju.

3. 3 Prednosti in slabosti ter vplivi medijev na predšolske otroke v tuji literaturi

3. 3. 1 Mnenja ZA

Ofcomova raziskava (2013) ugotavlja strinjanje (dve tretjini staršev) s trditvijo, da so prednosti uporabe medijev pri predšolskih otrocih večje kot slabosti, pri čemer se odstotek longitudinalno povečuje. S trditvijo, da verjamejo, da je internet varen, se pri 3 do 4-letnikih strinja dobra polovica staršev, le 15% se jih s tem ne strinja. Pri starejših – od 5 do 7 let - se s stališčem, da lahko ti otroci varno uporabljajo internet, strinja že skoraj dve tretjini staršev, ne strinja pa le 8 %.

To potrjujejo tudi Baek in drugi (2013), ki navajajo učenje kot glavni razlog za uporabo medijev pri skoraj polovici odgovorov staršev. Približno enak odstotek staršev meni, da naj bi predšolski otroci uporabljali medije, da bodo ostali v trendu (42%). Skoraj četrtnina navaja, da dovolijo uporabo mobilnega telefona z namenom, da ne motijo staršev. Zimmerman (2007) je iskal glavni razlog gledanja televizije pri predšolskih otrocih. 23% v raziskavo vključenih staršev je kot glavni razlog navedlo, da otrok uživa, 22% učenje iz TV, 19% da ima starš čas zase, 12% da je otrok z bratcem ali sestro, 10% da se otrok lahko sprosti in 8% da se otrok nauči, kako shajati z drugimi.

Pasnik in Lionrente (2012) sta raziskovala mnenja staršev in vzgojiteljev predšolskih otrok in ugotavljala, zakaj starši omejujejo medijsko izpostavljenost predšolskih otrok. 38% staršev v njihovi raziskavi navaja, da 2-5 letnike omejujejo, ker preveč uporabljajo sodobne tehnologije, petina pa kot razlog za omejevanja navaja, da je tehnologija draga. Pri iskanju razlage, ali so mediji pozitivni za učenje predšolskih otrok, tri četrtine staršev navaja pomen izobraževalnih programov na TV. Kar 97% staršev se strinja, da tehnologija lahko pomaga njihovim otrokom pri učenju.

Tudi mnenja učiteljev in vzgojiteljev v ZDA so povečini naklonjena uporabi sodobnih medijev. Wartella in drugi (2010) so med učitelji in vzgojitelji opravljali raziskavo, kdaj po njihovem mnenju je smotrno v življenje predšolskega otroka vključiti medije. Več kot polovica vzgojiteljev je mnenja, da pred otrokovim tretjim letom, oziroma skoraj 90% jih meni, da pred otrokovim četrtem letom. Podobno Formby (2014) na podlagi raziskave, opravljene na nacionalnem vzorcu v ZDA, opozarja, da se kar 75% vzgojiteljev strinja s trditvijo, kako je pomembno, da se otrok pred vstopom v šolo nauči uporabljati računalnik in drugo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo.

3. 3. 2 Mnenja PROTI

Čeprav je večina staršev mnenja, da naj bi mediji imeli pozitivno vlogo v življenju predšolskih otrok, so Wartella in drugi (2013b) v raziskavi v Angliji med starši 0-8 letnikov ugotovili, da se

na drugi strani le slaba tretjina staršev strinja, da jim pametni telefoni in tablice olajšujejo starševstvo.

Avtorji med razlogi proti uporabi mobilnega telefona pri predšolskih otrocih (Baek in drugi, 2013) navajajo 78% staršev, ki menijo, da telefoni sevajo. Da zavirajo kognitivni razvoj, se strinja dobra tretjina in dobra četrtina se jih strinja s trditvijo, da lahko dostopajo do škodljivih spletnih strani.

Na Finskem Roine in drugi (2005) ugotavljajo, da ima zaradi gledanja televizije in igranja iger skoraj dve tretjini (62%) otrok, med petim in šestim letom, vsaj en strah povezan z mediji. Avtorji so merili navade, psihično stanje in dolžino ter kvaliteto spanja in ugotovili, da ima izpostavljenost tudi precejšnje negativne učinke na spanje.

3. 3. 3 Vpliv izpostavljenosti medijem na počasnejši razvoj govora

Kljub dejstvu, da je tri četrtine staršev mnenja, da mediji prispevajo k pozitivnem razvoju, sposobnosti analitičnega razmišljanja in podobno k branju ter besednemu zakladu (Rideout, 2014), rezultati nekaterih raziskav govorijo nasprotno. Hayes (2015) je s pregledom literature vpliva gledanja televizije in razvoja jezika ugotovil, da je večina raziskav uspela dokazati negativno povezavo med časom gledanja televizije otrok do treh let in znižano sposobnostjo razvoja govora in prepoznave besed. Konkretno Rideout in drugi (2003) ugotavljajo, da se je skoraj enkrat več otrok naučilo brati do 6. leta v družinah, kjer TV ni bil tako intenzivno prisoten. Kjer je TV večkrat prižgan, so otroci za skoraj polovico ure dnevno manj zunaj v primerjavi z otroki, kjer TV ni toliko prižgan. Tudi Plowman in drugi (2010) trdijo, da se mladi otroci lahko učijo bolje iz interakcije z ljudmi in z neposrednim okoljem kot iz televizije.

Zimmerman in drugi (2007) z eksperimentom dokazujejo korelacijo med gledanjem televizije (na vzorcu 8– 16 mesecev starih otrok) in sposobnostjo prepoznavanja besed. Avtorji so ugotovili statistično precejšnje značilno znižanje dosežka CDI (MacArthur-Bates Communicative Development Inventory - CDI preučuje prepoznavanje besed in stavkov). Rezultati so v nasprotju s pričakovanji staršev pokazali, da imajo dojenčki zaradi velike izpostavljenosti manjšo sposobnost komuniciranja in razvoja govora kot tisti, ki so ekranom

izpostavljeni manj. Izsledke potrjuje tudi raziskava Sims in Colunga (2013). Avtorji so preučevali ali 15-24 mesecev stari otroci pridobijo na besednem zakladu ob gledanju izobraževalnega videa in ugotovili, da se to zgodi le, če zraven izobraževalnega videa sodelujejo tudi starši. Med otroci latinsko-ameriškega porekla so Duch in drugi (2013) ugotovili izrazito poslabšanje komunikacijskih sposobnosti tako trenutno kot longitudinalno med otroci (do dveh let), ki so več kot 2 uri izpostavljeni televiziji. Istočasno avtorji opozarjajo, da 84% staršev verjame, da imajo informativni televizijski program in otroški DVD-ji pozitivni učinek na učenje njihovih otrok, kljub kopici dokazov, ki govorijo nasprotno.

3. 3. 4 Agresija predšolskih otrok in posnemanje deviantnega vedenja 3

V raziskavi Kaiser fundacije »Zero to 6« je jasno vidna tudi povezava med izpostavljenostjo TV in posnemanjem vedenja na TV (Rideout in drugi, 2003). Raziskovalci ugotavljajo, da je skoraj polovica staršev mnenja, da otrok posnema agresivno vedenje iz medijev. Ostrov in drugi (2006) so v ZDA analizirali korelacijo med gledanjem televizije (v povprečju 12 ur na teden) in agresijo v šoli, merjeno s strani učiteljev. Ugotovili so pozitivno povezavo večje izpostavljenosti televiziji z bolj agresivnim vedenjem pri fantih (tako verbalno kot fizično) in pri dekletih (le verbalno).

3. 3. 5 Izpostavljenost medijem in zdravstveno stanje predšolskih otrok

V raziskavi izvedeni v Angliji so Wartela in drugi (2013) ugotovili, da starše skrbi vpliv medijev na zdravstveno stanje predšolskih otrok, saj jih več kot polovica navaja skrb, da ima povečana uporaba televizije, video iger in mobilnih telefonov negativne vplive na fizično aktivnost in spanje otrok. Opazili so tudi precejšnje razlike med starostnimi skupinami otrok. Zaradi manjše fizične aktivnosti otrok so Mendoza in drugi (2007) dokazali statistično značilno povezavo med debelino kožne maščobe in uporabo medijev na splošno ter uporabo računalnikov in gledanjem televizije več kot 2 uri dnevno. Tudi Charles in Louv (2009) ugotavljata, da se zaradi množične uporabe medijev in IKT spreminjajo gibalne navade otrok. Opozarjata na primer, da je vožnja s kolesom v šolo upadla za petino in staršem svetujeta, da naj omejijo uporabo naprav z ekranom

na 2 uri dnevno. Hkrati naj bi se otroci gibal vsaj 60 minut dnevno. Marsh in drugi (2005) ugotavljajo, da predšolski otroci porabijo že podobno količino časa (okrog dve uri dnevno) za igranje z igračami kot za gledanje vsebin na ekranu (računalnik, TV, video), medtem ko se zmanjšuje čas, namenjen za branje (ko berejo sami ali jim berejo starši) na manj kot polovico ure dnevno.

Povezavo z dolžino in kvaliteto spanja so v eksperimentalni raziskavi jasno dokazali Garrison in Christakis (2012). Na vzorcu predšolskih otrok so ugotovili ne samo, da obstaja vzročna posledična povezava med povečano izpostavljenostjo 3 do 5-letnih otrok ekranom in krajšim spancem. Avtorji so preučevali tudi kvaliteto spanja otrok (čas, potreben da otrok zaspi, število zbujanj, strahovi) in ugotovili močno povezanost z večjo izpostavljenostjo medijem. Christakis (2008) tudi izpostavlja, da večja izpostavljenost medijem, zlasti v zgodnjem obdobju, statistično značilno povišuje verjetnost nastanka motnje pozornosti pri starejših otrocih. Če je bil otrok od 0 do 3 let izpostavljen nasilnim medijskih vsebinam, ima 4% večjo verjetnost, da bo imel težave s pozornostjo pri 5-8 letih.

4 KVANTITATIVNI RAZISKAVI MED STARŠI IN VZGOJITELJI PREDŠOLSКИH OTROK V SLOVENIJI

4. 1 Pridobivanje podatkov, vzorčenje, spremenljivke in metode analize

4. 1. 1 Pridobivanje podatkov in vzorčenje

Vprašalnika tako za starše kot vzgojitelje sta priložena v datoteki. Poleg vprašalnikov v pisni obliki sta bila izdelana tudi vprašalnika v elektronski obliki v okolju Google forms, ki sta bila s pisnima vprašalnikoma primerljiva tako po izgledu kot vsebini. Vrstni red vprašanj je bil enak.

Kontaktirali smo 185 vrtcev oziroma enot, pri čemer smo se z odgovorno osebo (v večini ravnateljico) uspeli dogovoriti za sodelovanje s 47 vrtci, ki so zelo dobro predstavljali geografsko pokritost Slovenije. Med izvedbo smo kontrolirali tudi približno enakomerno pokritost med mestnimi vrtci in podeželskimi vrtci skladno s podatki statističnega urada. V večini primerov je nato ravnateljica/ravnatelj poslala povezave s spremnim dopisom na izbrano število oddelkov in staršev, raziskovalci pa smo tekoče lahko spremljali vključenost in izpolnjevanje anket online. Spletni anketi so respondenti izpolnjevali brez prisotnosti koordinatorja (preko spletne povezave). Pri izpolnjevanju tako ankete staršev kot vzgojiteljev nismo zaznali kršitev (čas izpolnjevanja in neponavljanje odgovorov).

Konkrolni pisni anketi smo izvedli v dveh vrtcih. Anketiranje je potekalo tako, da je odgovorna oseba razdelila vzgojiteljem kuverte z anketami in navodili natisnjenimi na kuvertah. Po izpolnjeni anketi je respondent anketo vložil v kuverto in jo zalepljeno oddal nazaj preko vzgojiteljice vodstvu vrta. Skupaj v celoti izpolnjenih je bilo 1092 anket s strani staršev in 267 anket s strani vzgojiteljev. Izločenih je bilo 6 anket pri starših in 4 ankete pri vzgojiteljih zaradi nepopolnosti.

Končno število anket, vključenih v raziskavo, je znašalo 1086 za starše in 263 za vzgojitelje.

4. 1. 2 Utežitvev podatkov

Glede na spodaj predstavljena minimalna odstopanja in specifičnost izvedenih obeh raziskav ugotavljamo, da vzorec tako starševskih mnenj o njihovih otrocih kot tudi vzgojiteljev zelo dobro predstavlja slovensko populacijo. Iz navedenega se nismo odločili za dodatno uteževanje podatkov po demografskih dejavnikih, saj ne verjamemo, da bi s tem izboljšali reprezentativnost raziskave.

4. 1. 3 Enote analize ter spremenljivke

Enota analize je posamezen odgovor-respondent na posamezno vprašanje. Skupno število vseh odgovorov na vsa vprašanja je bilo 73.916 za starše z 62 spremenljivkami in 12.549 za vzgojitelje s 44 spremenljivkami. Dodatno so bile iz podatkov izračunane spremenljivke, ki so predstavljale združene podatke ali tri razrede glede na intenzivnost uporabe medijev.

Izpolnjevanje anketnega vprašalnika je trajalo v povprečju približno 10 minut in v tem pogledu sodita raziskavi med srednje dolge raziskave. Zaradi online vprašalnika si je vsak respondent lahko vzel čas za izpolnjevanje, kar je pripomoglo h kvaliteti odgovorov, saj so imeli respondenti čas za razmislek na posamezno vprašanje.

4. 1. 4 Izračunani intervali zaupanja

Zaradi relativno velikih vzorcev so posledično izračunani intervali zaupanja majhni, kot kaže tabela 1 in 2.

Tabela 1: Intervali zaupanja: raziskava - starši

Velikost vzorca	Velikost populacije	Statistična značilnost pri:	Interval zaupanja pri 50%
1086	90.000	0,99	3,96
1086	90.000	0,95	3,01

Tabela 2: Intervali zaupanja: raziskava - vzgojitelji

Velikost vzorca	Velikost populacije	Statistična značilnost pri:	Interval zaupanja pri 50%
263	10.000	0,99	5,91
263	10.000	0,95	7,81

4. 2 Predstavitev statistične populacije in demografskih značilnosti vzorca

V Sloveniji je bilo leta 2015 102.198 družin, kjer je bil najmlajši otrok star med 0 do vključno 5 let.

Tabela 3: Število družin s predšolskimi otroci glede na starost otrok

Družine z otroki po: STAROST OTROKA V DRUŽINI, LETO, STAROST OTROKA, TIP DRUŽINE					
	2015				
	Starost najmlajšega otroka v družini				
	Družine - SKUPAJ	Zakonski par z otroki	Mati z otroki	Oče z otroki	Zunajzakonska partnerja z otroki
0 let	20322	7509	4501	1795	6517
1 leto	19902	8027	4203	1332	6340
2 leti	18232	7794	3741	1047	5650
3 leta	15959	6940	3444	797	4778
4 leta	14547	6584	3269	648	4046
5 let	13236	6231	3050	541	3414
6 let	12529	6040	2954	528	3007
7 let	11085	5580	2626	373	2506

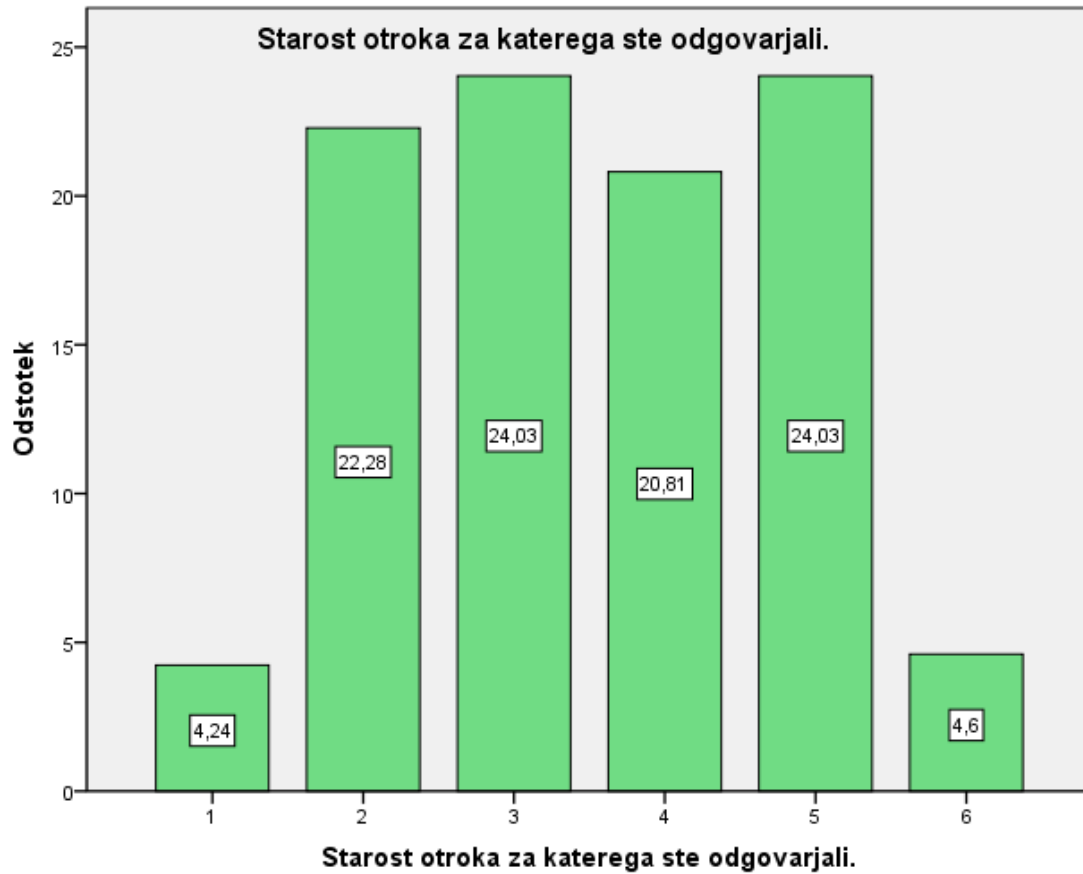
Vir: Statistični urad Republike Slovenije:

http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05F5004S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/18_Druzine/05_05F50_druzine_KR/&lang=2

Starši, ki so odgovarjali na anketna vprašanja za otroke, so bili približno enakomerno razporejeni v dve starostni skupini in sicer do 3. leta otrokove starosti (50,6 %) in od 4 do 6 let (49,4 %)

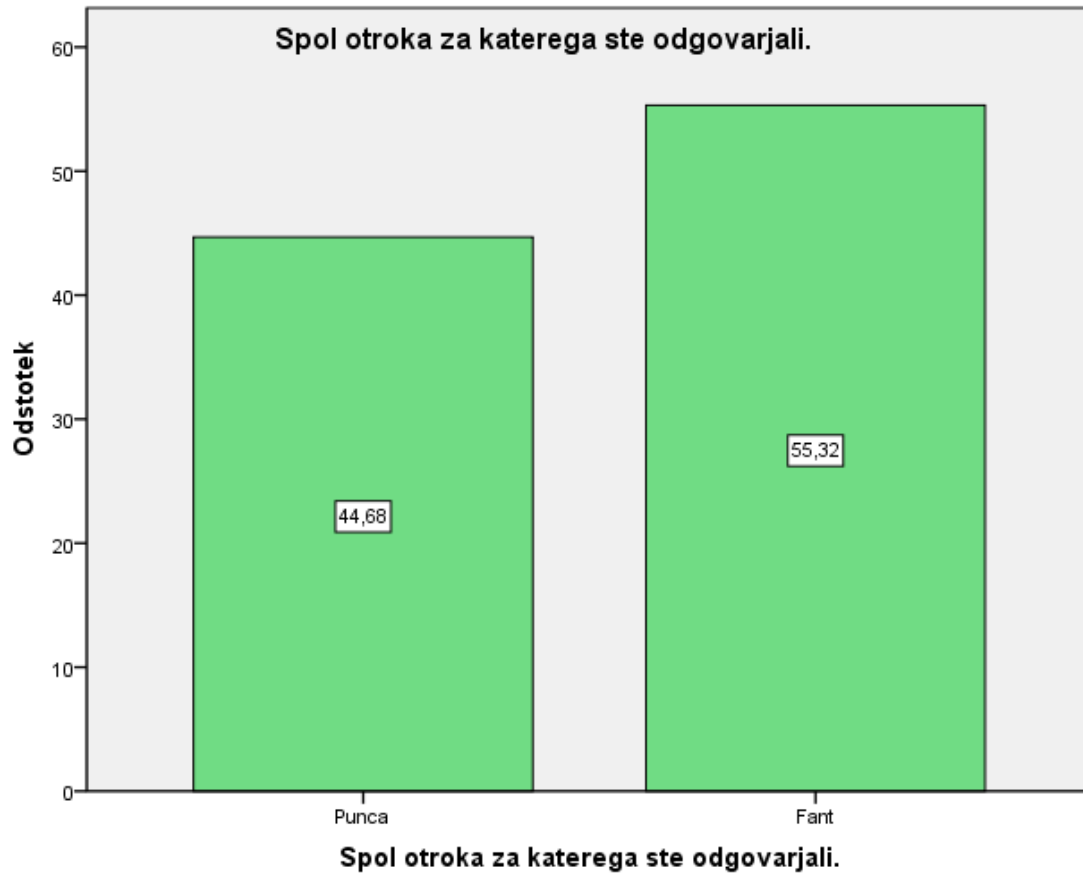
starosti otroka. Podrobna porazdelitev respondentov glede na starost in spol otrok je prikazana na sliki 1 in 2.

Slika 1: Raziskava starši - starost otroka, za katerega je odgovarjal

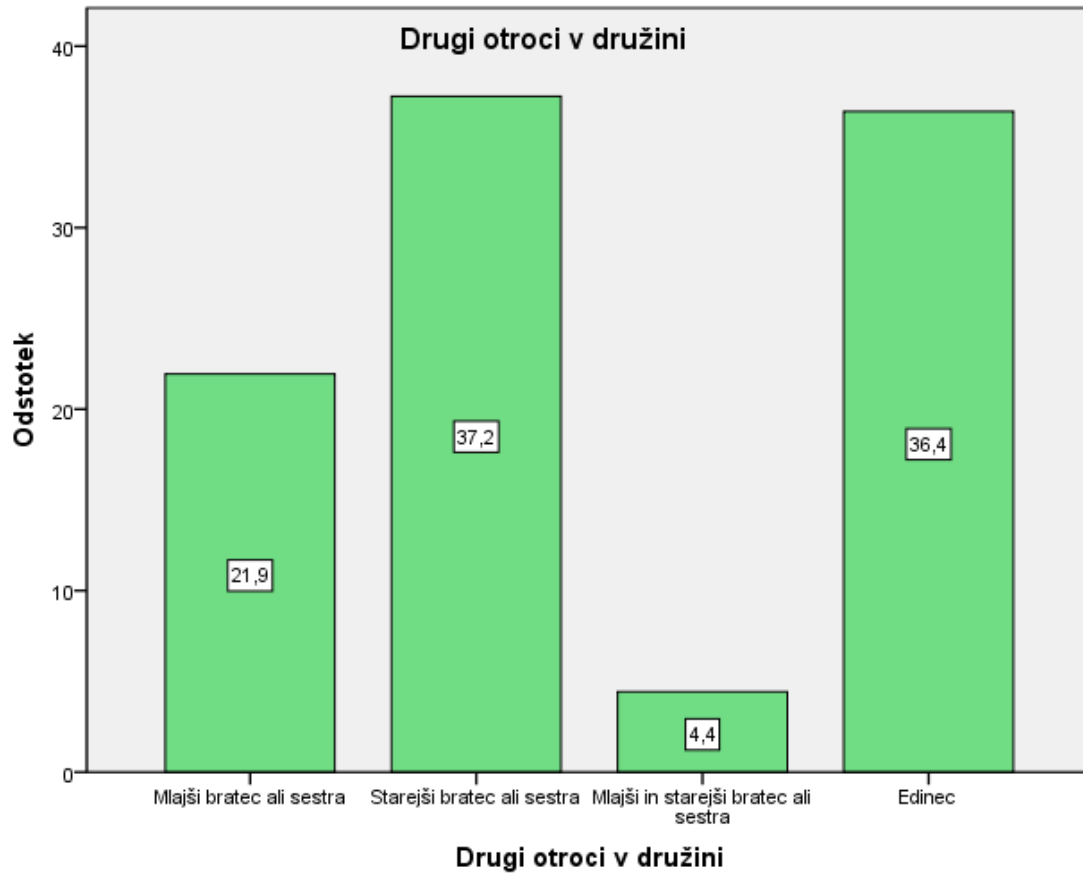
Iz sliki 1 je razvidna primerna porazdelitev otrok v skupino do 3. leta ter skupino od 4. do 6. leta starosti.

Slika 2: Raziskava starši - spol otroka za katerega je odgovarjal

Na sliki 2 lahko vidimo, da je bilo v anketi udeleženih približno enako število staršev, ki so odgovarjali za fanta kot za punce; prihaja le do minimalnih odstopanj glede na celotno populacijo.

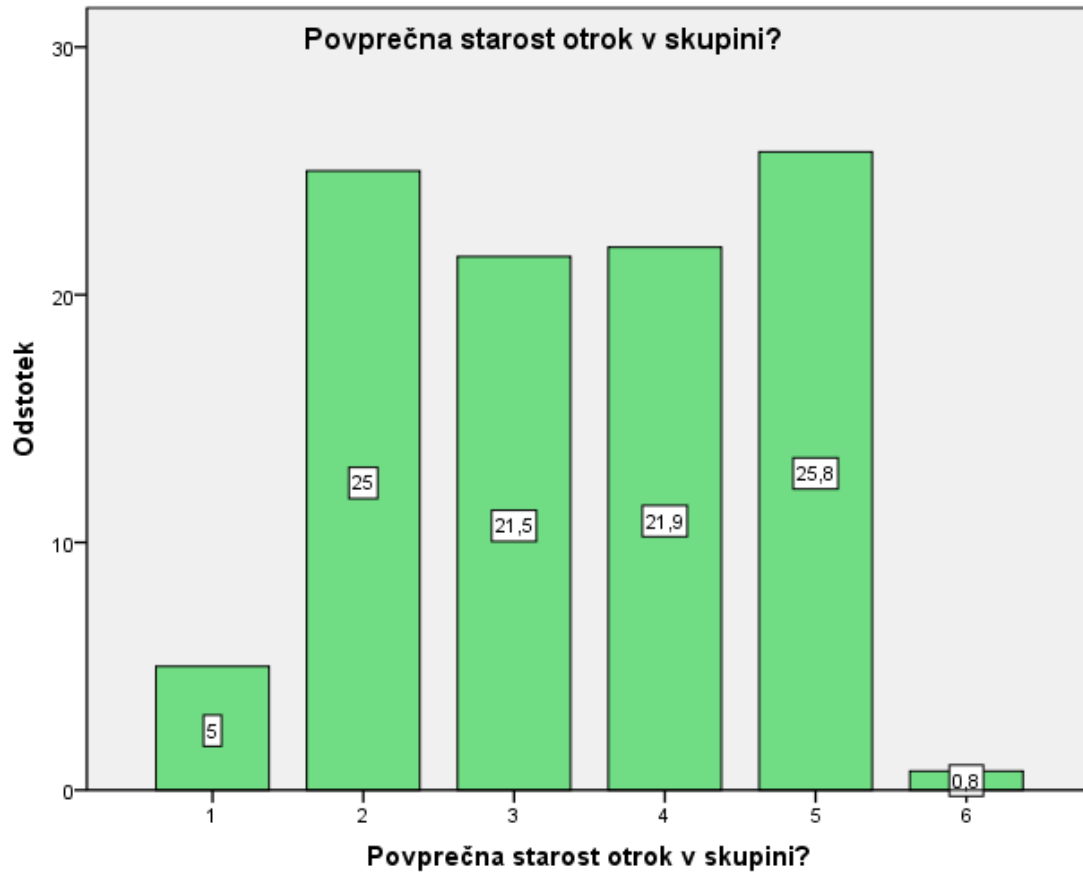
Slika 3: Raziskava starši - bratje ali/in sestre otroka, za katerega je odgovarjal

V vzorcu je bilo 36,4 % otrok edincev, ostali imajo vsaj enega bratca ali sestro.

Vzgojitelji so izpolnjevali ankete za starostne skupine od enega do vključno šest let.

Slika 4: Raziskava vzgojitelji - povprečna starost otrok v skupini, za katere je odgovarjal

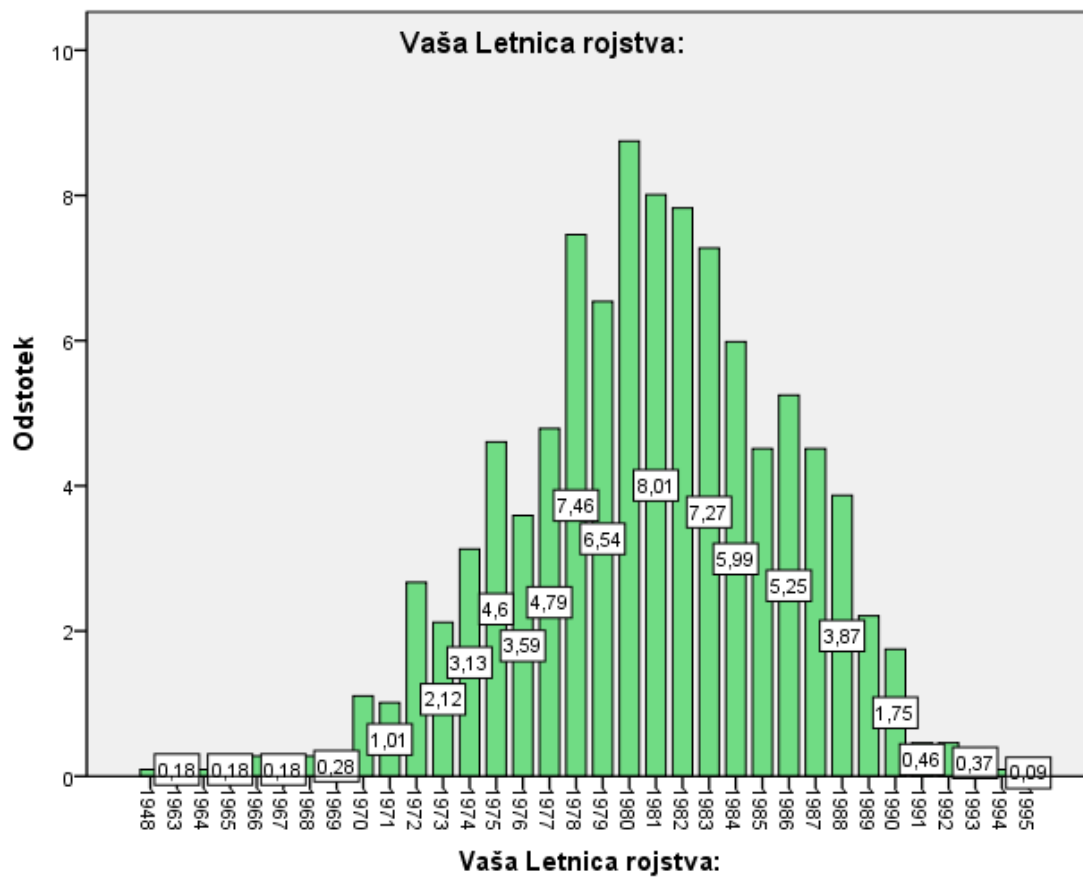

Na sliki 4 lahko vidimo, da je najmanj otrok s starostjo šest let, kajti otroci s toliko leti se načeloma že lahko vključujejo v prve razrede osnovne šole.

4.3 Demografske značilnosti staršev in vzgojiteljev

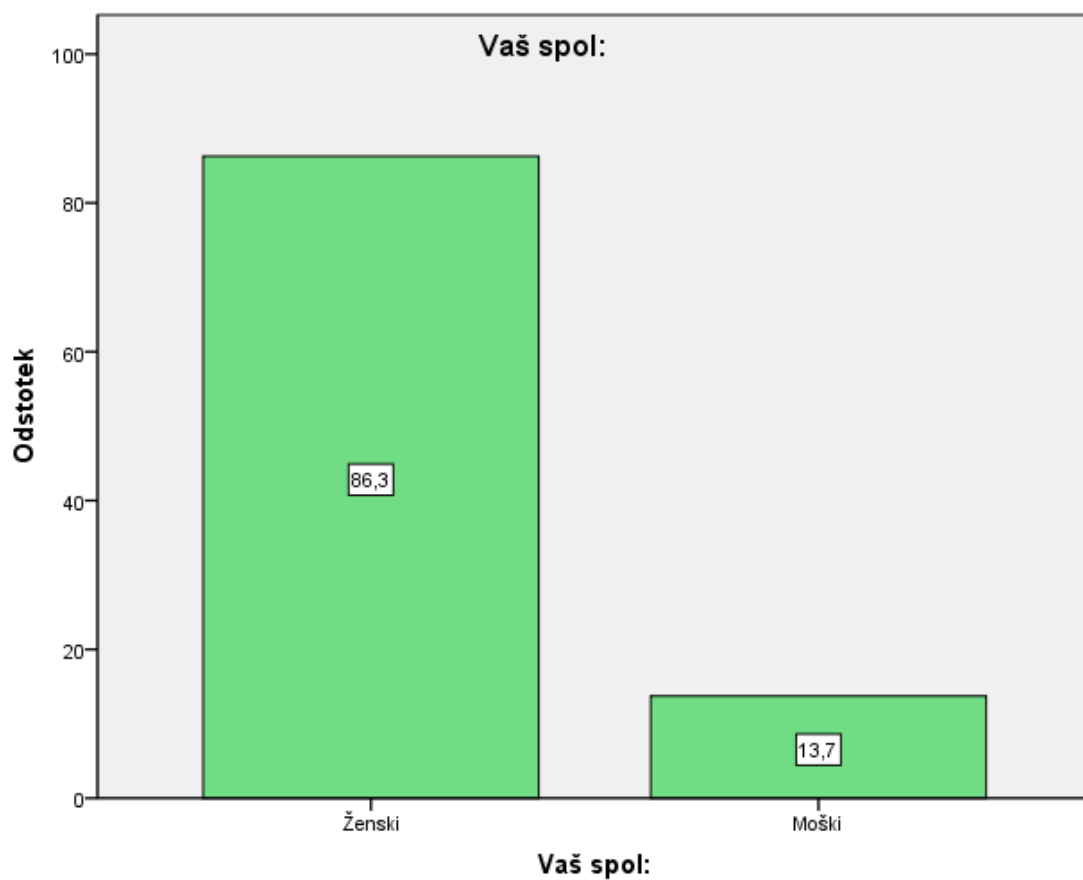
Respondenti starši so bili v več ko 95% primerov stari med 20 in 40 let, modus je letnica 1980. Podroben starostni histogram je razviden iz slike 5.

Slika 5: Raziskava starši - letnica rojstva staršev

V raziskavi so z veliko večino odgovarjale ženske, saj le-te tradicionalno urejajo zadeve glede otrok. Tako je delež moških respondentov med starši znašal le slabih 14%. Kljub navedenemu pa zaradi objektivno opisanih razmer v družini pri križanju s spolom respondenta (priloga starsi-križanje-demografski podatki starsev.doc) v povprečju nismo zaznali večjih odstopanj, zato podatke nismo posebej uteževali.

Slika 6: Raziskava starši - spol starša otroka za katerega je odgovarjal

4. 3. 1 Število družin glede na število otrok in mesto/primestje

Tabela 4: Število družin glede na število otrok in mesto/primestje

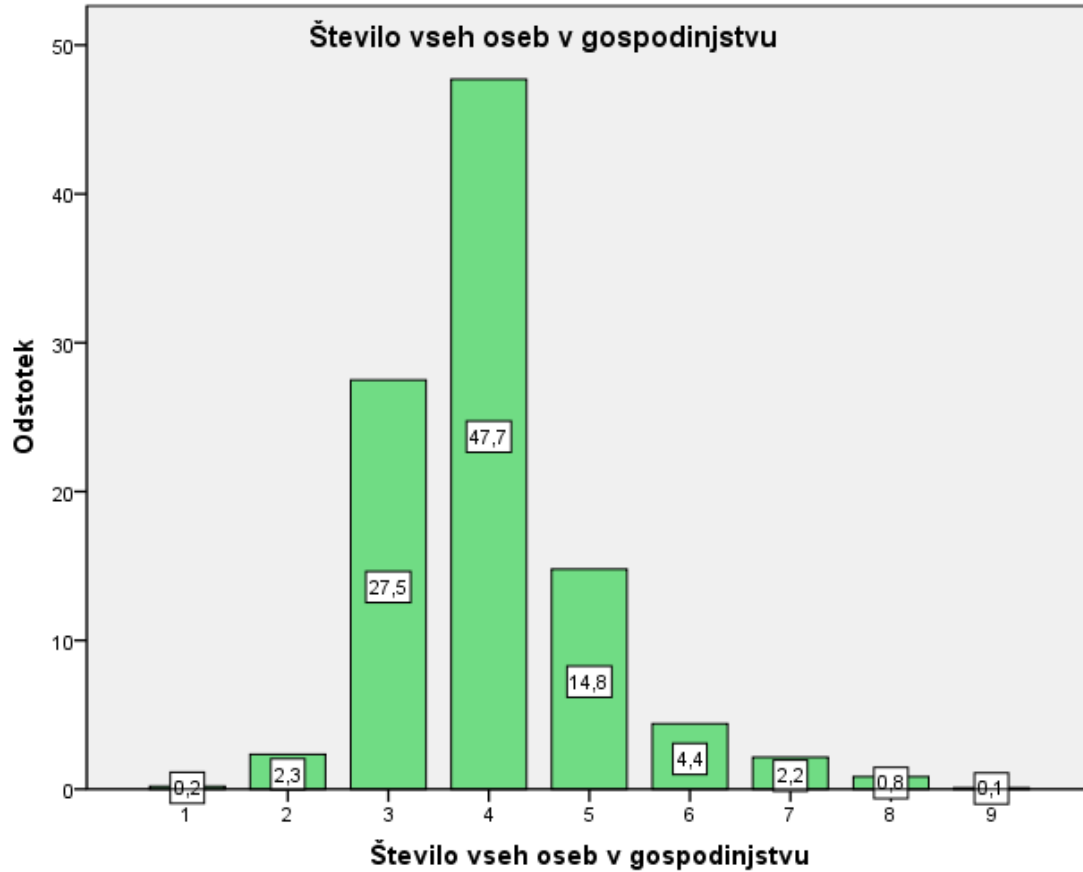
Družine po: TIP DRUŽINE, TIP NASELJA, LETO, ŠTEVILO OTROK V DRUŽINI		2011					
		1 otr.	2 otr.	3 otr.	4 otr.	5 otr.	6 + otr.
Družine - SKUPAJ	Tip območja - SKUPAJ	233084	159555	30633	4863	1091	447
	Mestno območje	120384	74542	11762	1619	351	121
	Nemestno območje	112700	85013	18871	3244	740	326

Vir: Statistični urad Republike Slovenije:

http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05F5002S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/18_Druzine/05_05F50_druzine_KR/&lang=2

Podatki glede števila oseb v gospodinjstvu v vzorcu staršev ne odstopajo bistveno od slovenskega povprečja in so razvidni na sliki 7.

Slika 7: Raziskava starši - število vseh oseb v gospodinjstvu

V Raziskavi med starši je med respondent največ takšnih, ki živijo v štiričlanskih družinah (48 %). Nato sledijo tričlanske, petčlanske in šestčlanske družine. Tri do petčlanske družine predstavljajo več kot 90% vseh družin v vzorcu.

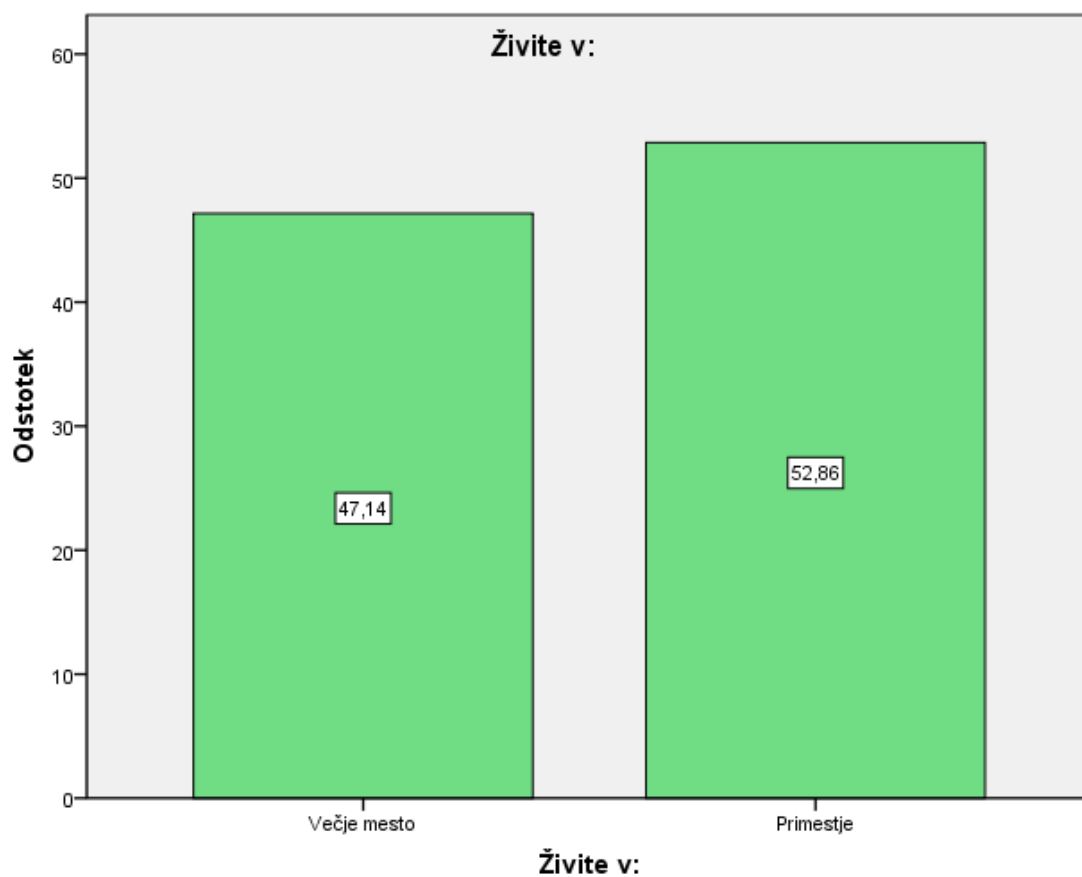
V vzorcu je skoraj 7% otrok v deljenem varstvu staršev, kar je primerljivo s celotno populacijo.

Slika 8: Raziskava starši - otrok v deljenem varstvu staršev

Iz slike 9 je razvidno, da v vzorcu za slabih 6% več oseb živi v primestju kot pa večjem mestu, v katerem biva dobrih 47%. Tudi tu je vzorec zelo dobro primerljiv s celotno populacijo.

Slika 9: Raziskava starši - bivanjski kraj

4. 4 Predstavitev populacije vrtcev in strokovnega kadra

Tabela 5: Število vrtcev, oddelkov in otrok vključenih v vrtce v letu 2014

Vrtci po vrstah programov, ki jih izvajajo, številu oddelkov in otrok po: OBČINE, VRSTA PROGRAMA, ŠOLSKO LETO, MERITVE		2014		
		Vrtci	Oddelki	Otroci
SLOVENIJA	Vrsta programa - SKUPAJ	979	5002	84750

Vir: Statistični urad Republike Slovenije:

http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0952501S&ti=&path=../Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/03_pedsol_vzgoja/01_09525_otroci_vrtci/&lang=2

V šolskem letu 2013/14 je izvajalo predšolsko vzgojo 979 (2011/12 - 922 vrtcev) vrtcev in njihovih enot, kar je 57 vrtcev več kot dve leti nazaj. Večina vrtcev (95%) je javnih; 5% vseh vrtcev pa je v zasebni lasti. Število otrok, vključenih v vrtce, je v šolskem letu 2013/14 bilo 84.750, kar je za 3750 več, kot je bilo v letu 2011/2012. V predšolsko vzgojo in izobraževanje v vrtcih in v vzgojno-varstvenih družinah je bilo v 5002 oddelkih vključenih okvirno 80% vseh otrok ustrezne starosti. V predšolsko vzgojo in izobraževanje v vrtcih je bilo v letu 2011/2012 vključenih nekaj več kot 36.000 vseh 4 in 5-letnikov ali 93,6% vseh otrok te starosti. Evropski strateški cilj Izobraževanje in usposabljanje 2020 predvideva, da naj bi bilo v predšolsko izobraževanje vključenih 95% otrok te starosti.

Tabela 6: Strokovni delavci v vrtčevskih oddelkih

Delovna mesta – SKUPAJ	Vzgojitelji	Pomočniki vzgojitelja
10782	5140	5642

Vir: Statistični urad Republike Slovenije:

http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0952608S&ti=&path=../Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/03_pedsol_vzgoja/02_09526_kadri/&lang=2

V šolskem letu 2013/14 izvaja predšolsko vzgojo in izobraževanje v vrtcih 10.782 strokovnih delavcev, od tega 5.140 vzgojiteljev in 5642 pomočnikov vzgojiteljev.

Tabela 7: Zaposleni na delovnem mestu vzgojitelja po izobrazbi in spolu

		Z ustrezno izobrazbo - SKUPAJ	4-letni prog. SŠ	5-letni prog. SŠ	Višja šola	Visoka strok.	Univerzi -tetna
Izvajalci predš. vzgoje - SKUPAJ	SKUPAJ	4250	968	938	525	1664	155
	Moški	26	1	0	2	22	1
	Ženske	4224	967	938	523	1642	154

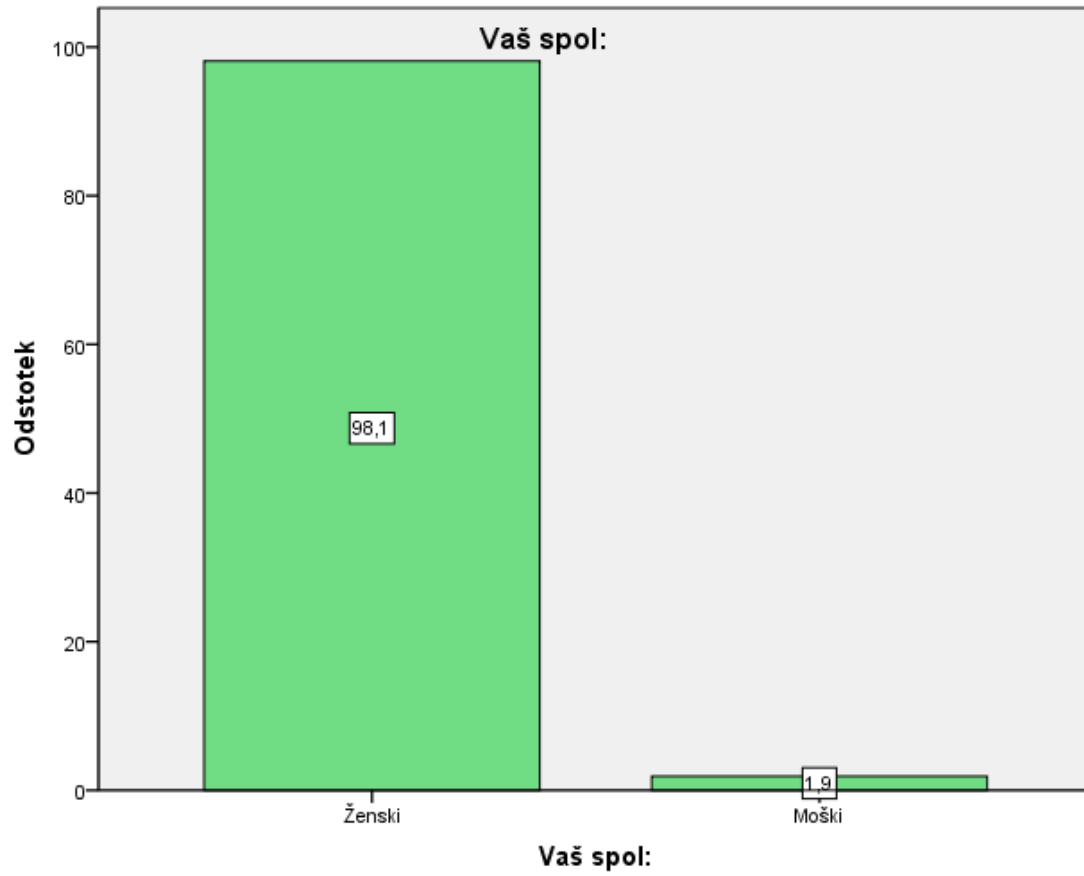
Vir: Statistični urad Republike Slovenije:

http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0952671S&ti=&path=../Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/03_predsol_vzgoja/02_09526_kadri/&lang=2

Med vzgojitelji je manj kot 0,5% moških. Enemu vzgojitelju je povprečno dodeljenih 16 otrok.

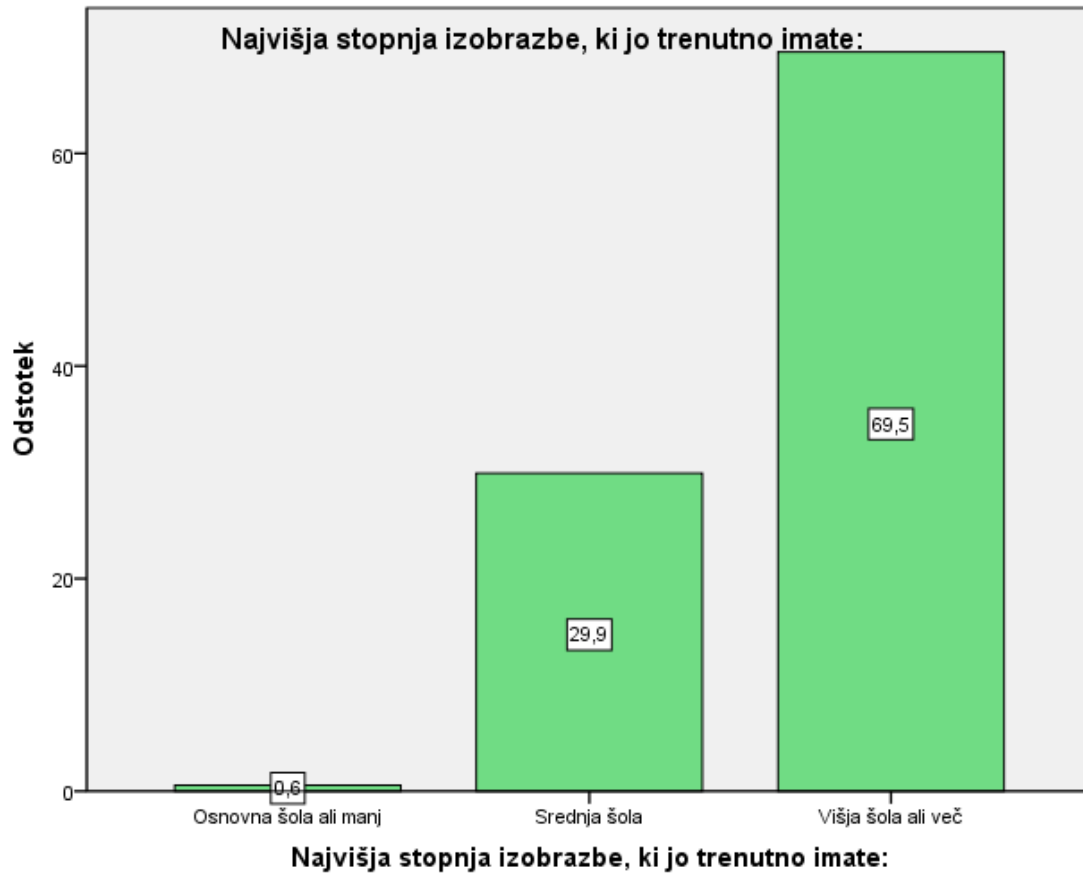
V vzorcu je sodelovalo 1,9 odstotka moških vzgojiteljev ali pomočnikov (5 od 263).

Slika 10: Raziskava vzgojitelji - spol

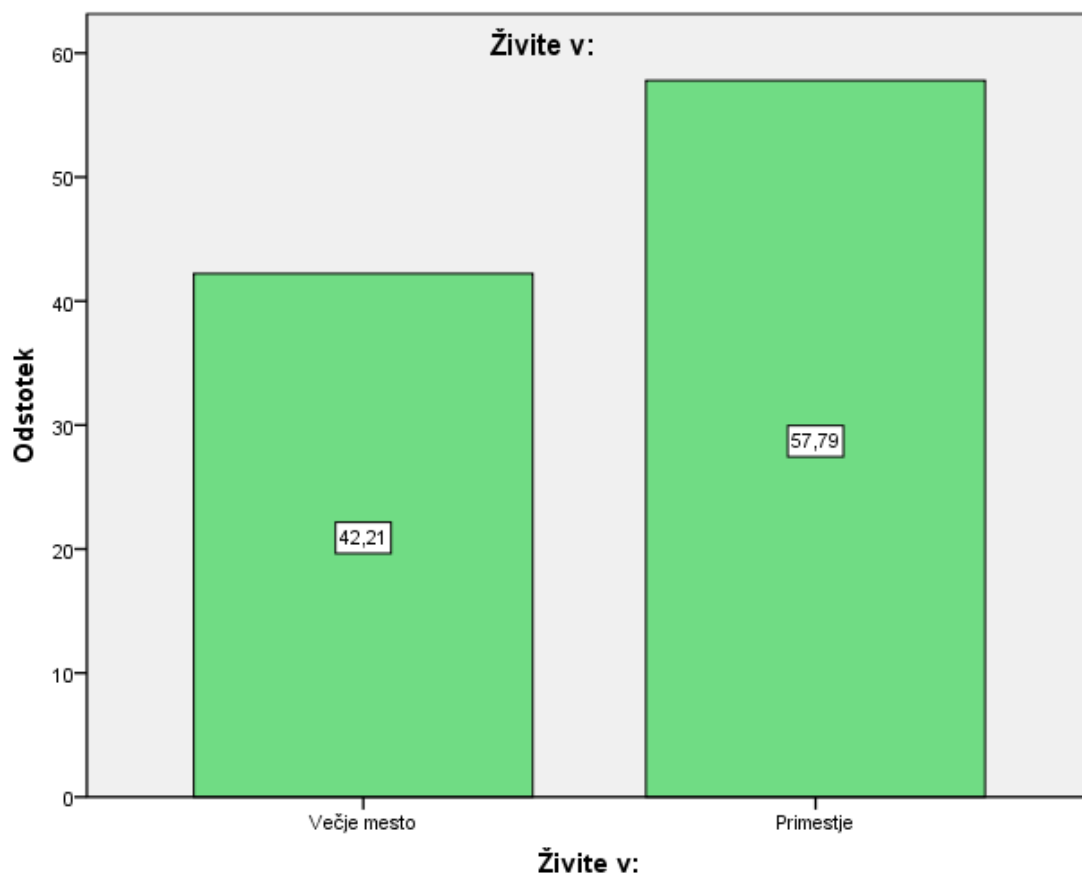
Slika 11 prikazuje, da ima slabih 70% vzgojiteljev in pomočnikov dokončano višjo šolo ali več. S srednješolsko izobrazbo jih je malo manj kot 30%.

Slika 11: Raziskava vzgojitelji - izobrazba

Vzgojitelji podobno kot je porazdelitev zajetih vrtcev, živijo malo manj v mestu kot v okolici mest 58%.

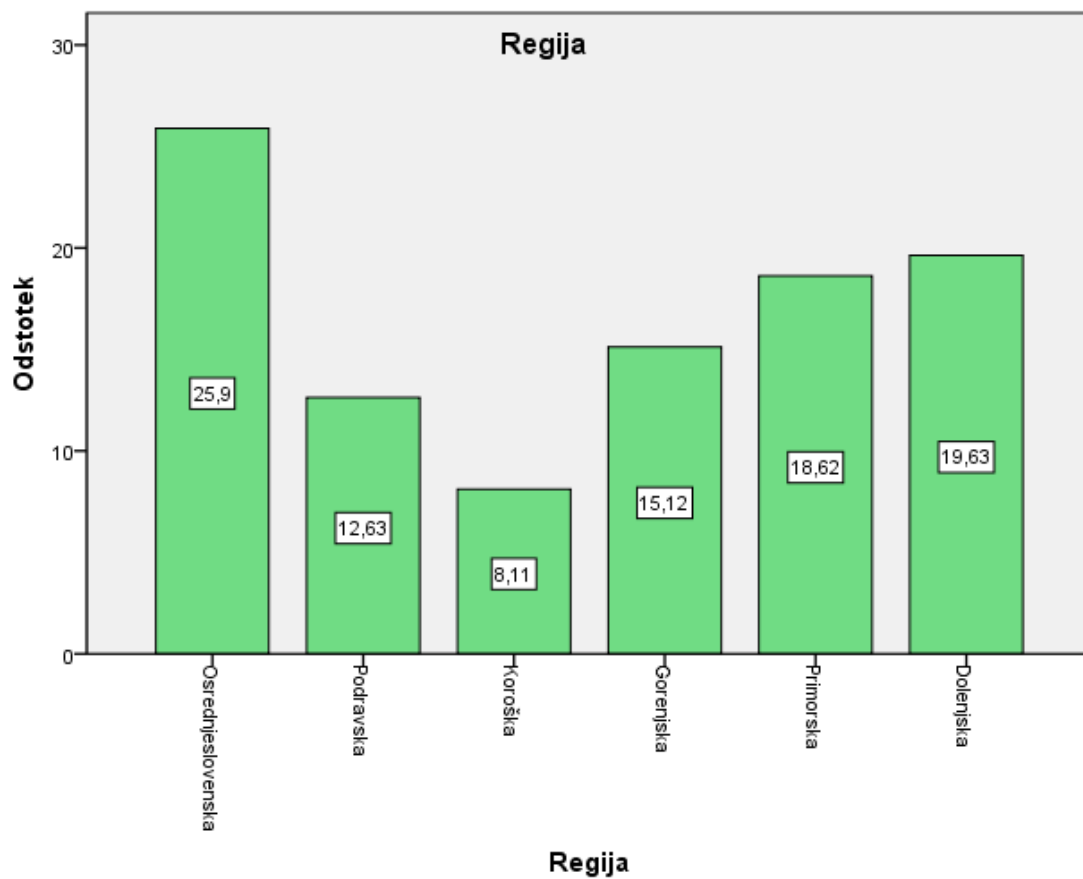
Slika 12: Raziskava vzgojitelji – bivanjski kraj

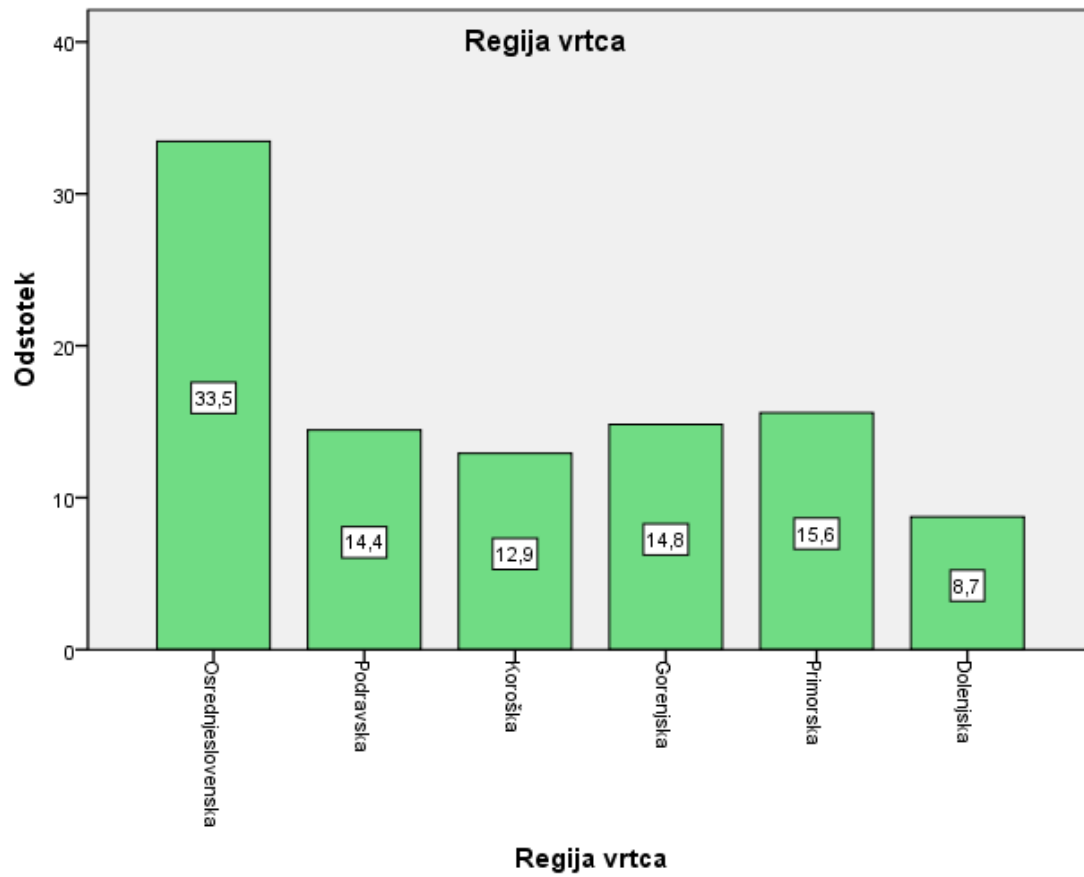
4.5 Geografska pokritost Slovenije

Obe anketi (t.j. raziskava starši in raziskava vzgojitelji) zelo dobro odražata geografsko pokritost Slovenije. V primeru obeh raziskav je najboljše pokrita osrednja Slovenija, kjer živi tudi največ prebivalstva. Kot zanimivost pa je v raziskavi starši druga najboljše geografsko pokrita regija Dolenjske (20 %), ki pa je v raziskavi vzgojitelji na najnižjem mestu s slabimi 9 %.

Slika 13: Raziskava starši - regija

Slika 14: Raziskava vzgojitelji – regija vrtca

4. 6 Kontrolna analiza razlik med spletnim in pisnim izpolnjevanjem

Da bi ugotovili, ali prihaja do odstopanj pri rešavanju v spletni in pisni izvedbi raziskav, smo obe raziskavi, poleg spletne oblike, testirali tudi v dveh vrtcih v pisni obliki. Ugotovili smo, da prihaja do minimalnih razlik in to pri časovnih opredelitvah, kjer so klasično pisni anketirani, v primerjavi s spletnimi, podali v povprečju za 3,8 minut večjo dnevno oceno glede izpostavljenosti medijem. Razlike na 5-stopenjski Likertovi lestvici so zanemarljive. Podobno tudi pri raziskavi med vzgojitelji ne prihaja do velikih odstopanj.

Tabela 8: Primerjava pisnega in online rezultata

Pisno izpolnjevanje \diamond online izpolnjevanju	Raziskava starši	Raziskava vzgojitelji
Povprečje odgovorov glede časa izpostavljenosti	+3,73 min (pri povprečju 39,09 min)	+4,66 min (pri povprečju 49,42 min)
Povprečje odgovorov glede ocene na 5-stopenjski lestvici	-0,01 na 5 stopenjski lestvici (pri povprečju 3,30)	+0,05 na 5 stopenjski lestvici (pri povprečju 3,14)

Ker gre za relativno majhne razlike, statistična značilnost T-testa za primerjavo parov nikjer ni pokazala statistično značilnih razlik. Iz navedenih rezultatov v tabeli lahko sklepamo, da so razlike v povprečju zanemarljive oziroma naključne. Zato lahko zavržemo testirano hipotezo in sprejmemo alternativno hipotezo, da ni prišlo do razlik v povprečni oceni med spletno in pisno anketo in da so na večino vprašanj respondenti odgovarjali konsistentno in verodostojno.

5 REZULTATI RAZISKAV MED STARŠI IN VZGOJITELJI

V poglavju združujemo rezultate raziskave starši in raziskave vzgojitelji z namenom celostnega pogleda na medijsko izpostavljenost predšolskih otrok v povezavi z osebami, ki nanje vplivajo.

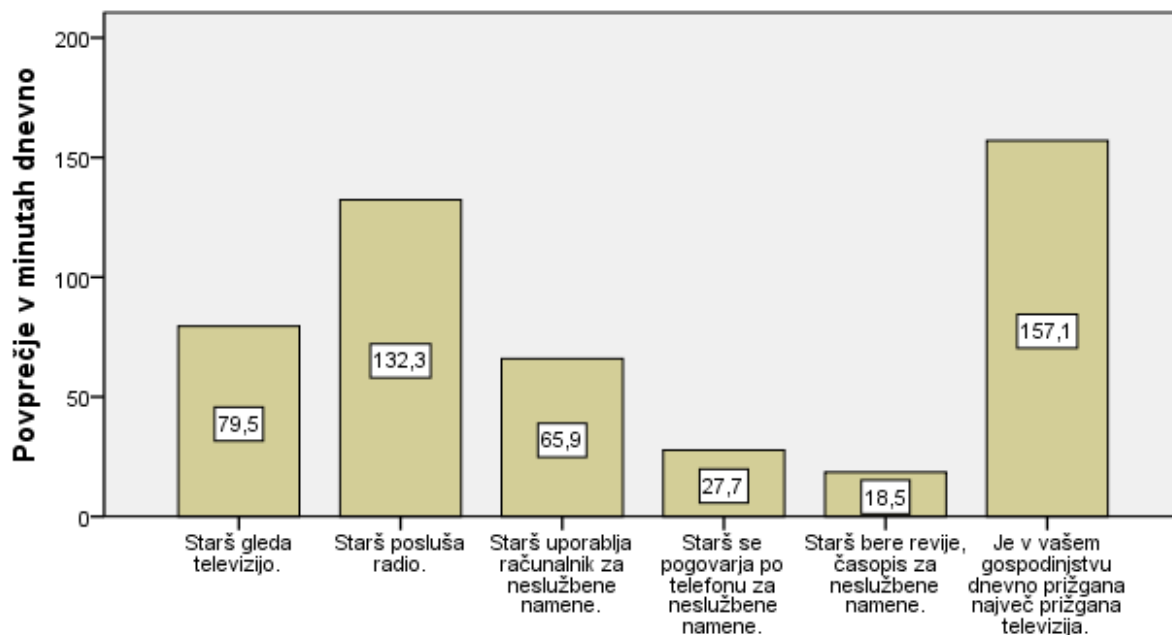
5.1 Medijska izpostavljenost staršev

Raziskavi med starši in vzgojitelji sta pokazali precejšnje razlike med izpostavljenostjo doma in izpostavljenostjo v vrtcih, kjer preživijo otroci več kot polovico budnega časa.

5.1.1 Čas medijske izpostavljenosti staršev

Da bi pridobili vpogled v stanje medijske izpostavljenosti v družini, smo v raziskavi analizirali tudi medijsko izpostavljenost staršev. Gre za navedbe staršev o svoji izpostavljenosti medijem. Iz slike na naslednji strani je razvidno, koliko minut dnevno so starši, po njihovem mnenju, izpostavljeni medijem.

Slika 15: Koliko minut dnevno so starši izpostavljeni medijem po njihovem mnenju

Starši največ poslušajo radio, ki je v povprečju prižgan več kot dve uri dnevno. Sledi TV v povprečju 1 uro in 18 min, uporaba računalnikov za neslužbene namene je v povprečju znašala več kot 1 uro. Starši se tudi več kot pol ure povprečno dnevno pogovarjajo po telefonu.

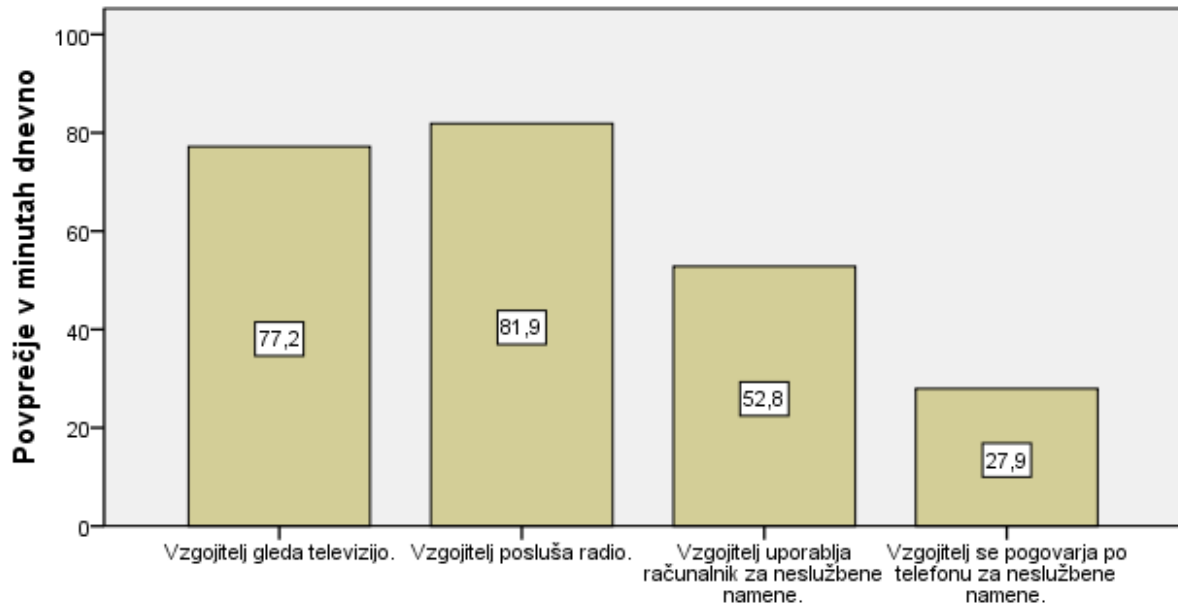
Tabela 9: Čas izpostavljenosti staršev medijem glede na starost njihovih otrok

	Starš gleda televizijo.	Starš posluša radio.	Starš uporablja računalnik za neslužbene namene.	Starš se pogovarja po telefonu za neslužbene namene.	Starš bere revije, časopis za neslužbene namene.	Je v vašem gospodinjstvu dnevno prižgana največ prižgana televizija.
Starši z do 3-letnimi otroki	81,86	129,93	65,45	27,72	18,3	159,02
Starši s 4 do 6-letnimi otroki	77,09	134,76	66,47	27,7	18,77	155,02
Starši z do 6-letnimi otroki skupaj	79,5	132,32	65,95	27,71	18,53	157,05

Tabela nam prikazuje, da ni bistvenih odstopanj glede izpostavljenosti staršev mlajših (0-3 let) in malo starejših (4-6 let) otrok. Očitno v povprečju starost otrok ne vpliva bistveno na navade staršev glede izpostavljenosti medijem.

Od staršev bistveno ne odstopajo tudi vzgojitelji, manjša je uporaba predvsem poslušanja radia.

Slika 16: Raziskava vzgojitelji – Čas izpostavljenosti medijem

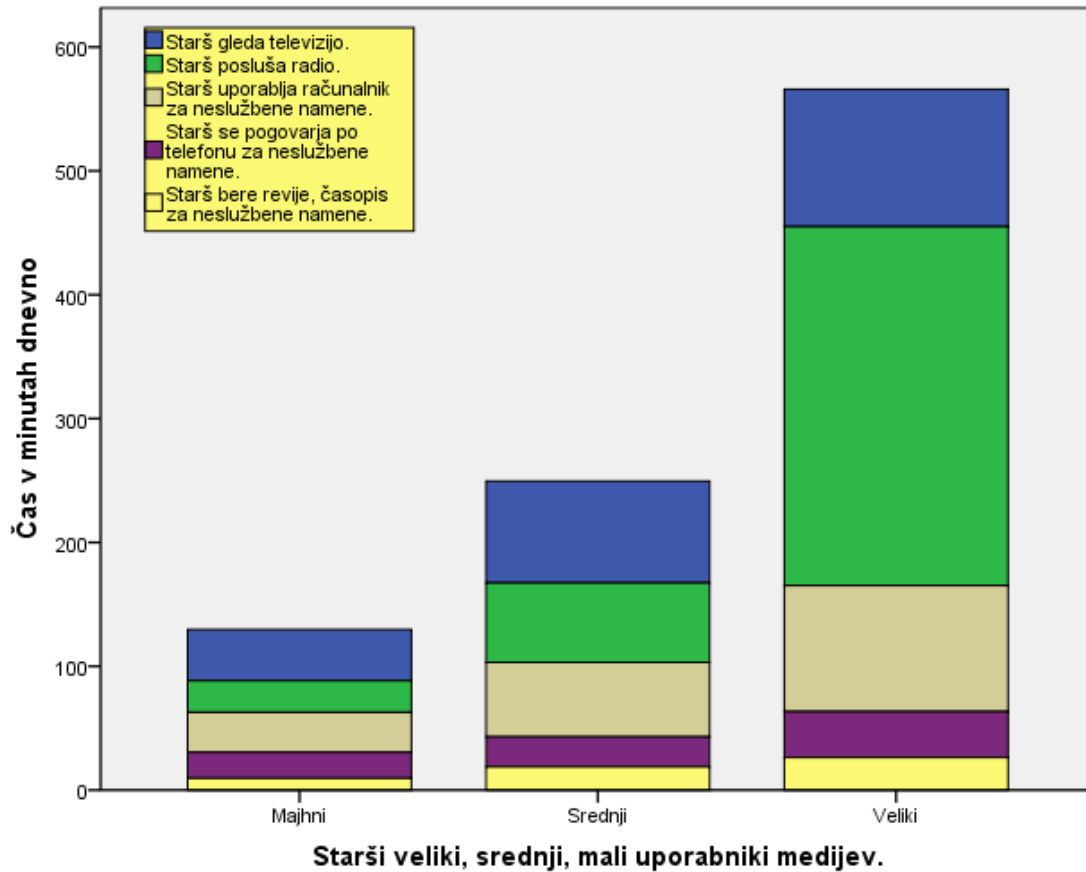

5. 1. 2 Razlike med starši glede izpostavljenosti medijem (veliki, srednji in mali uporabniki medijev)

Bolj kot povprečje izpostavljenosti staršev medijem so pomembne čedalje večje razlike med družinami. Starše smo tako razdelili v tri skupine z okvirno primerljivim številom staršev v vsaki skupini (meje okvirni 33 in 66 percentil oziroma zgornja, srednja in spodnja tretjina):

- starši veliki uporabniki medijev SVUM (več kot 6 ur dnevne izpostavljenosti) – N = 381
- starši srednji uporabniki medijev SSUM (med 3 in 6 ur dnevne izpostavljenosti) – N = 362
- starši mali uporabniki medijev SMUM (3 ure ali manj dnevne izpostavljenosti) – N = 343

Slika 17: Koliko minut dnevno so starši izpostavljeni medijem glede na aktivnosti staršev

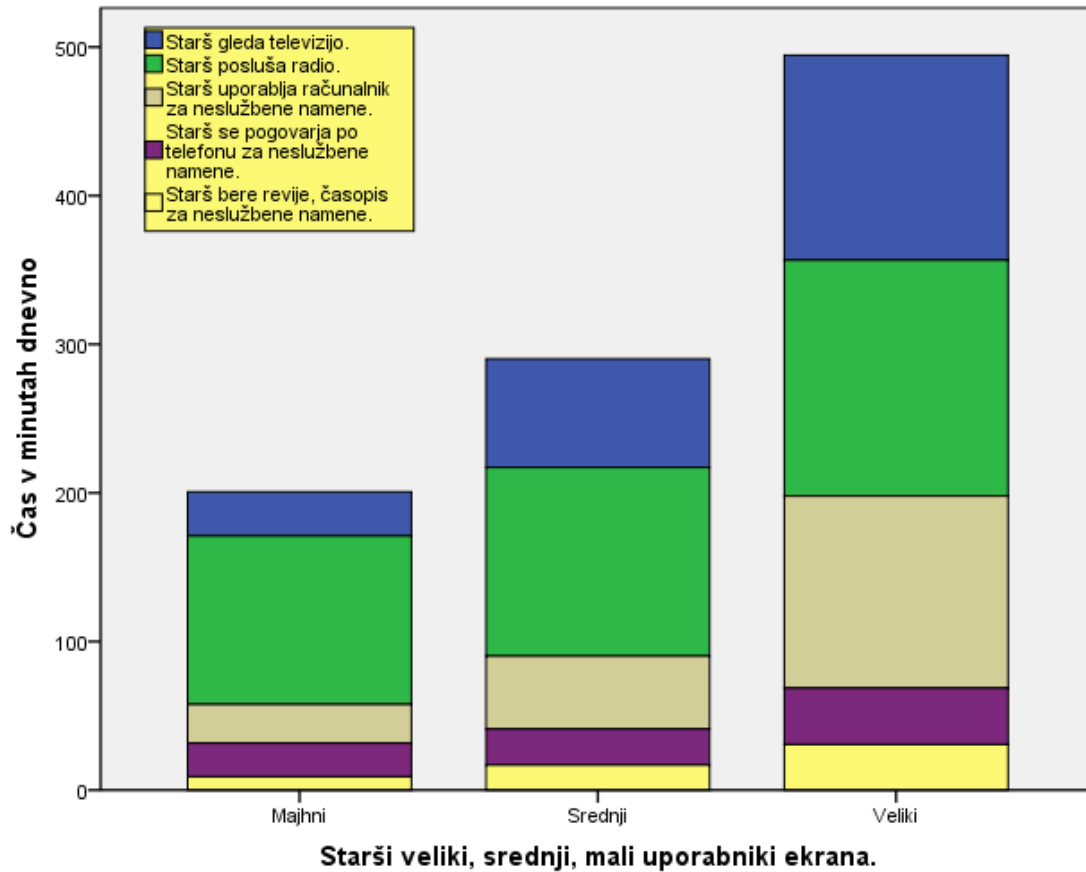

Iz slike je lepo razvidno, da so mali uporabniki (spodnja tretjina staršev) skoraj 4-krat manj izpostavljeni medijem kot veliki (zgornja tretjina staršev).

Podobno razdelitev smo naredili za ekransko izpostavljenost z mejami 2 uri in 15 min ter 1 uro in pol dnevnega gledanja ekrana:

- starši veliki uporabniki ekranov SVUE (več kot 2 uri in 15 minut dnevne gledanja ekrana za zabavo) – N = 316
- starši veliki uporabniki ekranov SSUE (med 1 in pol in 2 uri in 15 min dnevne gledanja ekrana za zabavo) – N = 456
- starši veliki uporabniki SMUE (manj kot med 1 in pol dnevnega gledanja ekrana za zabavo) – N = 314

Slika 18: Koliko minut dnevno so starši izpostavljeni medijem glede na aktivnosti staršev

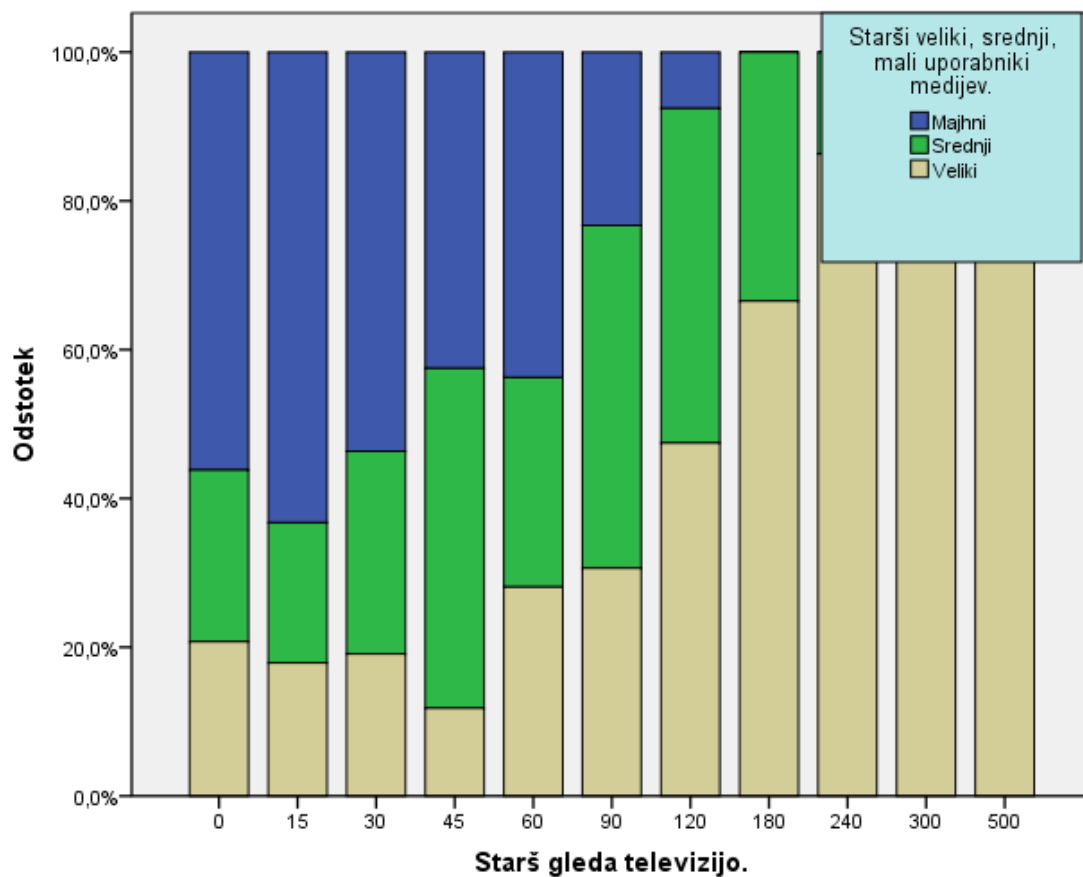
Opaziti je, da SVUE bistveno več gledajo televizijo, se veliko več pogovarjajo po telefonu in berejo časopise ter revije, medtem ko pri izpostavljenosti radijskim postajam ni večjih razlik.

5. 1. 3 Značilnosti medijsko intenzivnih družin glede izpostavljenosti staršev

Vpliv medijsko intenzivnih družin na čas gledanja TV s strani staršev

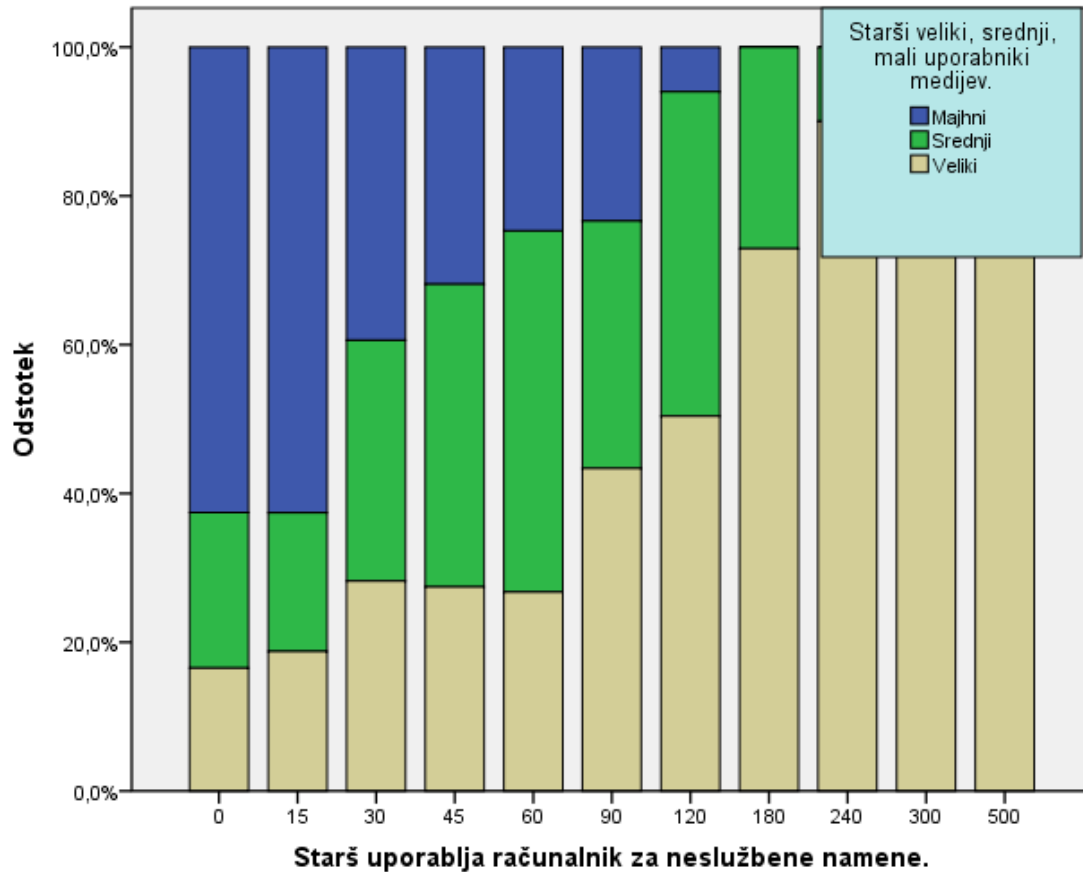
Razlike v gledanju TV in uporabi računalnika za neslužbene namene nazorno prikazuje naslednja slika.

Slika 19: Koliko minut dnevno starši gledajo medije/ starši uporabniki medijev

Vpliv medijsko intenzivnih družin na čas uporabe računalnika staršev za neslužbenene namene

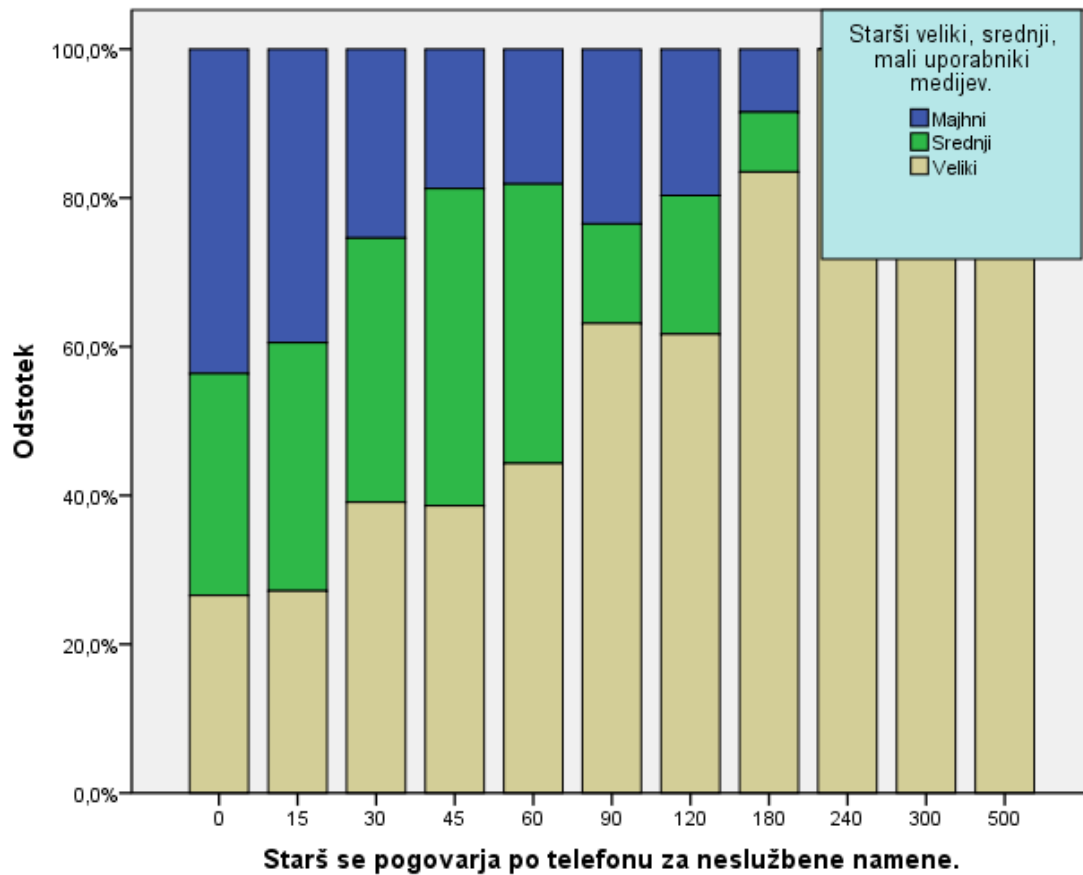
Slika 20: Koliko minut dnevno starši uporabljajo računalnik za neslužbene namene/ starši uporabniki medijev

Zaniniv je vpliv medijsko intenzivnih družin na uporabo računalnika za neslužbene namene.

Vpliv medijsko intenzivnih družin na čas telefoniranja staršev

Slika 21: Koliko minut dnevno starši namenijo telefoniranju/ starši uporabniki medijev

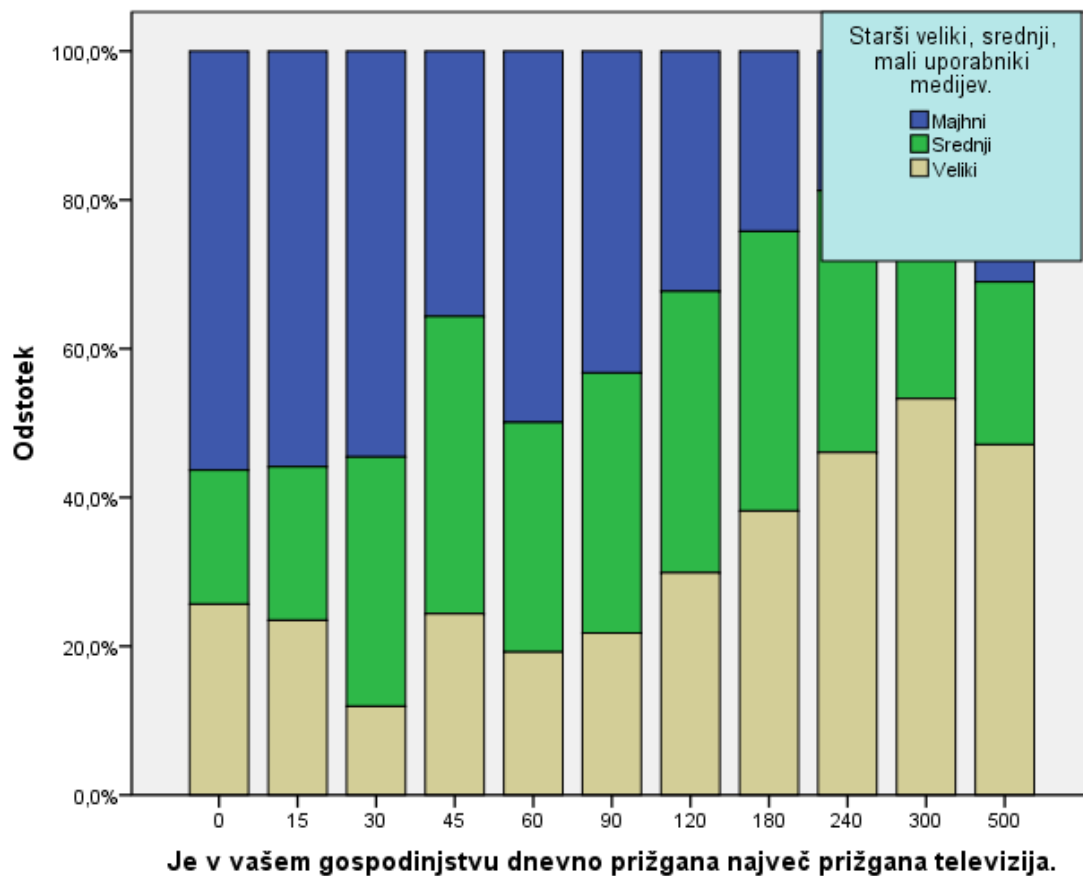

Podobno je iz zgornje slike tudi razvidna povezava med medijsko intenzivno družino in časom telefoniranja dnevno.

Vpliv medijsko intenzivnih družin na čas, ko je v družini prižgana televizija

Zelo pomembne razlike, ki so jasno razvidne na spodnji sliki, se kažejo tudi med družinami glede časa, ko je v družini prižgana televizija.

Slika 22: Koliko minut dnevno imajo starši prižgano televizijo / starši uporabniki medijev

Pasivno gledanje televizije je povezano z dejansko izpostavljenostjo medijem, vendar povezava ni tako izrazita kot pri prejšnjih primerih.

Druge razlike med starši glede izpostavljenosti medijem

Analiza je pokazala, da je čas izpostavljenosti staršev nepovezan ozirom šibko povezan s:

- spolom otroka;
- krajem bivanja (mesto, podeželje);
- številom otrok v družini (ali je edinec, ima starešje brate ali sestre...).

Analiza pa je pokazala, da je čas izpostavljenosti staršev povezan s:

- starostjo starša (40 do 49-letni starši so v povprečju 20% manj izpostavljeni medijem kot mlajši);
- ali je otrok v deljenem varstvu (starši otrok v deljenem varstvu so za malo več kot 10% bolj izpostavljeni medijem);
- zelo povezan z izobrazbo (OŠ ali manj 492 minut; srednja šola 327 minut in višja ali več 275 minut dnevno);
- prihaja do 10% razlik med regijami (razvidno iz tabele 11).

Tabela 10: Starši mediji skupaj (mogoče prekrivanje več medijev) glede na regijo

Regija	Povprečje	N
Osrednjeslovenska	287,92	281
Podravska	328,83	137
Koroška	270,68	88
Gorenjska	289,70	164
Primorska	269,78	202
Dolenjska	306,53	213
Total	292,23	1085

5.2 Medijska izpostavljenost predšolskih otrok

5.2.1 Čas izpostavljenosti predšolskih otrok medijem

V raziskavi smo zbirali podatke o količini izpostavljenosti predšolskih otrok medijem. Vsi rezultati so mnenja staršev o izpostavljenosti medijem njihovih otrok.

Slika 23: Koliko minut dnevno so predšolski otroci izpostavljeni medijem

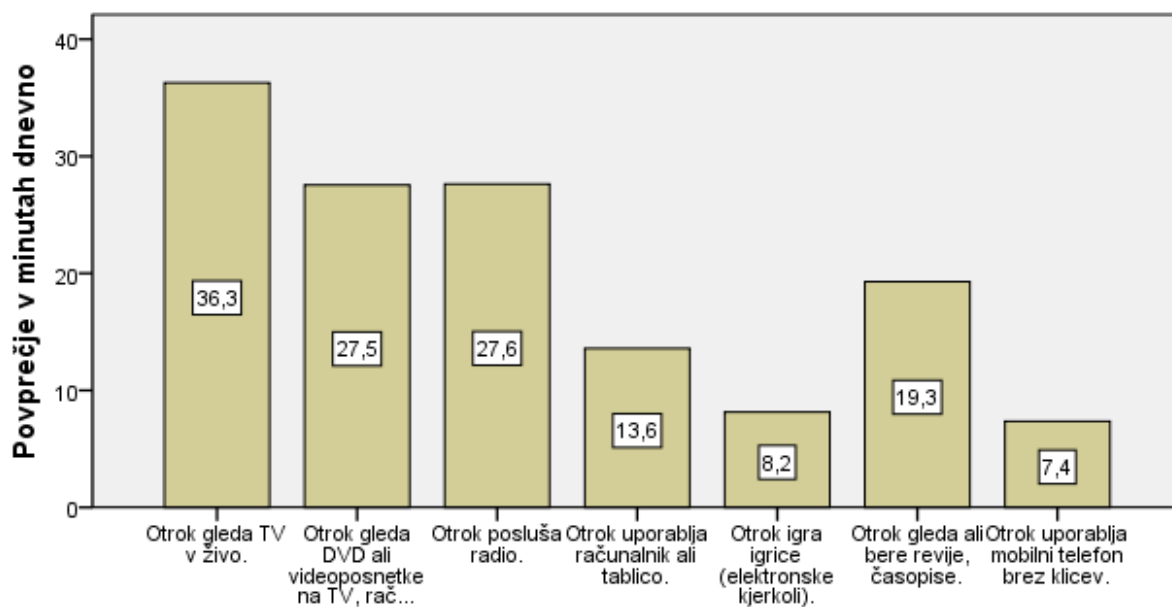

Tabela 11: Razlike v izpostavljenosti med dvema starostnima skupinama otrok

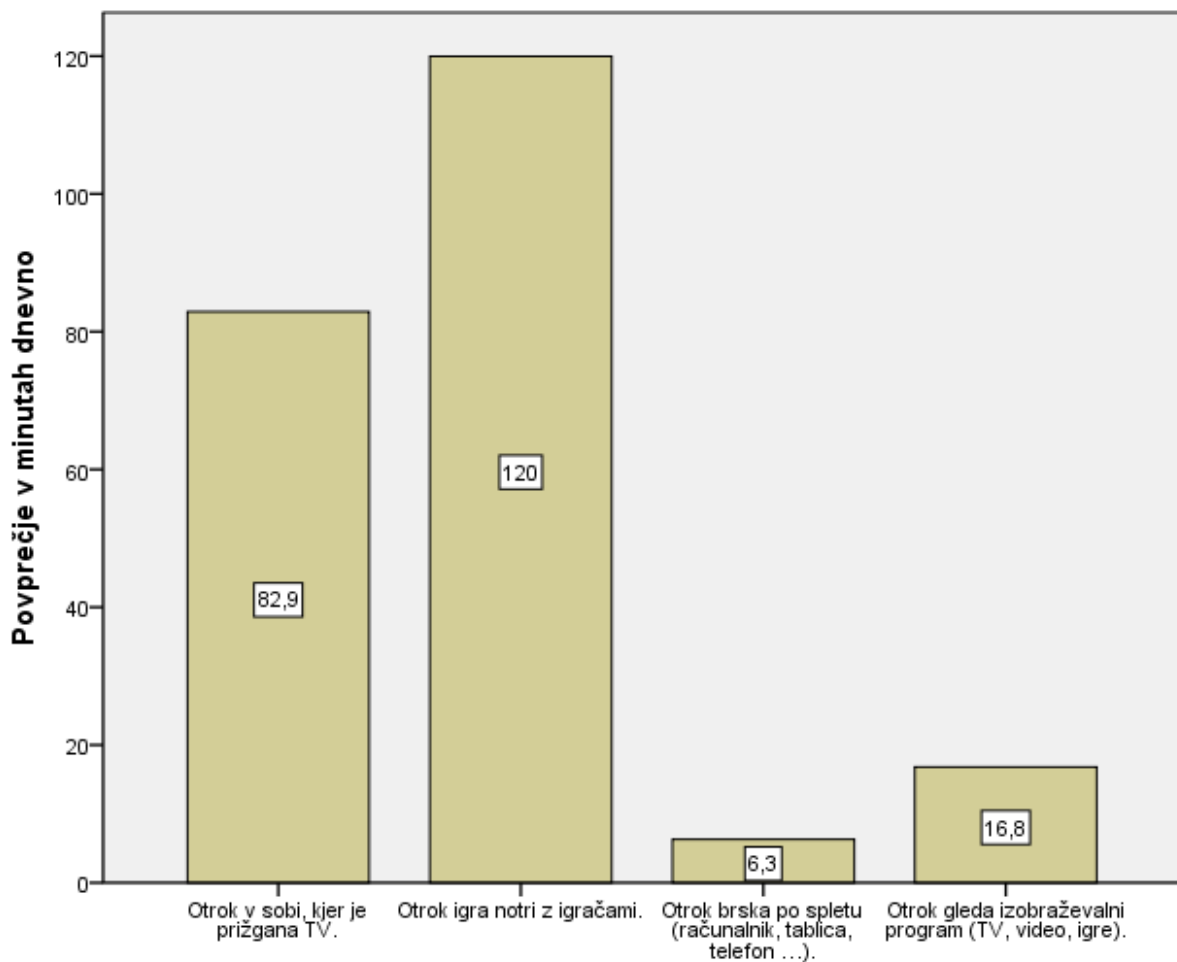
	Otrok gleda TV v živo.	Otrok gleda DVD ali videoposnetke na TV, računalniku.	Otrok posluša radio.	Otrok uporablja računalnik ali tablico.	Otrok igra igrice (elektronske kjerkoli).	Otrok gleda ali bere revije, časopise.	Otrok uporablja mobilni telefon brez klicev.	Skupaj
do 3-letnimi otroci	27,91	23,19	30,06	9,91	4,25	18,36	6,45	120,13
4 do 6-letnimi otroci	44,9	32	25,06	17,27	12,1	20,23	8,29	159,85
do 6-letnimi otroci skupaj	36,28	27,54	27,63	13,58	8,16	19,28	7,36	139,83

Razlike med mlajšo in starejšo skupino so zlasti opazne glede povprečne izpostavljenosti TV, računalnikom in elektronskim igram. Ugotavljamo, da so do triletni otroci dnevno izpostavljeni okvirno dvema urama na različnih napravah, medtem ko se ta čas približuje trem uram za starejšo skupino. Med 4 in 5-letni otrok uporablja računalnik in v povprečju igra elektronske igre okvirno 30 minut dnevno.

5. 2. 2 Pasivno gledanje televizije, brskanje po internetu in izobraževalni program

Poleg v prejšnjem razdelku navedenih časov aktivnega gledanja televizije je zelo pomembno opozoriti tudi na čas, ko je otrok v prostoru, kjer je prižgana TV, saj se starši povečini ne zavedajo, da je tudi tako otrok izpostavljen televiziji. Poleg tega smo spraševali starše glede ostalih aktivnosti njihovega otroka, ki so razvidne iz slike 24.

Slika 24: Aktivnosti otrok, ko so v prostoru, kjer je prižgana TV

Opaziti je veliko večjo izpostavljenost otrok (več kot 80 min) v primerjavi z zgoraj navedeno aktivno izpostavljenostjo (36 minut), ko naj bi otrok dejansko gledal TV. Ta ugotovitev potrjuje

prepričanje, da je dejanska izpostavljenost tudi precej višja. Zanimivo, je da je pasivna izpostavljenost TV višja za mlajšo skupino otrok (84 min) v primerjavi s starejšo skupino (76 minut). Na zgornji sliki je jasno vidno tudi povprečno razmerje med igranjem notri in prižgano TV, ki je v prostoru, kjer se nahaja otrok, prižgana že dve tretjini časa, pri čemer ni bistvenih odstopanj med starostnima skupinama.

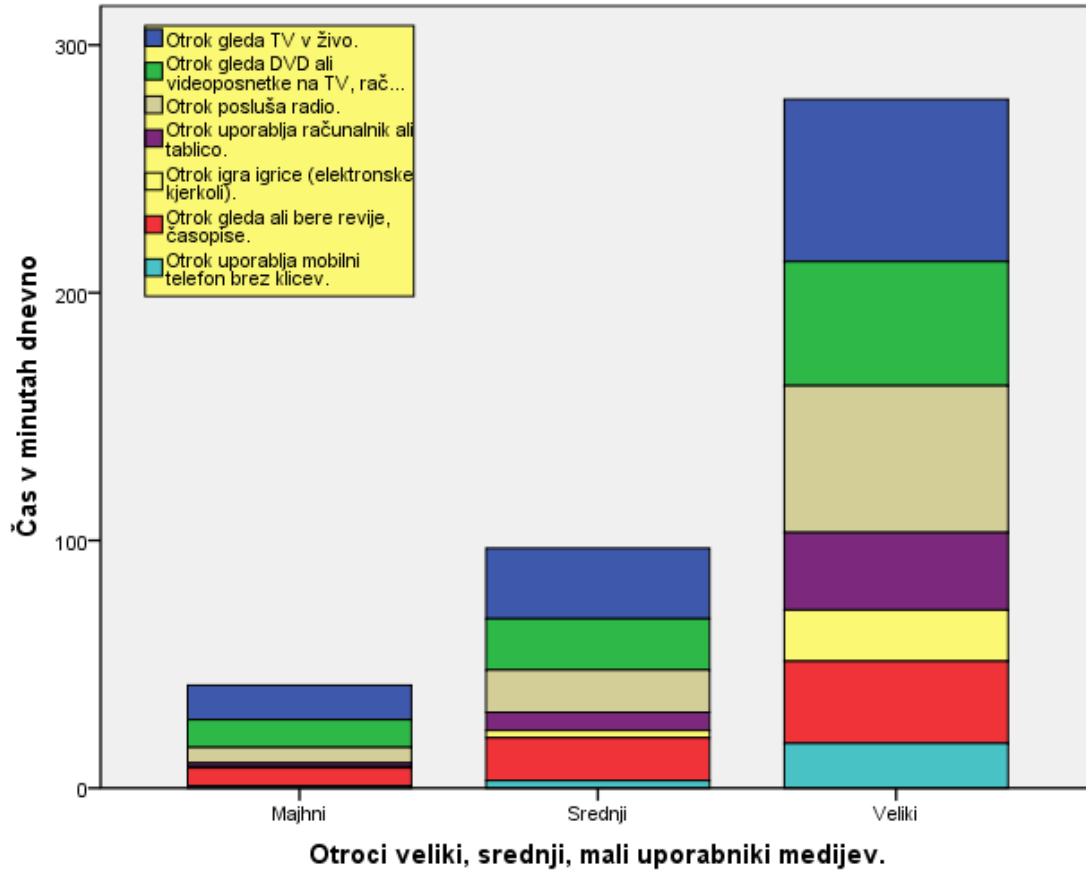
5. 2. 3 Razlike med otroci glede izpostavljenosti medijem (otroci kot veliki, srednji in mali uporabniki medijev)

Ker glede izpostavljenosti otrok prihaja do velikih razlik, smo v analizi razdelili tudi otroke na tri po številu podobne skupine (meje okvirni 33 in 66 percentil):

- otroci veliki uporabniki medijev OVUM (več kot 2 uri dnevne izpostavljenosti medijem)
– N = 370
- otroci srednji uporabniki medijev OSUM (med 1:15 in 2 uri dnevne izpostavljenosti medijem) – N = 360
- otroci mali uporabniki medijev OMUM (1:15 ali manj dnevne izpostavljenosti medijem)
– N = 357

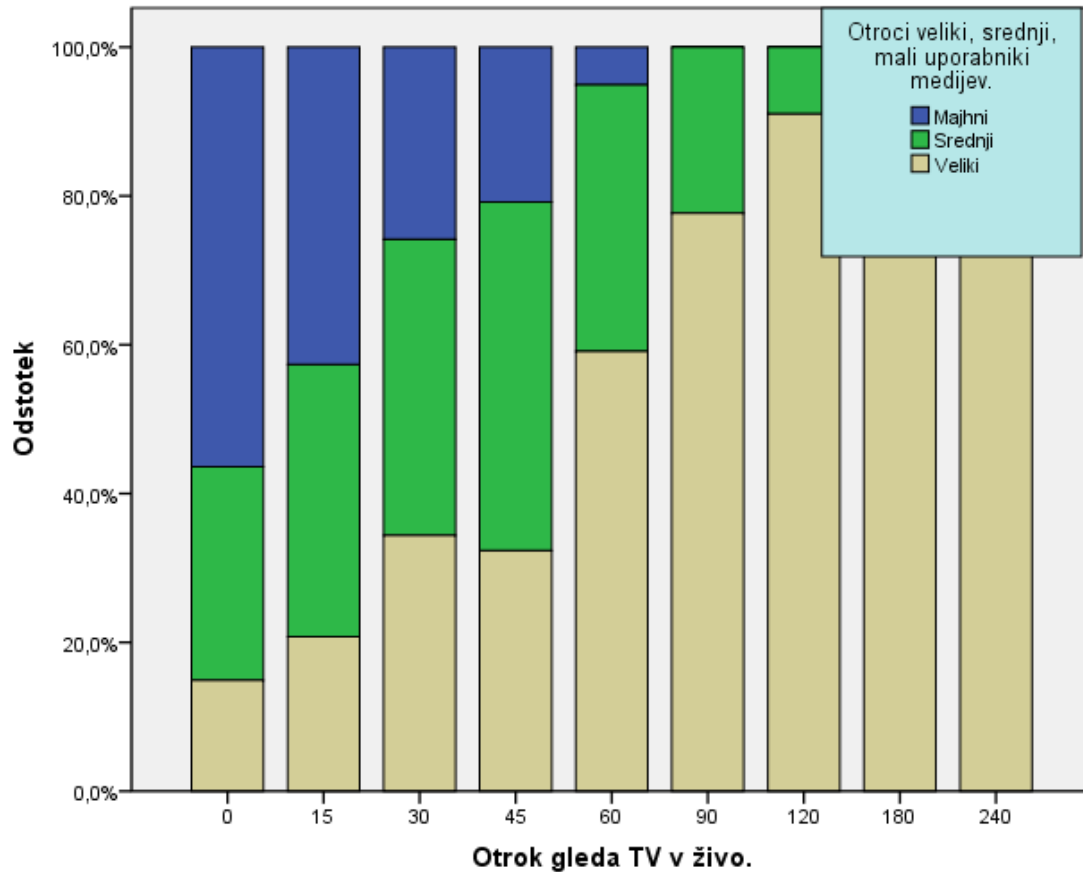
Če otrok spada v OVUM, je povprečno izpostavljen medijem kar 5-krat več kot OMUM, kar je razvidno tudi iz slike 25.

Slika 25: Izpostavljenost medijem otrok glede na skupine OVUM, OSUM in OMUM

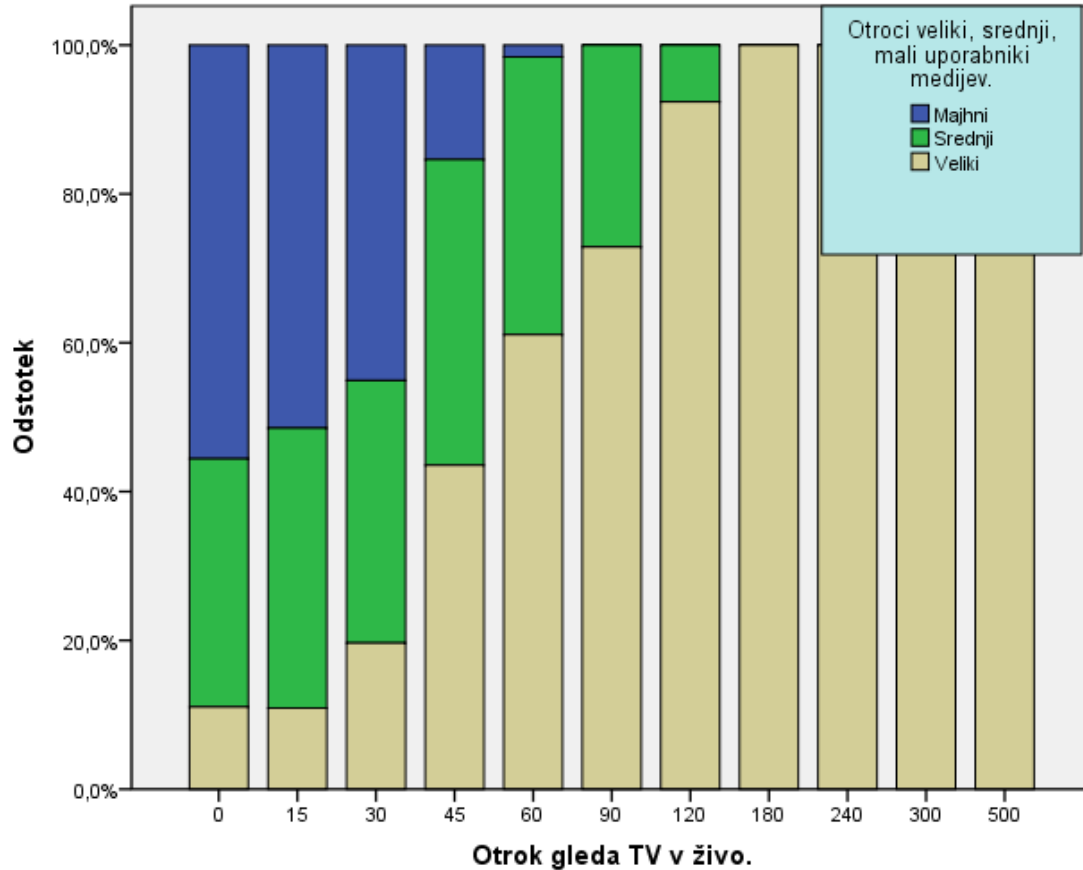
Da navedene razlike veljajo konkretno za obe starostni skupini, je razvidno iz primerjalnih slik 25 in 26.

Slika 26: Gledanje TV v živo za starost do 3 let / otroci uporabniki medijev

Na sliki 26 je tudi jasno razvidno, da prihaja do izjemnih razlik med otroci, zlasti pri veliki izpostavljenosti televiziji.

Slika 27: Gledanje TV v živo za starost 4-6 let/ otroci uporabniki medijev

Razlike med OVUM in OMUM so jasno vidne za obe starostni skupini pri:

- otrok posluša radio;
- otrok uporablja računalnik ali tablico;
- gleda DVD ali videoposnetke;
- otrok brska po spletu (računalnik, tablica, telefon ...);
- otrok gleda izobraževalni program (TV, video, igre);
- otrok igra igrice (elektronske kjerkoli);

5. 2. 4 Druge značilnosti, ki pripeljejo do različne izpostavljenosti otrok medijem

Analiza je pokazala, da je čas izpostavljenosti poleg že navedene starosti otroka povezan tudi s:

- spolom otroka (več kot 15 % večja izpostavljenost fantov 146 minut kot punc 122 minut);
- ali je otrok v deljenem varstvu (otroci v deljenem varstvu so za več kot 25% bolj izpostavljeni medijem);
- če živi otrok na podeželju, je 10% bolj izpostavljen medijem, kot če živi v mestu;
- izpostavljenost otrok je povezana s starostjo staršev (otroci 40-49-letnih staršev so v povprečju 10% manj izpostavljeni medijem kot mlajši);
- izpostavljenost otrok je zelo povezana z izobrazbo staršev (OŠ ali manj: 257 minut; srednja šola: 166 minut in višja ali več: 120 minut dnevno);
- prihaja tudi do 40% razlik med regijami (razvidno iz spodnje tabele).

Tabela 12: Otroci mediji skupaj (mogoče prekrivanje več medijev) glede regij

Regija	Povprečje v minutah dnevno	N
Osrednjeslovenska	128,67	281
Podravska	177,48	137
Koroška	144,03	88
Gorenjska	122,87	164
Primorska	125,57	202
Dolenjska	133,45	213
Total	135,56	1085

5.3 Navzočnost staršev in pogovor z otroci ob medijski izpostavljenosti

Starši so povečini po njihovem mnenju navzoči, medtem ko so njihovi otroci izpostavljeni medijem (povprečje na 5-stopenjski lestvici, pri čemer je 5 vedno in 1 nikoli) kot kaže naslednja tabela. Čeprav je navzočnost za malenkost manjša pri starejši skupini, bistvenih razlik ni.

Tabela 13: Starši mediji skupaj (mogoče prekrivanje več medijev) glede na regijo

Povprečje na 5-stopenjski Likertovi lestvici	Ali ste navzoči medtem, ko je v stiku z mediji?
Starši z do 3-letnimi otroki	4,41
Starši s 4 do 6-letnimi otroki	4,15
Starši z do 6-letnimi otroki skupaj	4,28

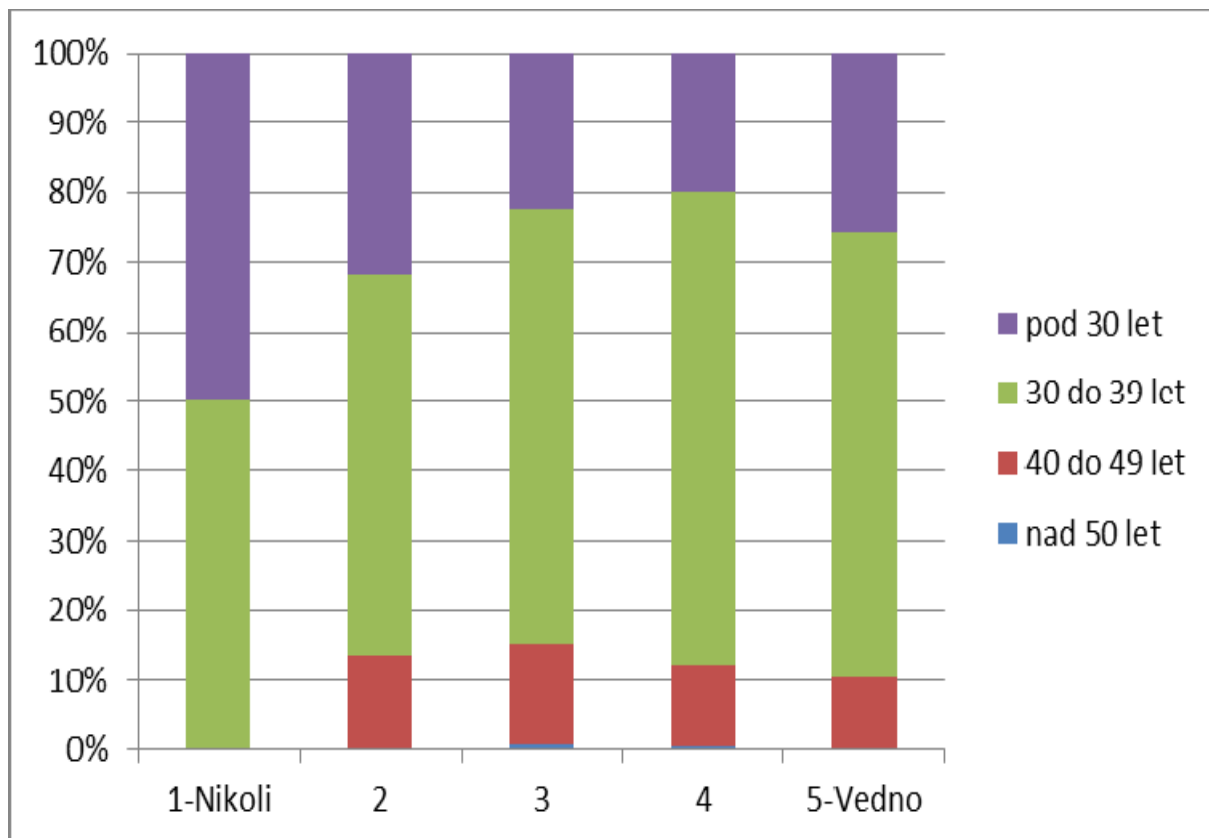
Pri navzočnosti ni večjih razlik glede na:

- količino uporabe medijev (SVUM v primerjavi z SMUM),
- ali gre za punco ali fanta
- glede na regijo
- glede drugih otrok v družini.

Pojavljajo pa se naslednje razlike:

- če je otrok v deljenem varstvu, je navzočnost manjša;
- če otrok živi v mestu, je navzočnost večja;
- če je starš bolj izobražen, je navzočnost večja;
- če je starš mlajši, je navzočnost manjša (slika 28).

Slika 28: Starost navzočih staršev, medtem ko je otrok v stiku z mediji

Večina staršev navaja navzočnost ob medijski izpostavljenosti svojih predšolskih otrok. Kljub temu se veliko staršev z otroci redko ali nikoli ne pogovarja o tem, kaj vidijo/slišijo v medijih. Odstopanj med starostnima skupinama otrok praktično ni, kar prikazuje naslednja tabela.

Tabela 14: Starši: Ali se z otrokom pogovarjate o tem, kaj vidi v medijih?

Povprečje na 5-stopenjski Likertovi lestvici	Ali se z otrokom pogovarjate o tem, kaj vidi v medijih?
Starši z do 3-letnimi otroki	3,88
Starši s 4 do 6-letnimi otroki	3,89
Starši z do 6-letnimi otroki skupaj	3,88

Podobno povprečje imajo tudi vzgojitelji v vrtcu (tabela številka 15). Veliko vzgojiteljev se nikoli ali redko pogovarja o tem kaj otroci vidijo v medijih, pri čemer ni večjih odstopanj glede na to ali je vzgojitelj sam velik ali manjši uporabnik medijev.

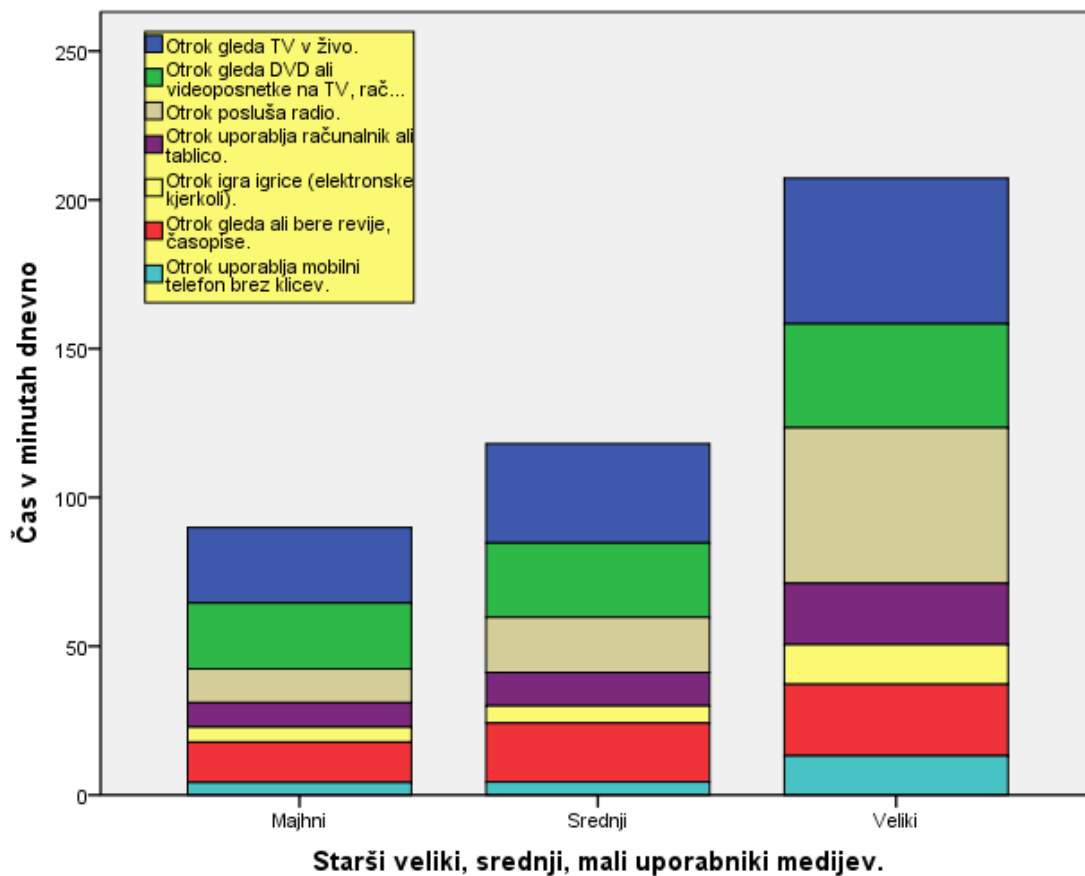
Tabela 15: Vzgojitelji: Ali se z otroci pogovarjate o tem, kaj vidijo v medijih?

Povprečje na 5-stopenjski Likertovi lestvici	Ali se z otroci pogovarjate o tem, kaj vidijo v medijih?
Vzgojitelji do 3 letnih otrok	3,49
Vzgojitelji 4 do 6 letnih otrok	3,65
Vzgojitelji vsi	3,60

5. 4 Povezava izpostavljenosti staršev in njihovih otrok

Čeprav brez dodatnih raziskav, s katerimi bi lahko opazovali in merili dejansko izpostavljenost tako staršev kot otrok, ni mogoče zagotovo sklepati o vzročni povezavi, pa je povezanost med izpostavljenostjo staršev in njihovih otrok, razvidna iz slike 29.

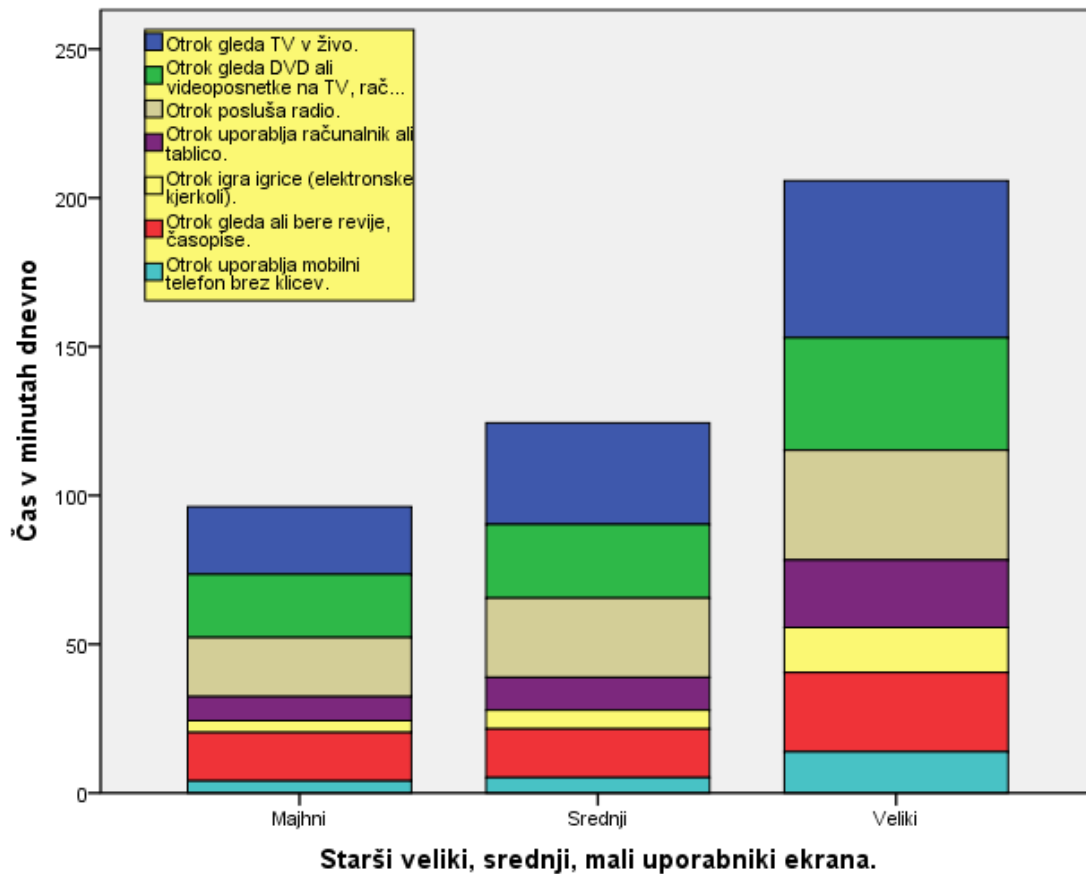
Slika 29: Povezanost med izpostavljenostjo staršev in njihovih otrok

Otroci, katerih starši so bolj izpostavljeni medijem (SVUM), so posledično več kot dvakrat več izpostavljeni medijem.

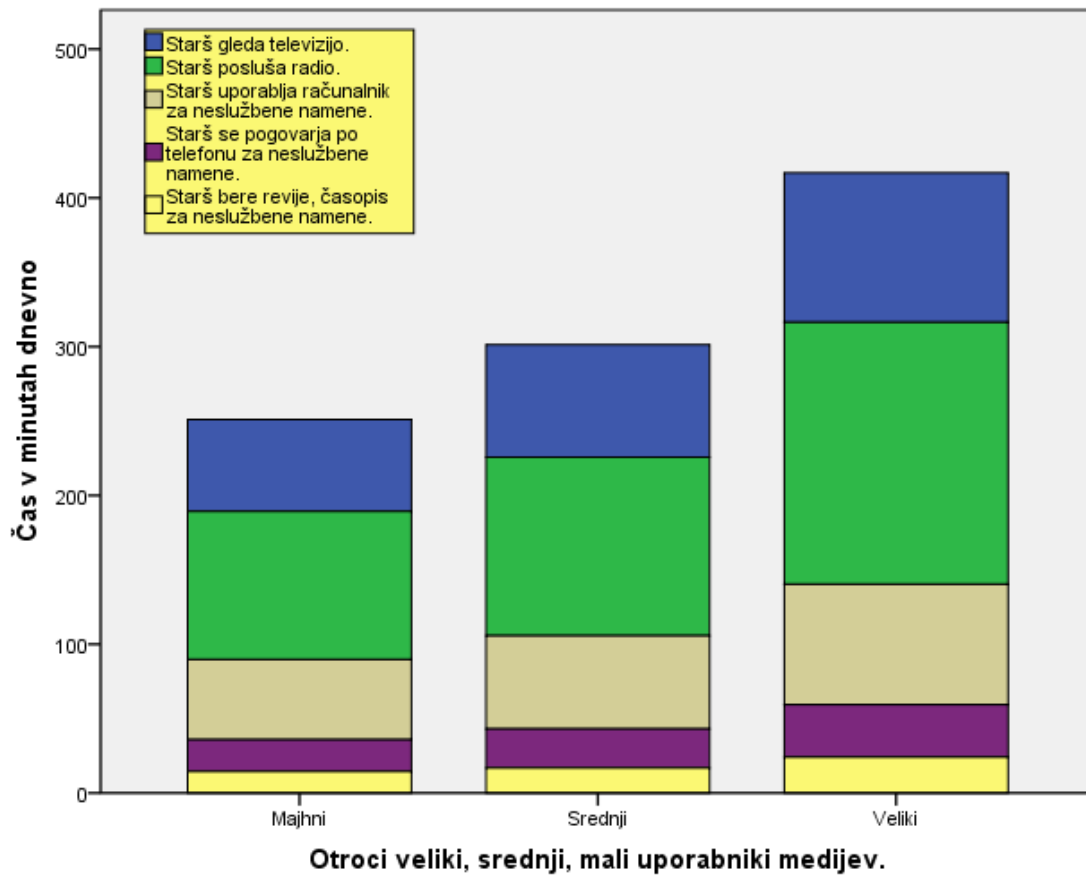
Podobno prikazuje slika 30 povezavo med časom gledanja ekrana staršev in izpostavljenostjo medijem njihovih otrok.

Slika 30: Povezava med časom gledanja ekrana staršev in izpostavljenostjo medijem otrok

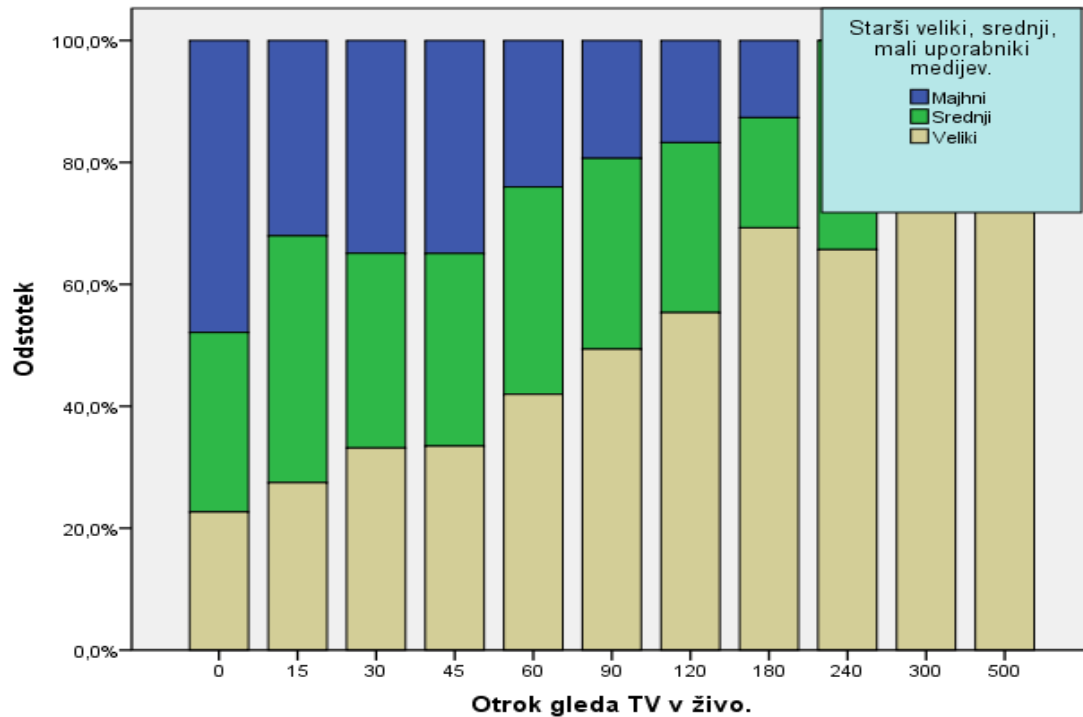
Ravno tako je razvidna obratna povezava in sicer, da imajo otroci veliki uporabniki medijev starše, ki precej več uporabljajo medije sami, kar je razvidno na naslenji sliki. Povezava sicer ni tako izrazita kot starš > otrok.

Slika 31: Povezava med otroci in njihovimi starši, ki precej uporabljajo medije sami

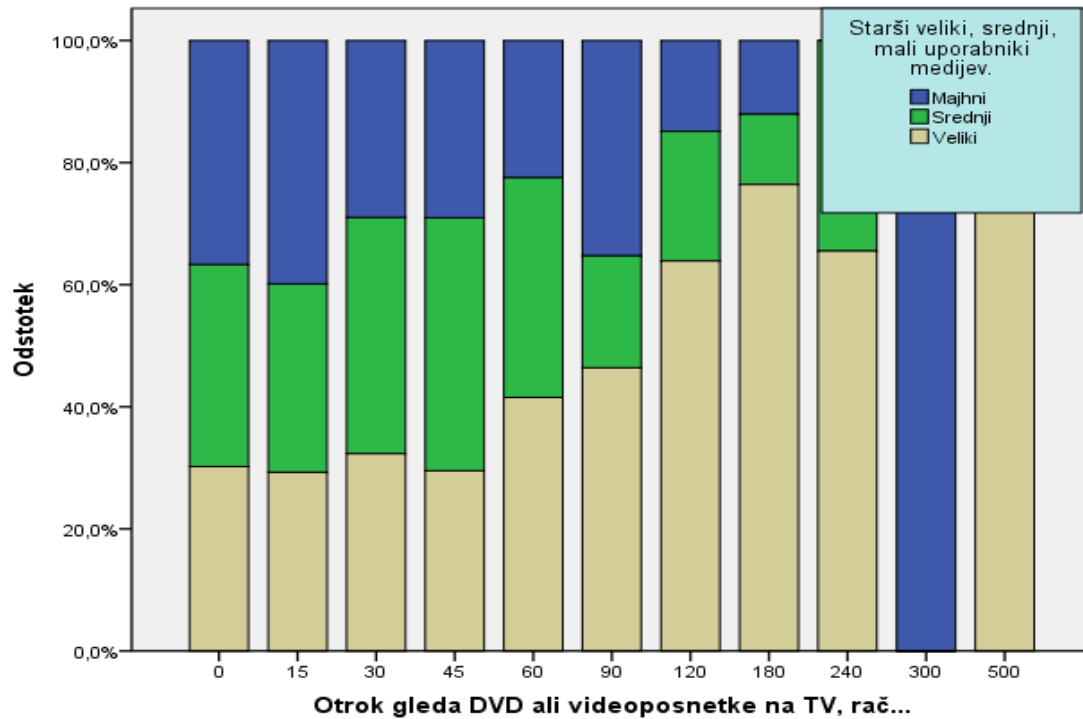
Korelacijo je jasno opaziti tudi na konkretnih medijih med starši in uporabo otrok.

Slika 32: Otroci pri gledanju TV v živo/ starši uporabniki medijev

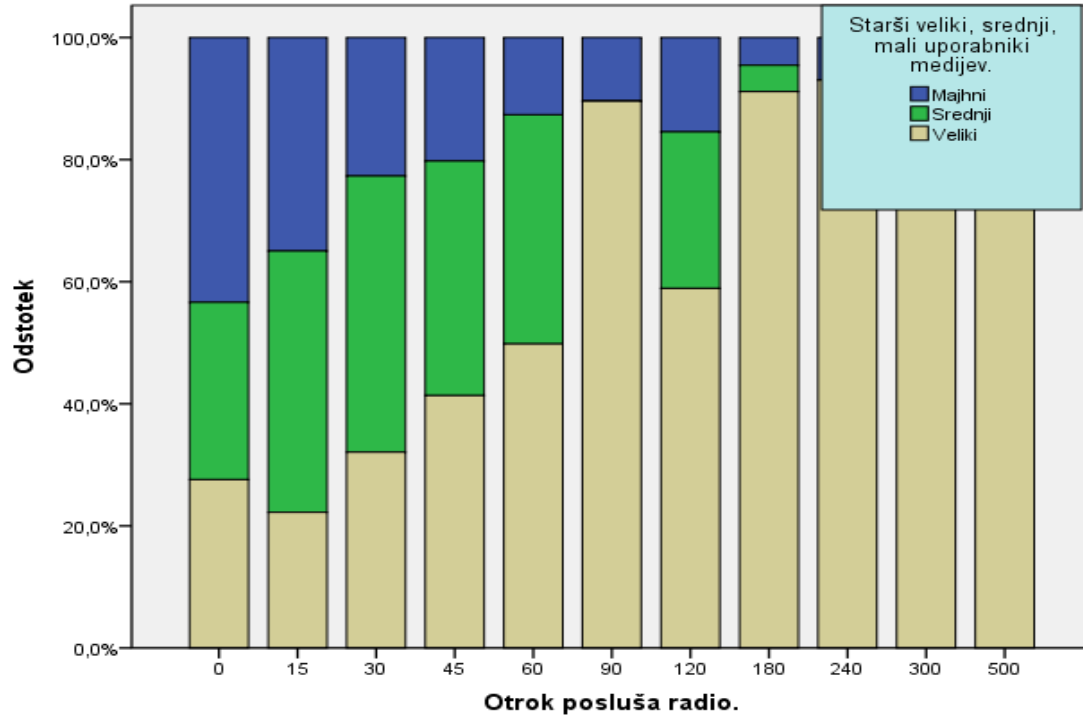
Na zgornji sliki je lepo vidna povezava med precej daljšo izpostavljenostjo televiziji za otroke, katerih starši so bolj medijsko intenzivni (rjava barva).

Slika 33: Otroci pri gledanju DVD, videoposnetka na TV ... / starši uporabniki medijev

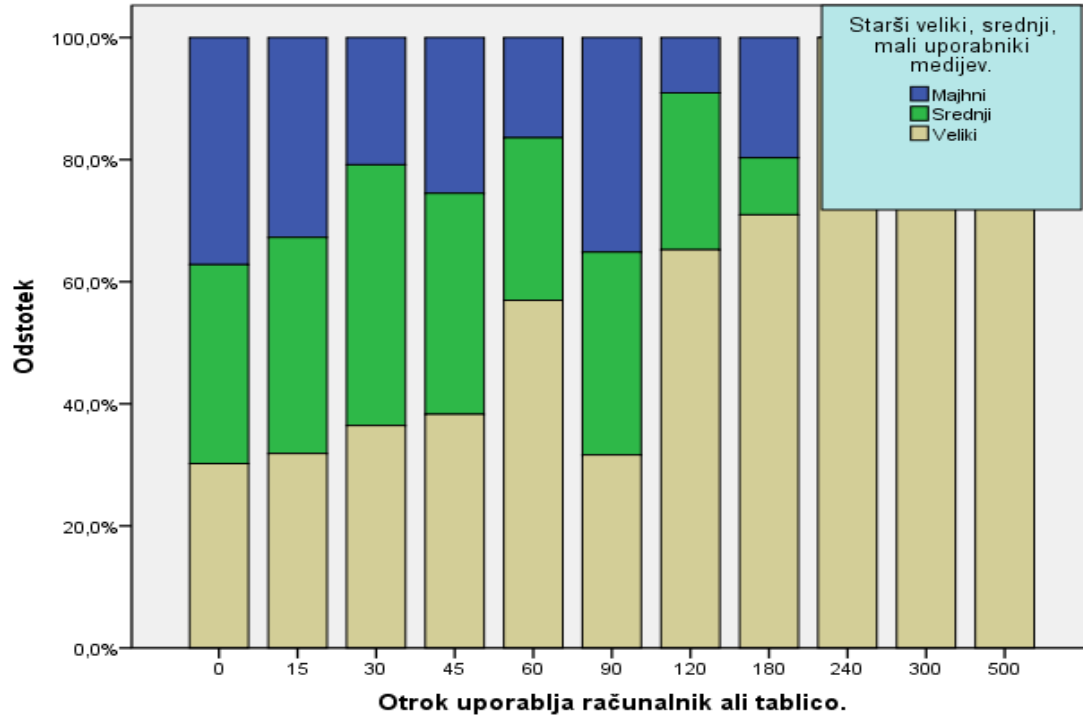

Kot pri TV je tudi pri DVD vidna povezava s starši (opomba modri stolpič pri 300 minutah odraža le mnenje enega starša).

Slika 34: Otroci pri poslušanju radija/ starši uporabniki medijev

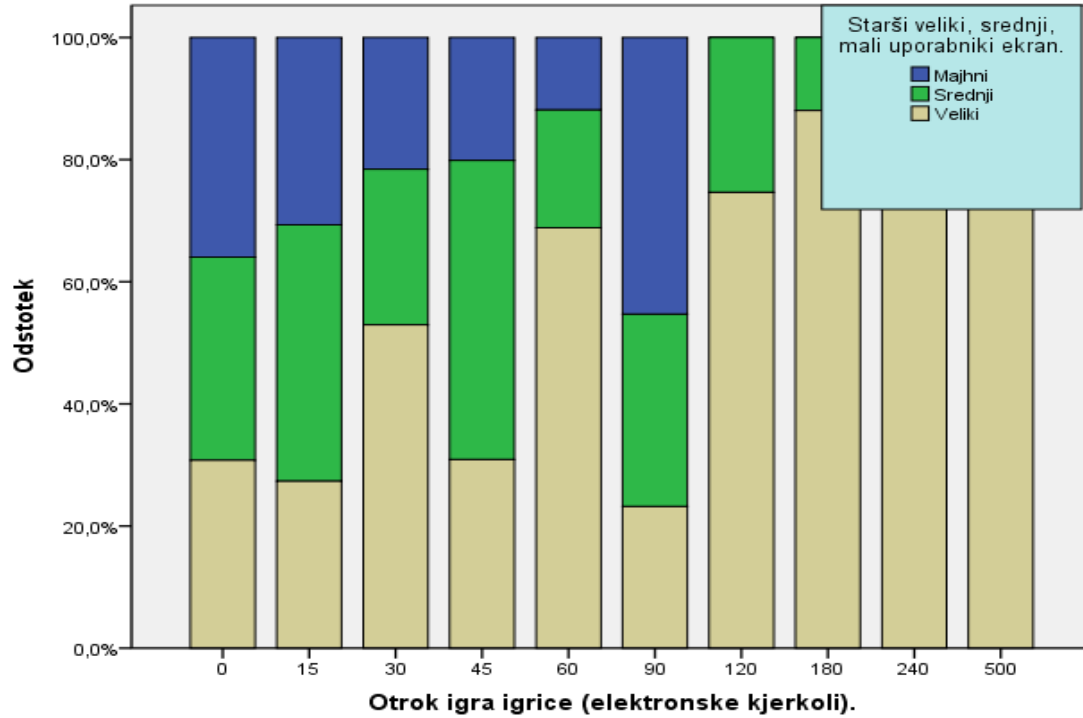

Slika 35: Otroci pri uporabi računalnika ali tablice/ starši uporabniki medijev

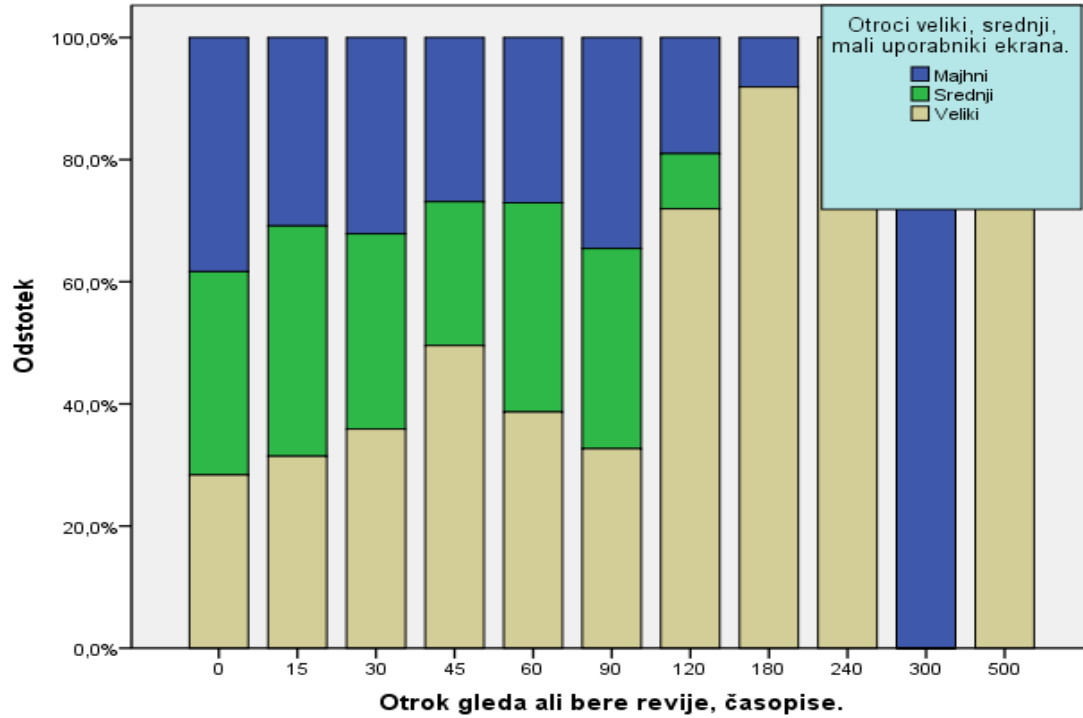
Otroci veliko več uporabljajo računalnik ali tablico v medijsko zelo intenzivnih družinah.

Slika 36: Povezava med starši in otroci pri igranju elektronskih iger/ starši uporabniki ekran

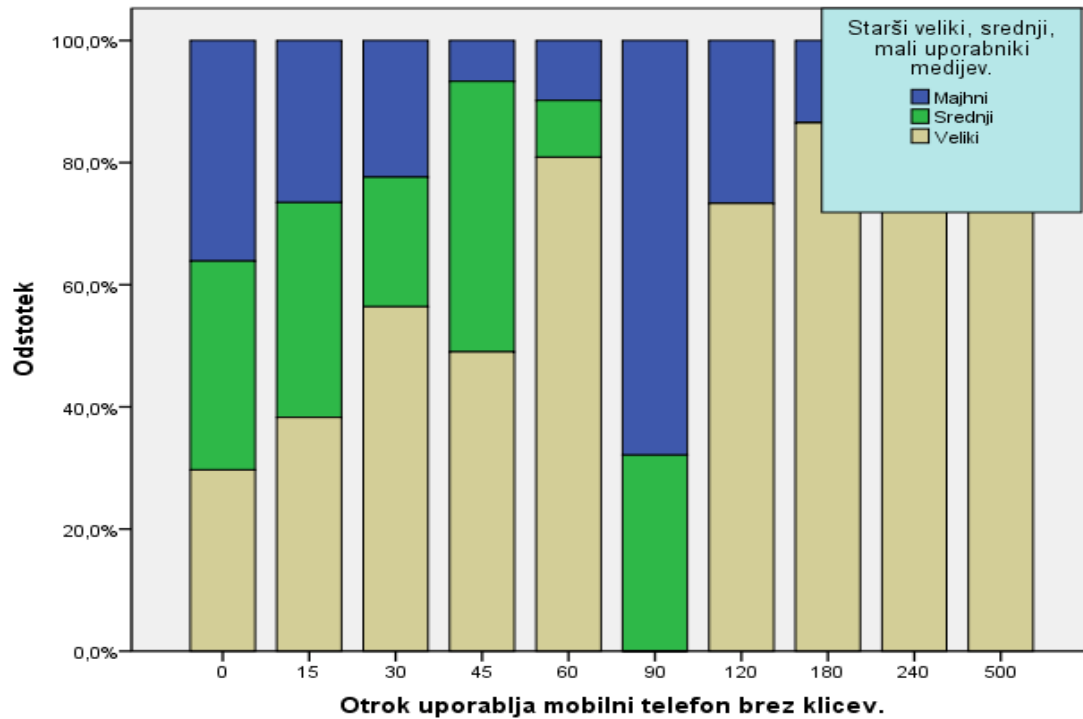

Zlasti otroci veliko več igrajo video igre, če so njihovi starši bolj izpostavljeni ekranom.

Slika 37: Otroci pri gledanju ali branju revij, časopisov/ otroci uporabniki ekrana

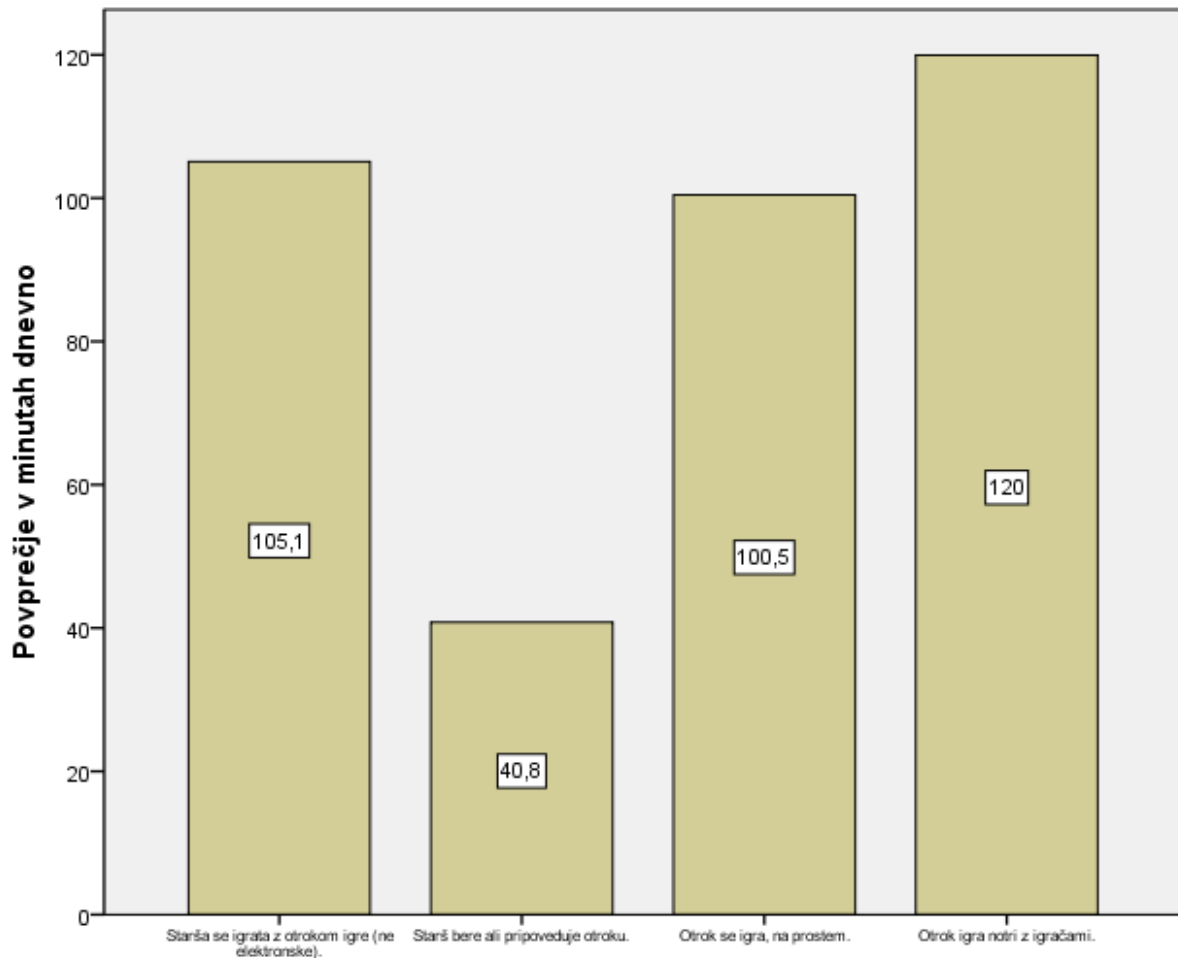
Slika 38: Otroci pri uporabljanju mobilnega telefona (brez klicev)/ starši uporabniki medijev

Otroci, katerih starši so bolj medijsko izpostavljeni, več uporabljajo tudi mobilni telefon brez klicev oziroma za zabavo.

5. 5 Primerjava namenjanja časa različnim otroškim aktivnostim

Slika 39: Primerjava časa za različne aktivnosti

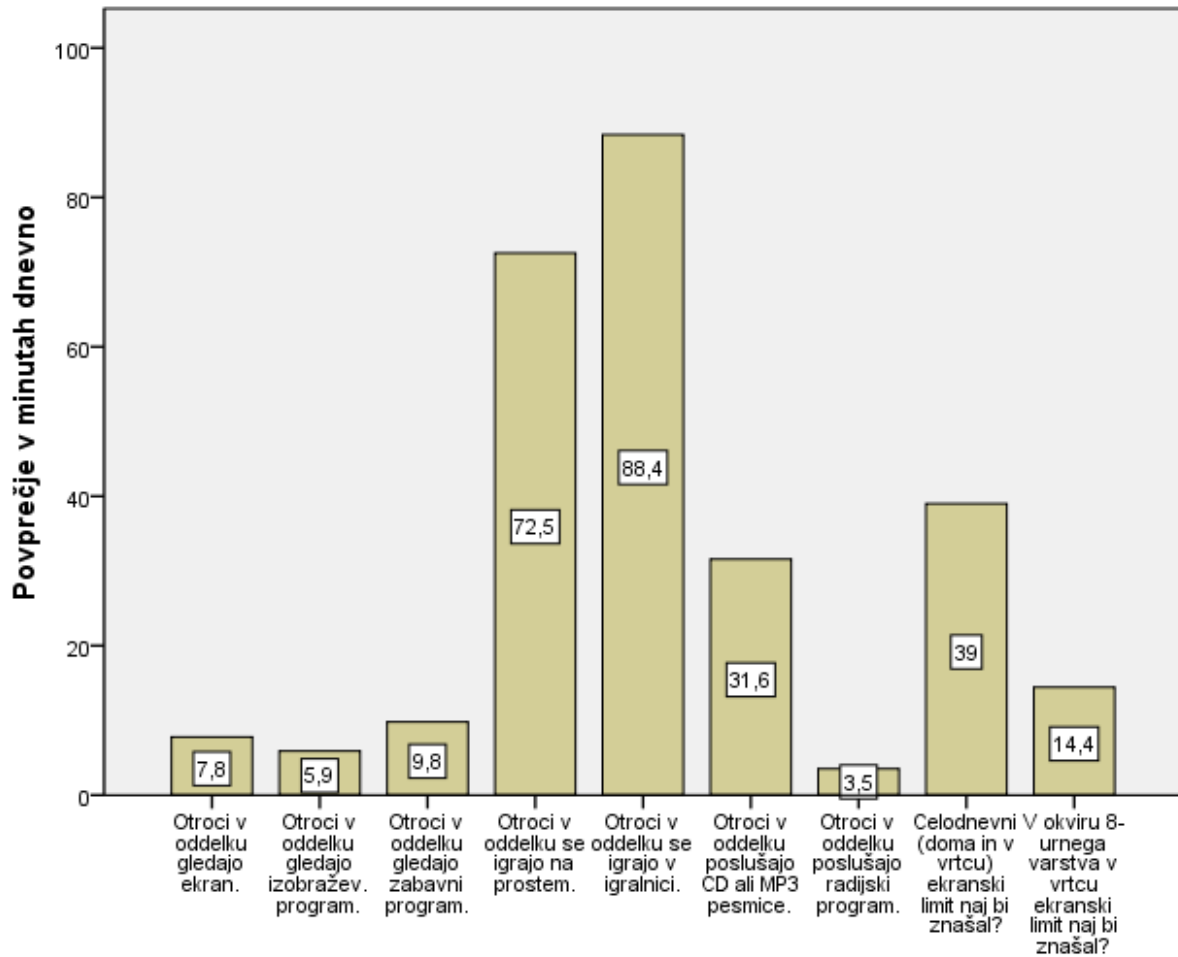
Iz slike 39 je razvidno, da je v gospodinjstvu povprečno dnevno več kot dve uri in pol prižgana televizija. Izmed navedenih aktivnosti (okvirno 40 minut) se najmanj časa nameni branju in pripovedovanju otroku. Različnim oblikam iger (igra na prostem in notri z igračami) pa se namenja v povprečju 3,6 ur dnevno.

5. 6 Medijska izpostavljenost otrok v vrtcu

Otroci v vrtcu opravljajo različne aktivnosti, a največ časa (kot je razvidno iz slike 40) je namenjena igranju v igralnici (slaba uro in pol) ter igranju na prostem (dobra ura). Približno pol ure devno pa se nameni poslušanju pesmic.

Zanimiva je primerjava časa, koliko bi naj znašal ekranski limit v času osemurnega varstva v vrtcu (13,6 min) in kolikšen je ta v praksi. Če seštejemo rezultate za »Otroci v oddelku gledajo v ekran«, »Otroci v oddelku gledajo izobraževalni program« in »Otroci v oddelku gledajo zabavni program«, dobimo 15,3 minute, kar pa je skoraj dvakrat več kot naj bi znašal limit po mnenju vzgojiteljev.

Slika 40: Aktivnosti, katerim so otroci izpostavljeni v vrtcu

Glede izpostavljenosti ekranom prihaja med oddelki do zelo velikih razlik, kar je razvidno iz prilog. Nekateri vzgojitelji so izrazito proti ekranom, drugi pa jih uporabljajo precej pogosto.

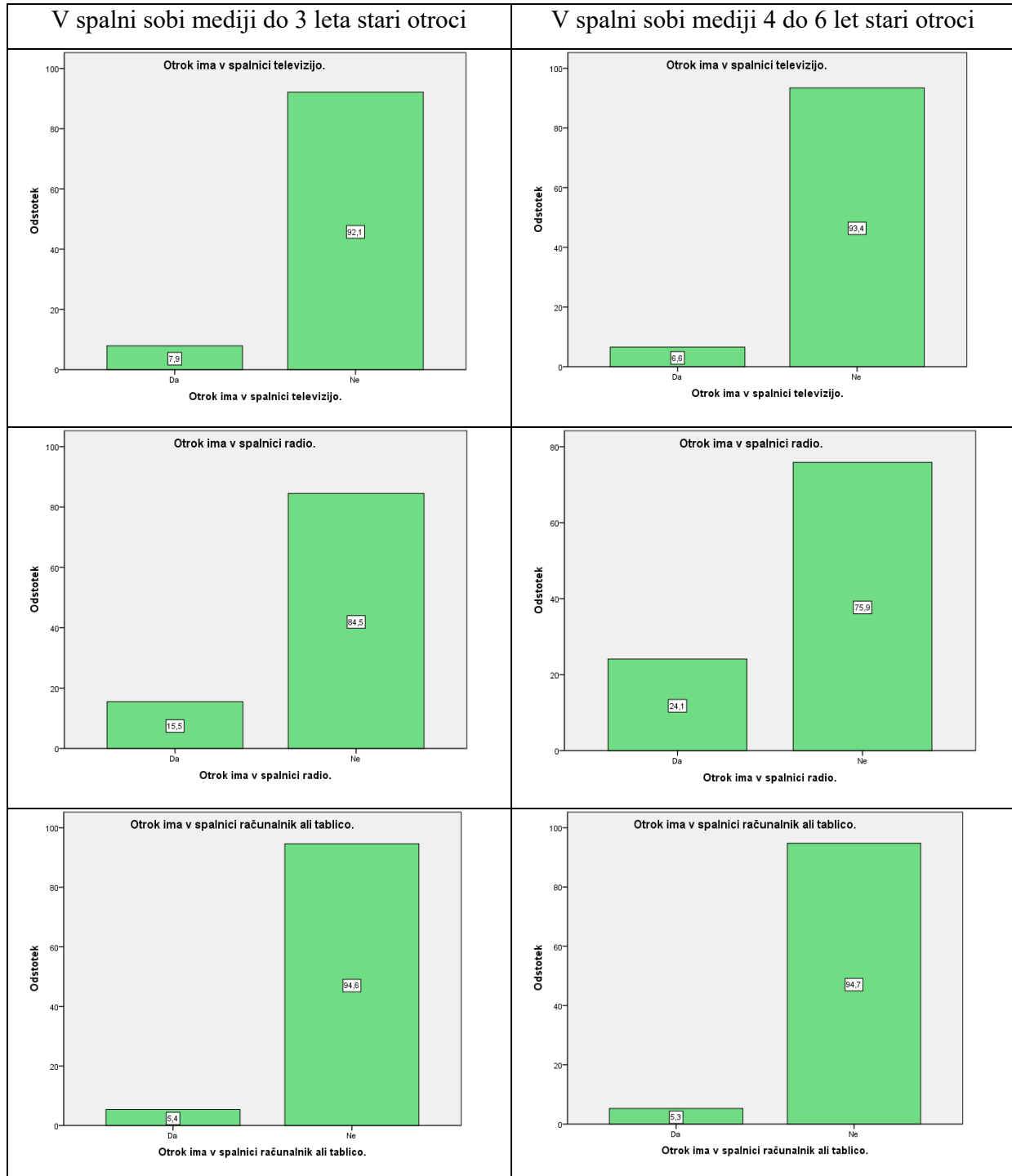
5. 7 Prisotnost naprav

5. 7. 1 Prisotnost naprav v spalni sobi otroka

Prisotnost naprav v spalnih sobah predšolskih otrok v Sloveniji je zelo nizka. Največ otrok ima radio, in sicer v 15,5 % (do tretjega leta) oziroma v 24,1 % (4 do 6 let).

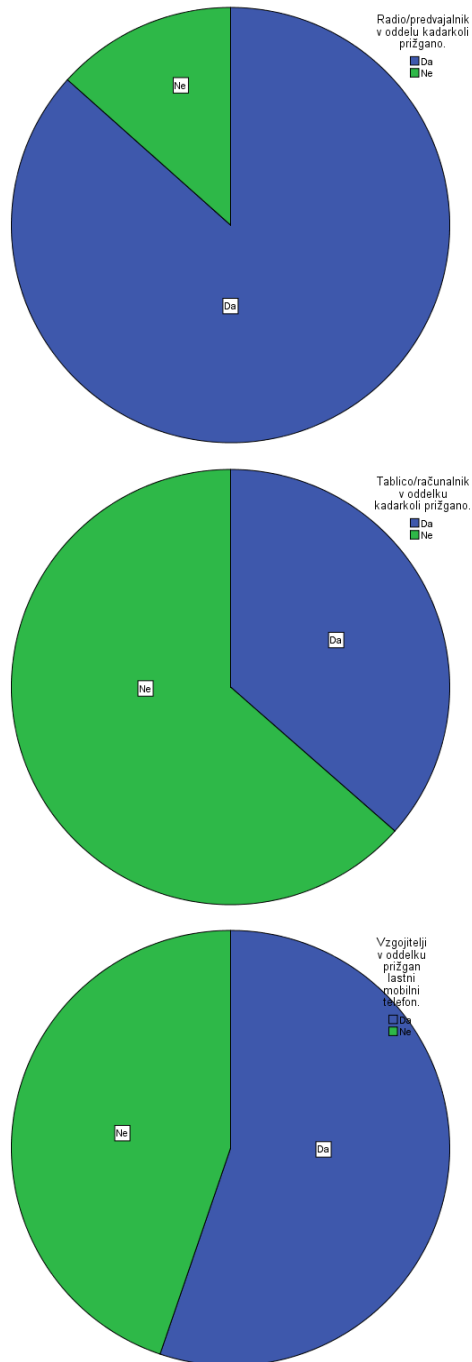
Prisotnost mobilnega telefona je zanemarljiva. Bistvenih razlik med starostnima skupinam proti pričakovanjem na podlagi v tujini izvedenih raziskav ni.

Slika 41: Prisotnost naprav v spalni sobi otroka

5. 7. 2 Prisotnost naprav v vrtcu

Slika 42: Prisotnost naprav v vrtcu

Najpogosteje je na oddelku prižgan radio, ki je prižgan v veliki večini primerov.

V dobri tretjini primerov je v vrtcu prisotno gledanje ekranov ali na računalniku, projektorju ali tablici.

Presenetljivo ima po lastnih navedbah le malo več kot polovica vzgojiteljev v oddelku prižgan lasten mobilni telefon.

5. 7. 3 Uporaba lastnih elektronskih pripomočkov otrok v vrtcu

V skoraj 90 % vrtcih otroci ne smejo uporabljati svojih lastnih elektronskih pripomočkov.

Slika 43: Uporaba lastnih elektronskih pripomočkov otrok v vrtcu

Tabela 16: Uporaba in učenje uporabe elektronskih pripomočkov v vrtcu.

Povprečje na 5-stopenjski Likertovi lestvici	Lahko otroci v oddelku uporabljajo svoje el. pripomočke? (1-nikoli \leq 5 vedno)	Otroci bi se morali v vrtcu naučiti uporabljati el. pripomočke. (1-sploš se ne strinjam \leq 5 se popolnoma strinjam)
Vzgojitelji do 3-letnih otrok	1,11	1,88
Vzgojitelji 4 do 6-letnih otrok	1,2	2,02
Vzgojitelji vsi	1,17	1,98

Povprečno se vzgojitelji veliko bolj ne strinjajo z trditvijo, da bi se otroci morali naučiti v vrtcu uporabljati elektronske pripomočke. Tudi razlike med obema starostnima skupinama so minimalne. S tem vzgojitelji potrjujejo, da povečini elektronski pripomočki niso zaželeni v vrtcu. Kljub navedenemu prihaja do velikih razlik med vzgojitelji, kar dokazuje, da slednji nimajo enotnega mnenja.

5.8 Postavljanje omejitev za otroka

Starši se zelo strinjajo s trditvijo, da je potrebno postavljati omejitve za otroke, kaj smejo gledati, in sicer 4,52 na 5-stopenjski lestvici. Še bolj kot starši pa so vzgojitelji praktično enotnega mnenja, da je potrebno postavljati omejitve, kaj otrok sme gledati.

Tabela 17: Starši in vzgojitelji - omejitve/pravila kaj sme otrok gledati

	STARŠI: Ali postavite omejitve/pravila o tem, kaj sme otrok gledati?	VZGOJITELJI: Potrebno postaviti omejitve/pravila, kaj sme otrok gledati?
1- Nikoli	1,60%	0,00%
2	2,00%	0,00%
3	7,80%	4,60%
4	20,20%	14,10%
5- Vedno	68,00%	80,60%

Tabela 18: Starši o postavljanju omejitev/pravil o tem kaj sme otrok gledati

Povprečje na 5-stopenjski Likertovi lestvici	Ali postavite omejitve/pravila o tem, kaj sme otrok gledati?
Starši z do 3-letnimi otroki	4,53
Starši s 4 do 6-letnimi otroki	4,5
Starši z do 6-letnimi otroki skupaj	4,52

Razlik med mnenji staršev ali postavljajo omejitve glede na starost otroka praktično ni.

Tabela 19: Vzgojitelji o postavljanju omejitev/pravil o tem, kaj sme otrok gledati

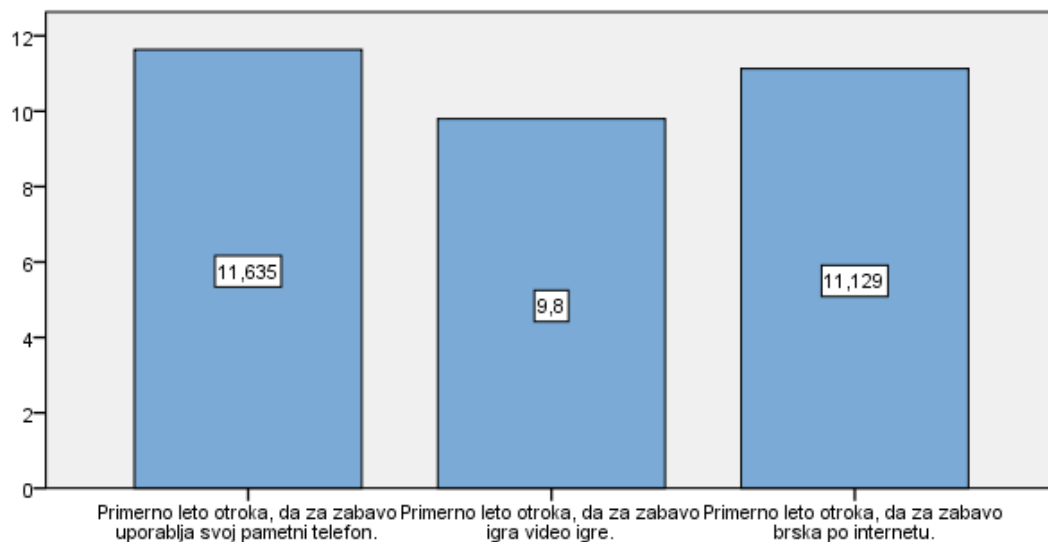
Povprečje na 5-stopenjski Likertovi lestvici	Potrebno postaviti omejitve/pravila, kaj sme otrok gledati?
Vzgojitelji do 3-letnih otrok	4,73
Vzgojitelji 4 do 6-letnih otrok	4,78
Vzgojitelji vsi	4,77

Tudi pri vzgojiteljih razlik glede na starost otroka o tem ali je potrebno postaviti omejitve/pravila praktično ni.

5.8.1 Primerna starost za samostojno uporabo

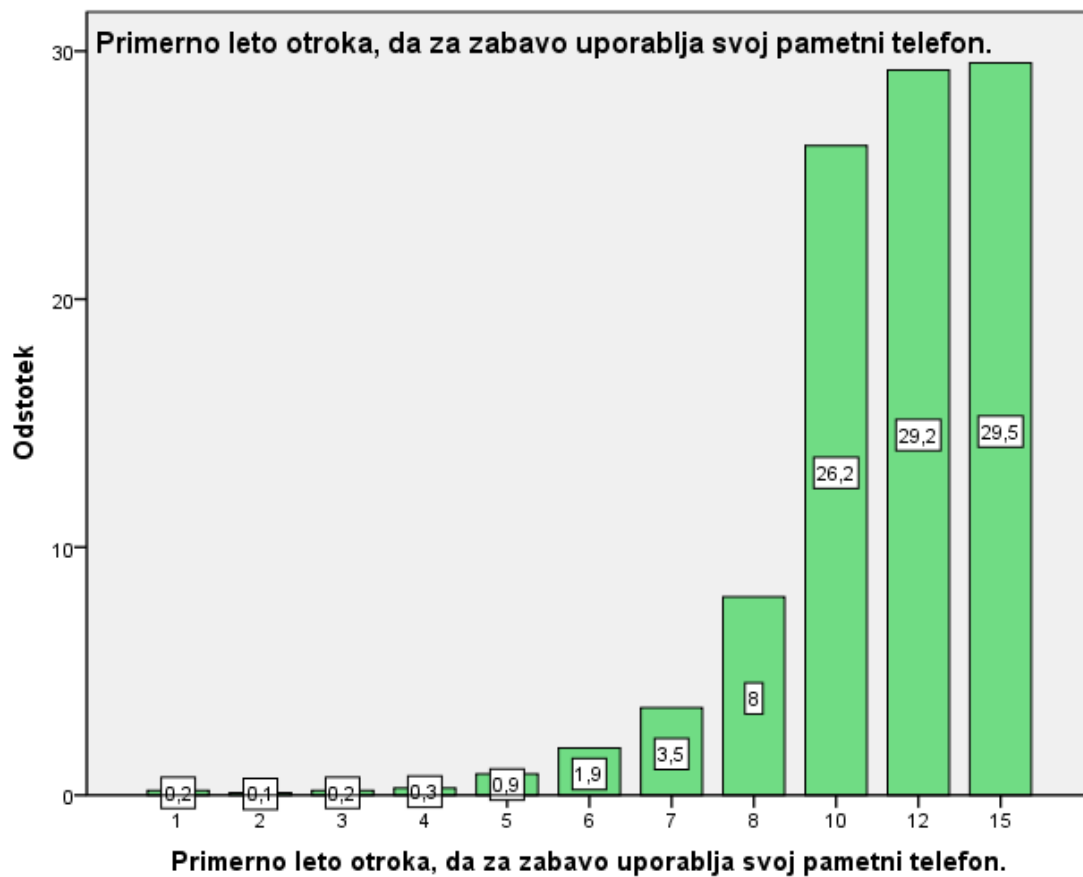
Na naslednji sliki je vidna povprečna primerna starost otrok, kot jo vidijo starši, ko bi otrok lahko samostojno za zabavo uporabljal svoj pametni telefon (več kot 11 let), video igre (malo manj kot 10 let) in brskanje po internetu (več kot 11 let). Povprečja se le minimalno razlikujejo glede na starostno skupino otrok.

Slika 44: Raziskava starši - primerna starost za samostojno uporabo pametnega telefona, video iger in brskanje po internetu

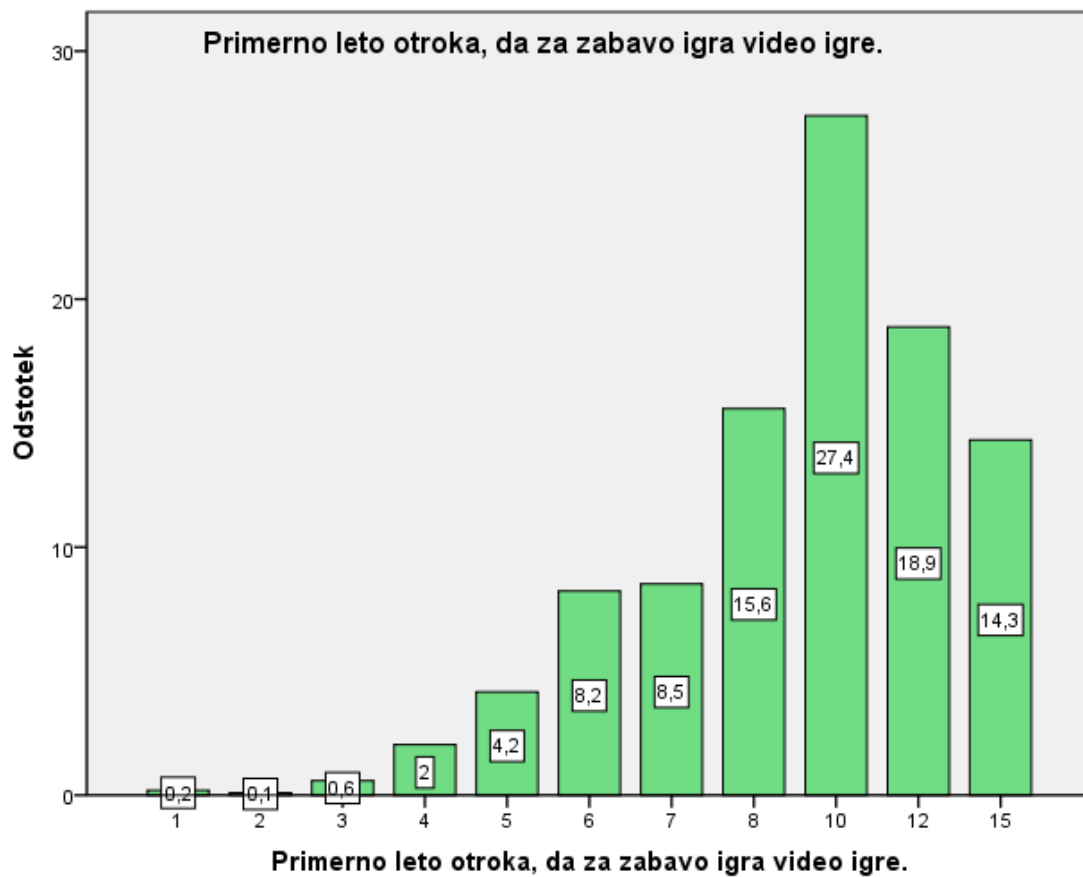
Mnenja staršev o primerni starosti otroka, ko lahko za zabavo uporablja svoj pametni telefon, se razlikujejo, kar kaže tudi slika 45. Kljub temu lahko rečemo, da je na izbranem vzorcu bila velika večina (85 %) staršev mnenja, da so primerna leta za samostojno uporabo z vstopom v najstniška (10, 12, in 15) leta.

Slika 45: Raziskava starši - primerno leto otroka, da za zabavo uporablja svoj pametni telefon

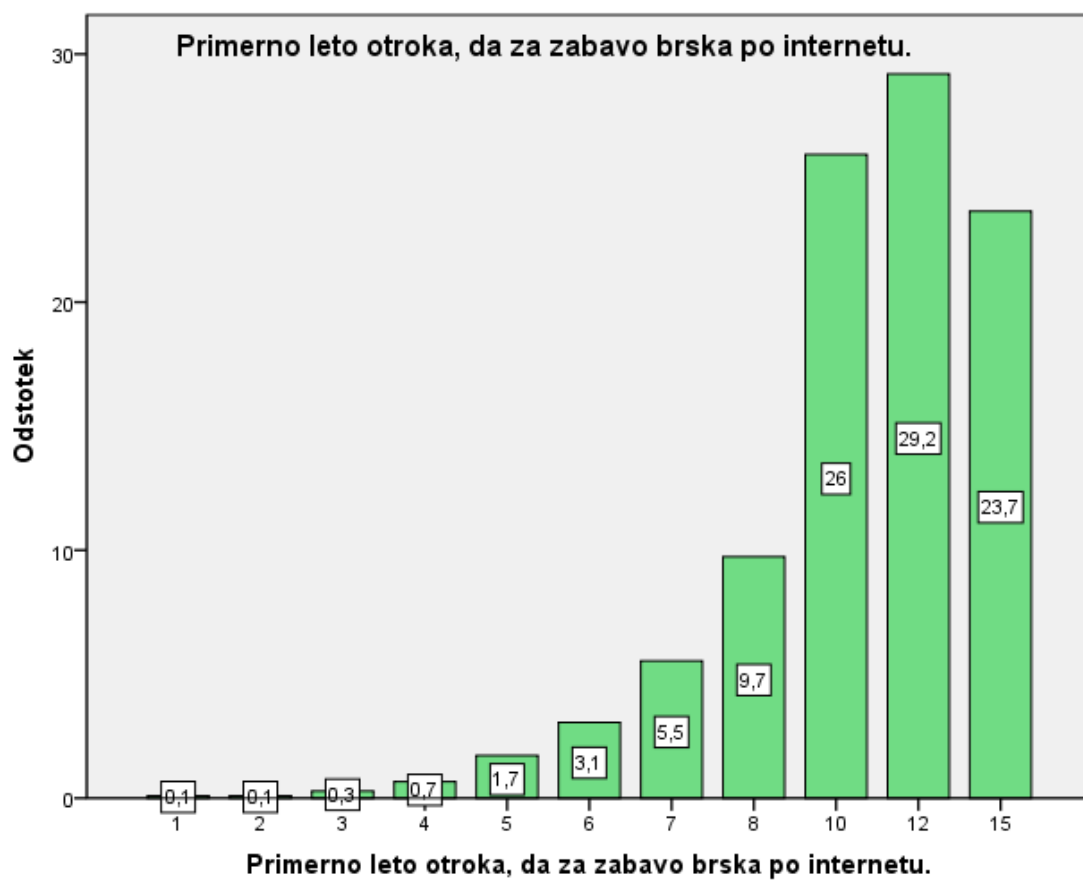
Za razliko od uporabe telefona, si starši niso bili toliko enotni glede vprašanja, kdaj je primerno leto otroka, da ta lahko za zabavo igra video igre. Na spodnji sliki lahko vidimo, da jih je največ (27,4 %) mnenja, da je to pri desetih letih. Skoraj 10 % manj jih je mnenja, da je to pri dvanajstih letih. Več staršev meni, da je osmo leto (15,6 %) bolj primerno kot petnajsto leto (14,3 %).

Slika 46: Raziskava starši - primerno leto otroka, da za zabavo igra video igre

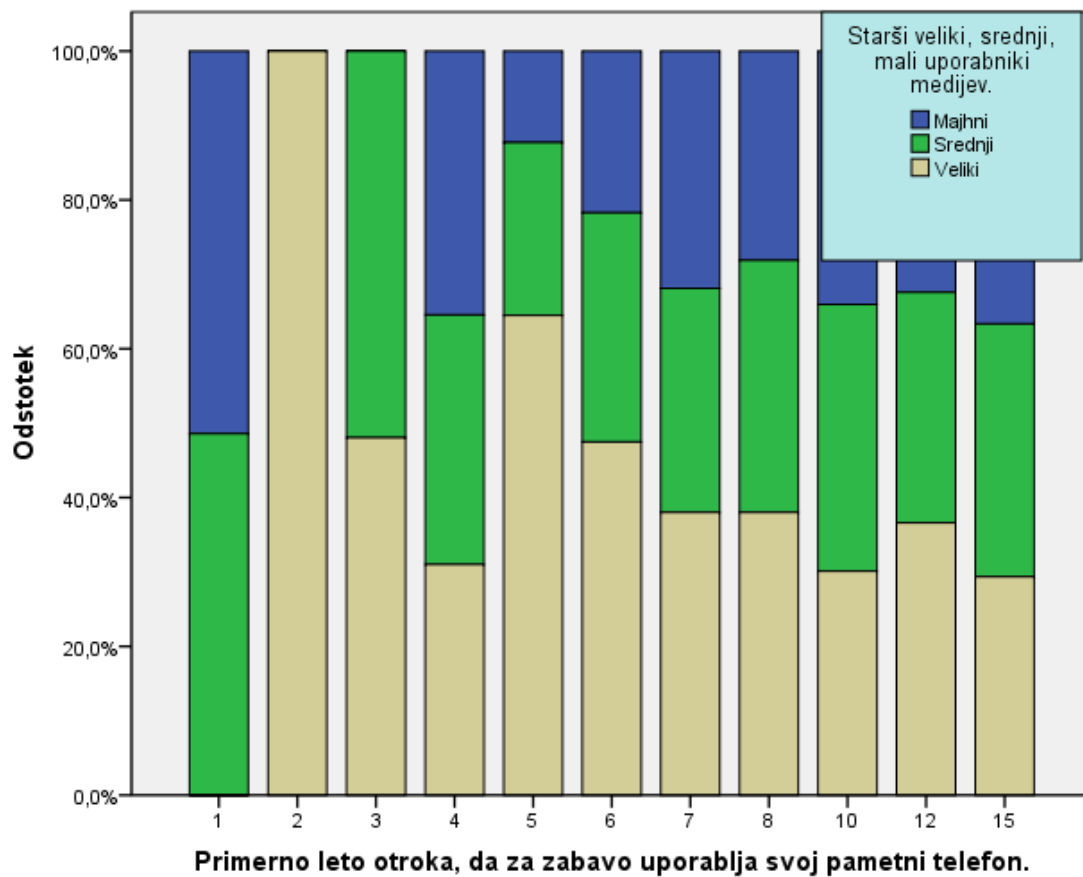
Slika 47 prikazuje mnenje staršev glede tega, katera je primerna starost, ko otrok lahko za zabavo brska po internetu. Lahko opazimo, da so starši podobnega mnenja kot pri vprašanju, kdaj so primerna leta, da lahko otrok samostojno uporablja svoj pametni telefon. Torej, ko pridejo v najstniška leta.

Slika 47: Raziskava starši - primerno leto otroka, da za zabavo brska po internetu

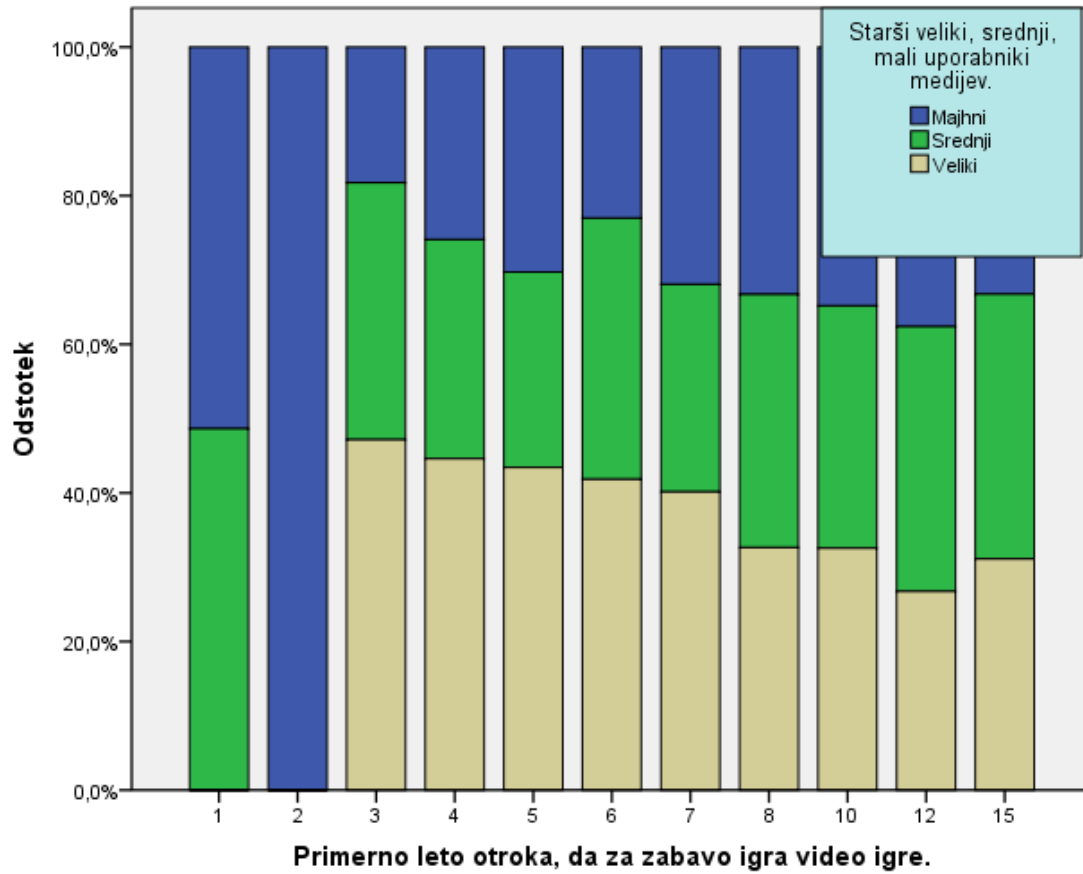

Vendar pa obstajajo velike razlike med pogledi staršev. Medijsko intenzivni starši dovolijo uporabo pametnih telefonov bistveno prej, kar je razvidno na naslednjih slikah.

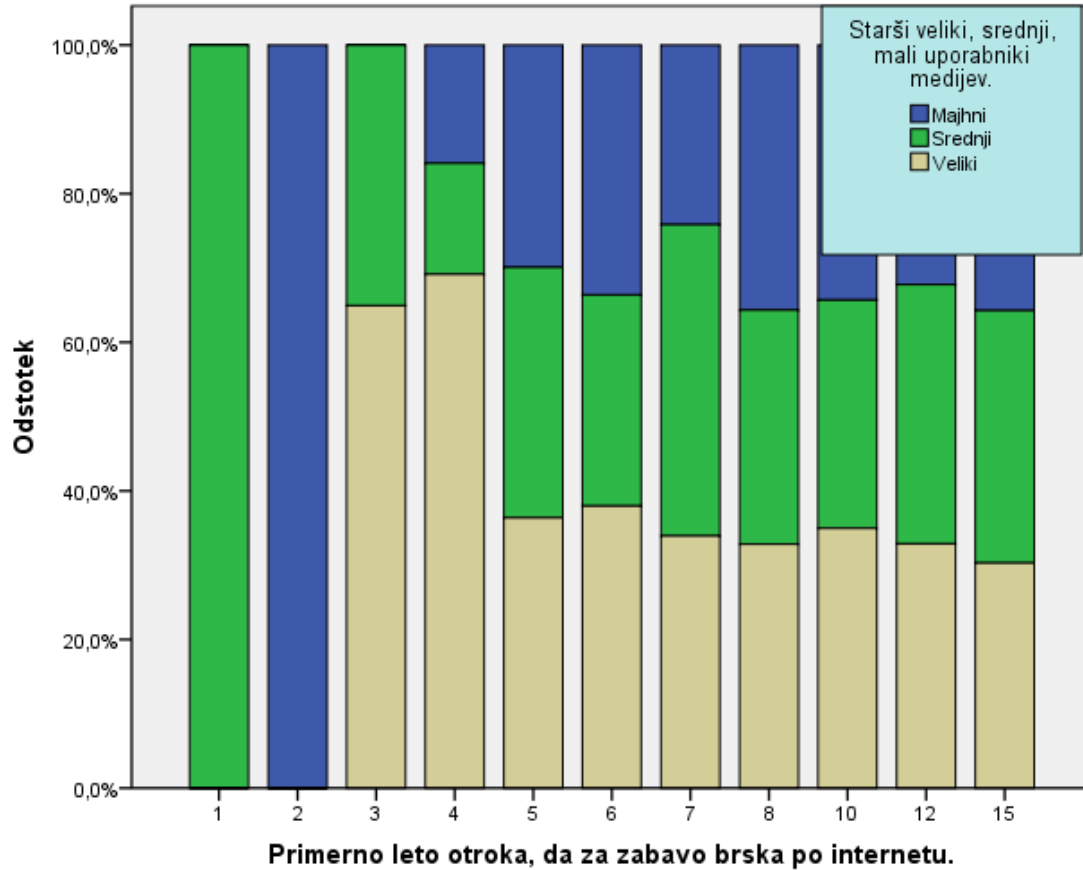
Slika 48: Starš – Primerno leto za otroka, da za zabavo uporablja pametni telefon/ starši uporabniki medijev

Slika 49: Primerno leto za otroka, da za zabavo igra video igre/ starši uporabniki medijev

Slika 50: Primerno leto za otroka, da za zabavo brska po internetu/ starši uporabniki medijev

Ostalih demografskih razlik glede primerne starosti nismo zaznali (glej priloga vzg_obseg uporabe-demografija.doc).

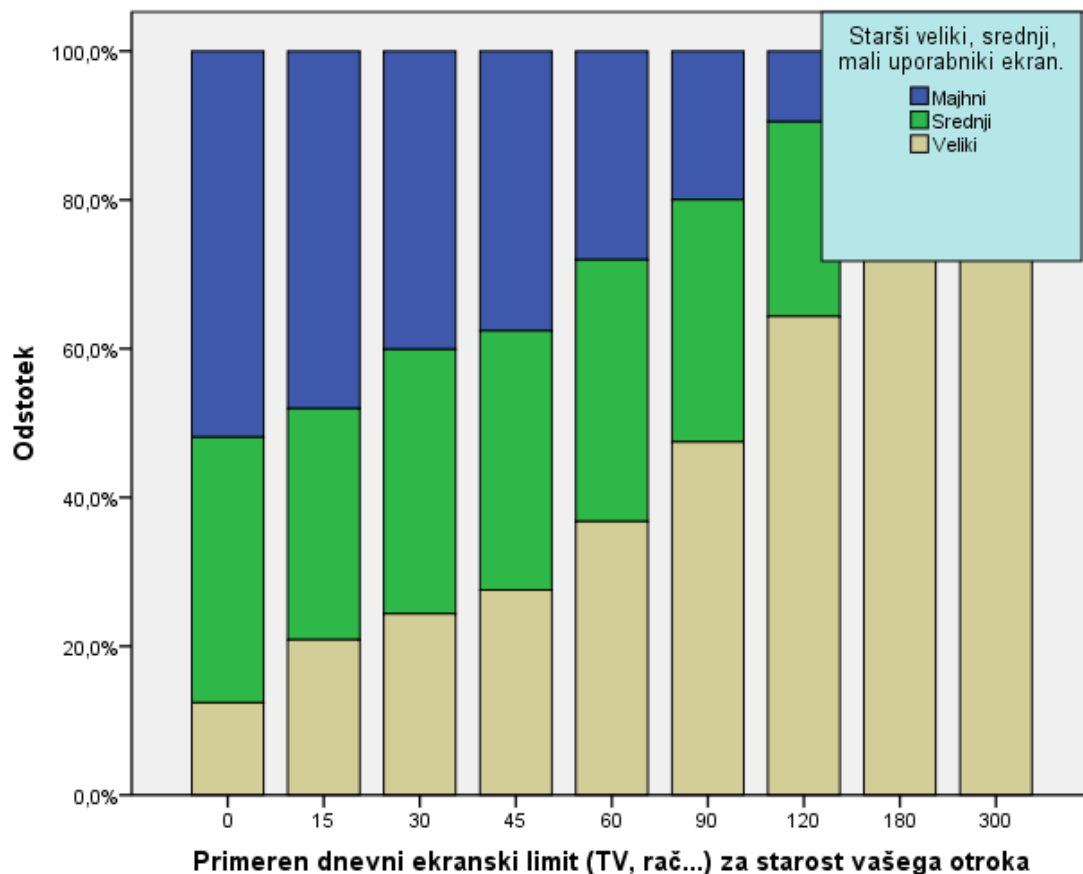
5. 8. 2 Koliko bi moral biti dnevni ekranski limit po mnenju staršev

Dnevni ekranski limit po mnenju staršev naj bi znašal:

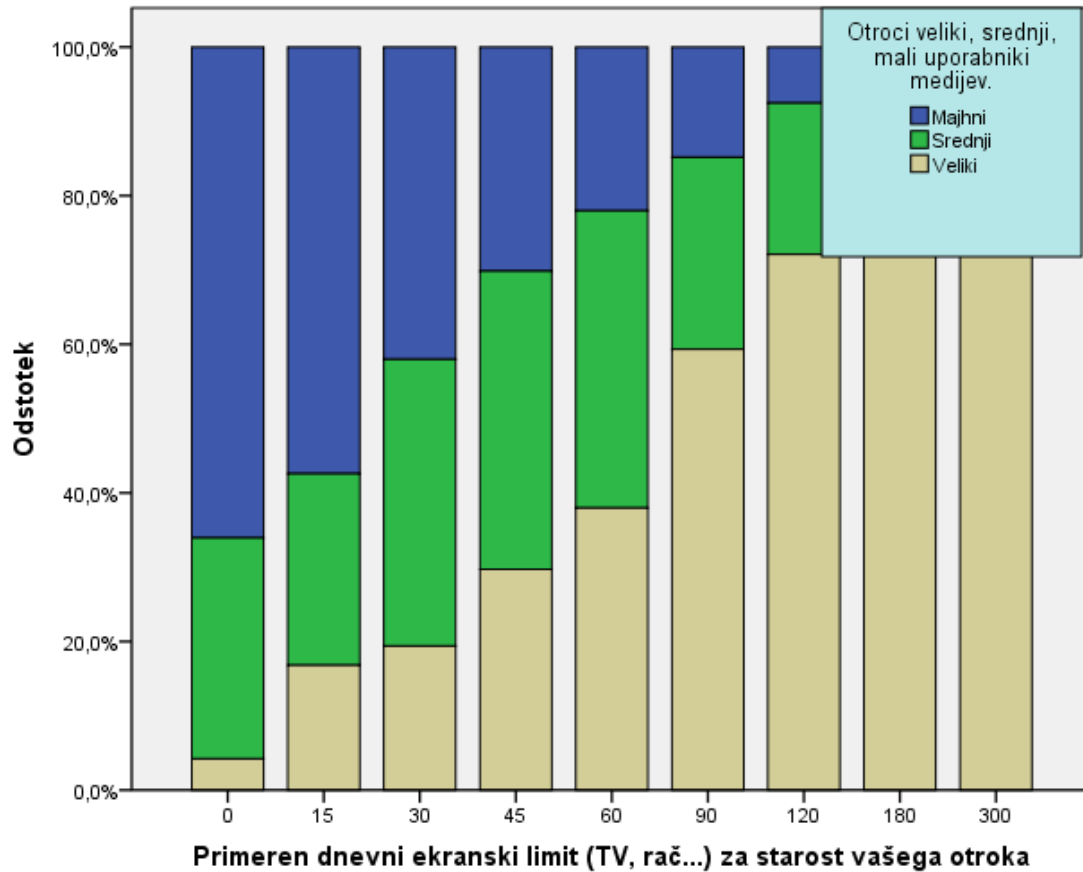
- do triletni otroci - 46,71 minut
- od 4 do 6-letni otroci - 55,43 minut

Kljub navedenemu povprečju prihaja do velikih razlik glede na to ali so starši sami veliki uporabniki gledanja ekrana ali ne. Starši v ekransko bolj intenzivnih družinah navajajo časovno daljši ekranski limit.

Slika 51: Primeren dnevni ekranski limit/ starši uporabniki ekranov

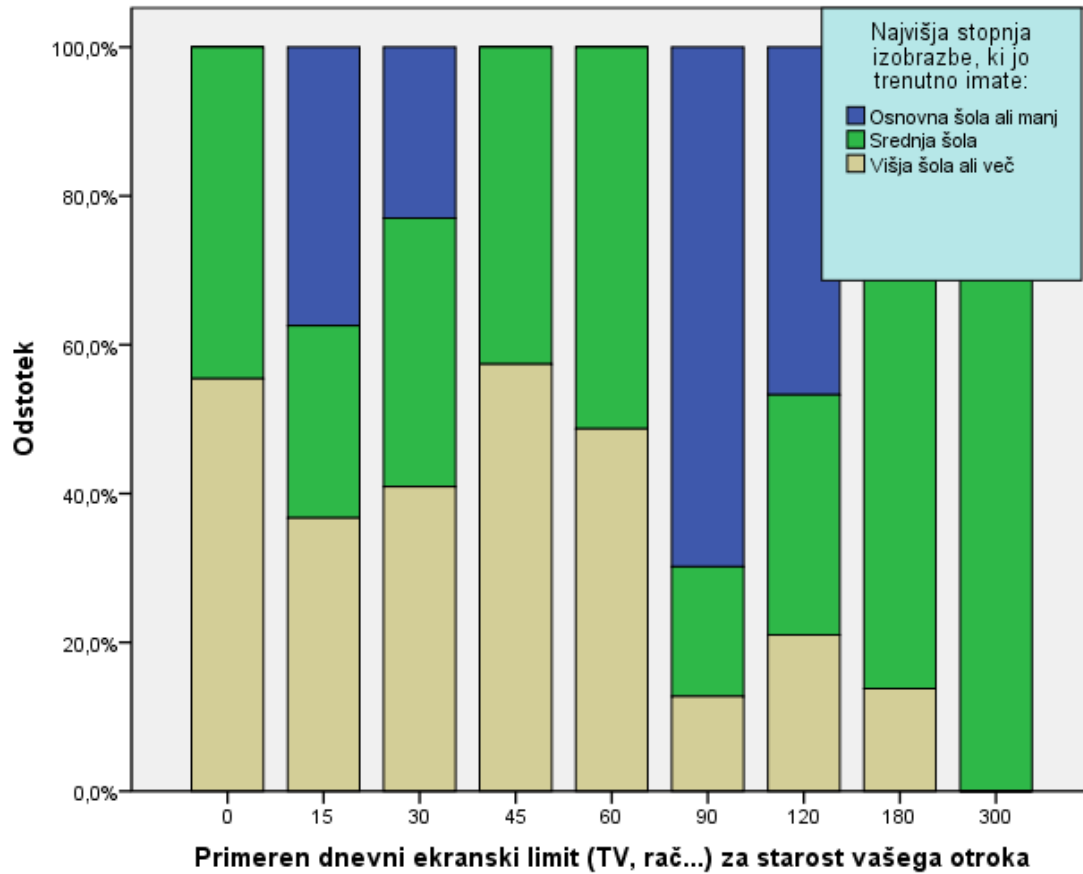
Slika 52: Primeren dnevni ekranski limit/ otroci uporabniki medijev

Izrazita povezava med starši, ki so medijsko intenzivni in priporočenim dnevnim ekranskim limitom, je lepo vidna na zgornji sliki. Korelacija se nato odraža tudi v dejansko večji izpostavljenosti otrok v medijsko intenzivnih družinah.

Določanje primernega ekranskega limita je odvisno od izobrazbe staršev. Izobraženi starši menijo, da je primeren manjši ekranski limit in obratno.

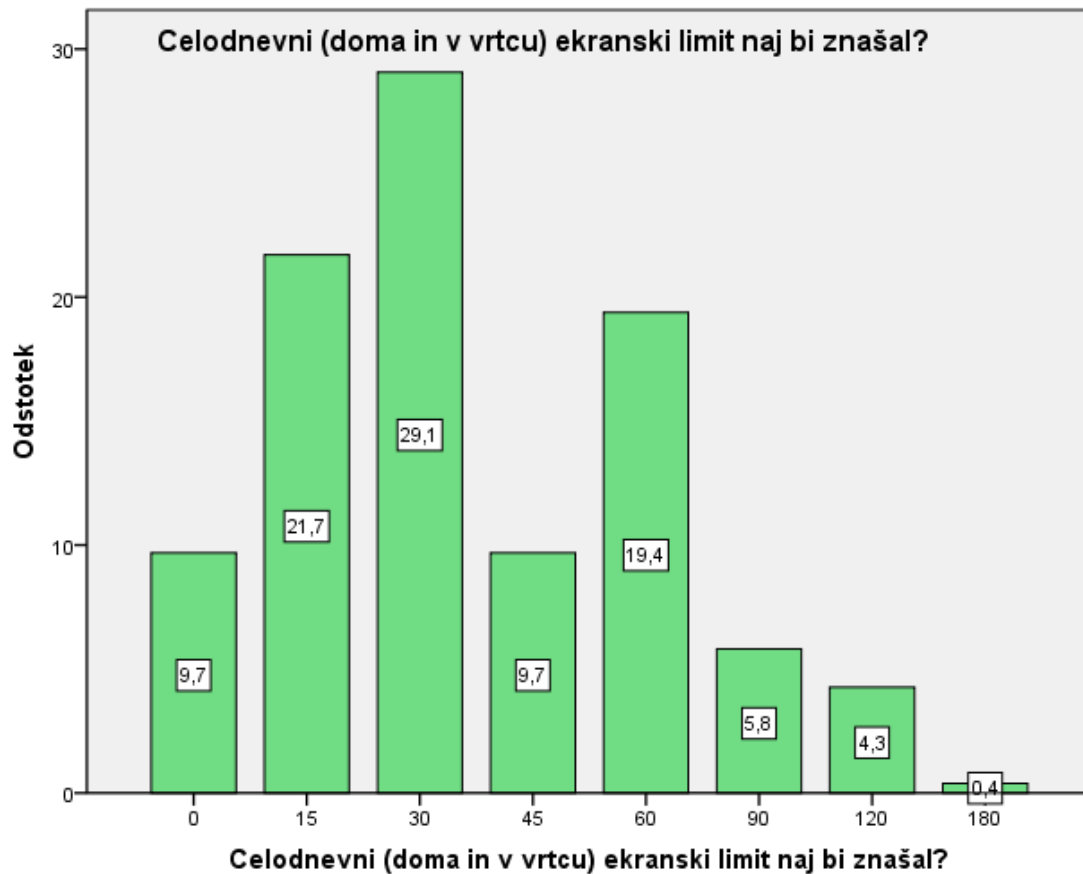
Slika 53: Primeren dnevni ekranski limit glede na izobrazbo staršev

5. 8. 3 Koliko bi moral biti dnevni ekranski limit po mnenju vzgojiteljev

Mnenja vzgojiteljev glede ekranskega limita se precej razlikujejo, kar je razvidno iz slike 53 in odraža pomanjkanje izobraževanja in priporočil na področju. Enotnih priporočil ni, mnenja vzgojiteljev pa so zelo različna in vzgojitelji se zanašajo na svoje občutke in lastne izkušnje z medijsko krajino.

Slika 54: Vzgojitelji - celodnevni ekranski limit za otroke

Zanimivo je, da je priporočen celodnevni limit precej odvisen od tega ali je vzgojitelj bil na izobraževanju glede vplivov medijev.

Tabela 20: Celodnevni ekranski limit za otroke glede na udeležbo strokovnega izobraževanja

		V zadnjih treh letih na strokovnem izobraževanju o medijih?	
		Da	Ne
Celodnevni (doma in v vrtcu) ekranski limit naj bi znašal?	0	3	17
	15	14	38
	30	19	53
	45	10	14
	60	9	36
	90	6	7
	120	2	9
	180	0	1
Total		63	175

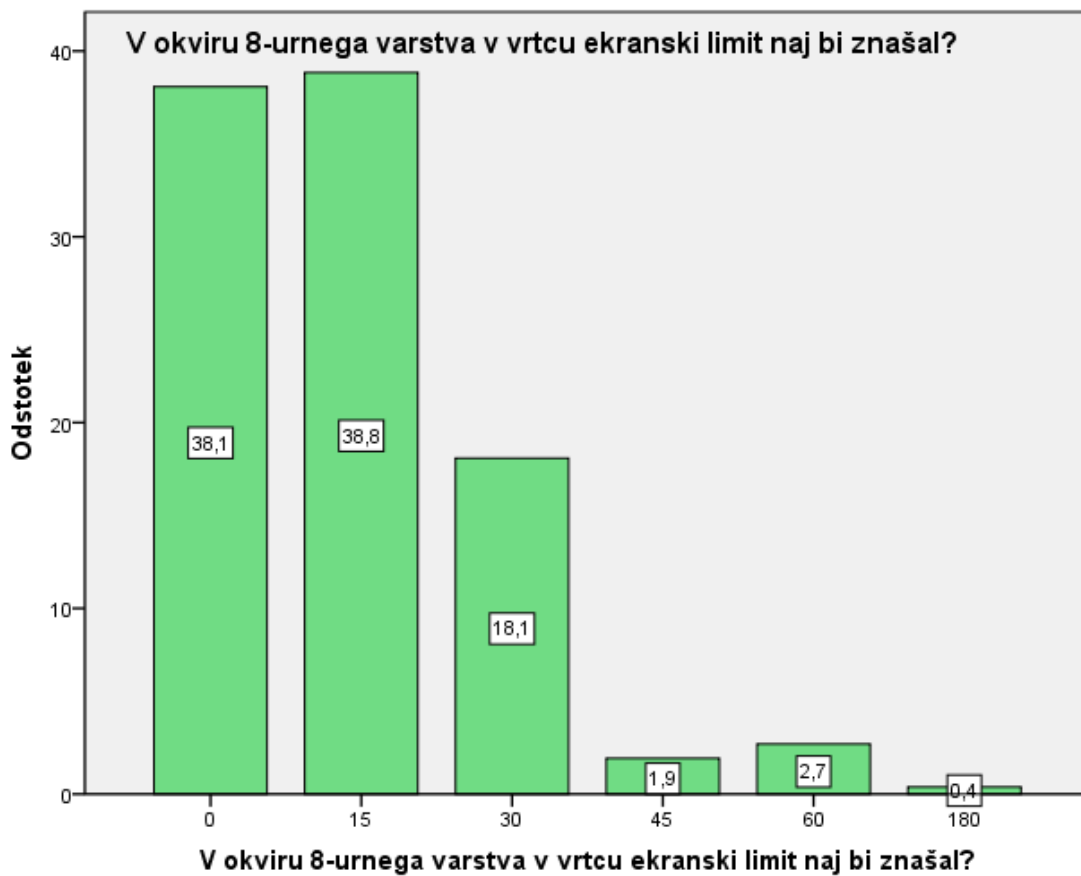
Zanimivo se povprečen priporočen celodnevni ekranski limit za otroke glede na udeležbo strokovnega izobraževanja o medijih ne razlikuje bistveno, saj tako za udeležene kot neudeležene znaša povprečno okrog 40 minut dnevno. *

* Ker smo postavili vprašanje tudi: “Na katerem strokovnem izobraževanju ste bili?” smo ugotovili, da je bila velika večina vzgojiteljev, ki so obkrožili “da”, na strokovnem izobraževanju predsem v smislu uporabnosti interneta, ne pa glede vplivov medijev na otroka.

5. 8. 4 Dnevni ekranski limit po mnenju vzgojiteljev v okviru 8-urnega varstva v vrtcu

Vzgojitelji so večinoma menja, da ekrani še vedno nimajo kaj iskati v vrtcu, ali pa vsaj ne veliko.

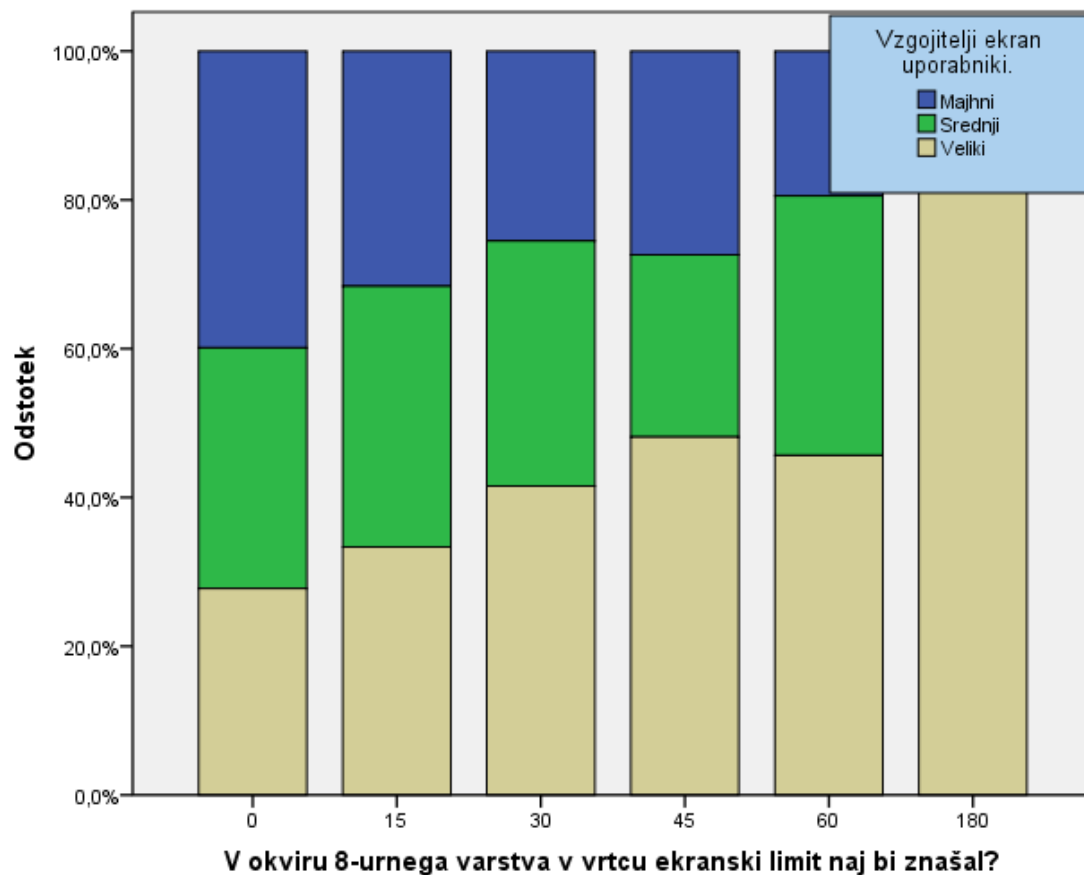
Slika 55: Vzgojitelji - dnevni ekranski limit v vrtcu

Kljub temu je skoraj četrtina mnenja, da bi otroci lahko bili izpostavljeni ekranom 30 minut ali več. Velike razlike med vzgojitelji zopet napeljujejo k nujnosti izdaje enotnih priporočil glede ekranskega limita v okviru organiziranega varstva v vrtcih.

Zelo dobro je vidna povezavo med vzgojitelji, ki so sami veliki uporabniki ekranov in priporočenim ekranskim limitom v oddelku

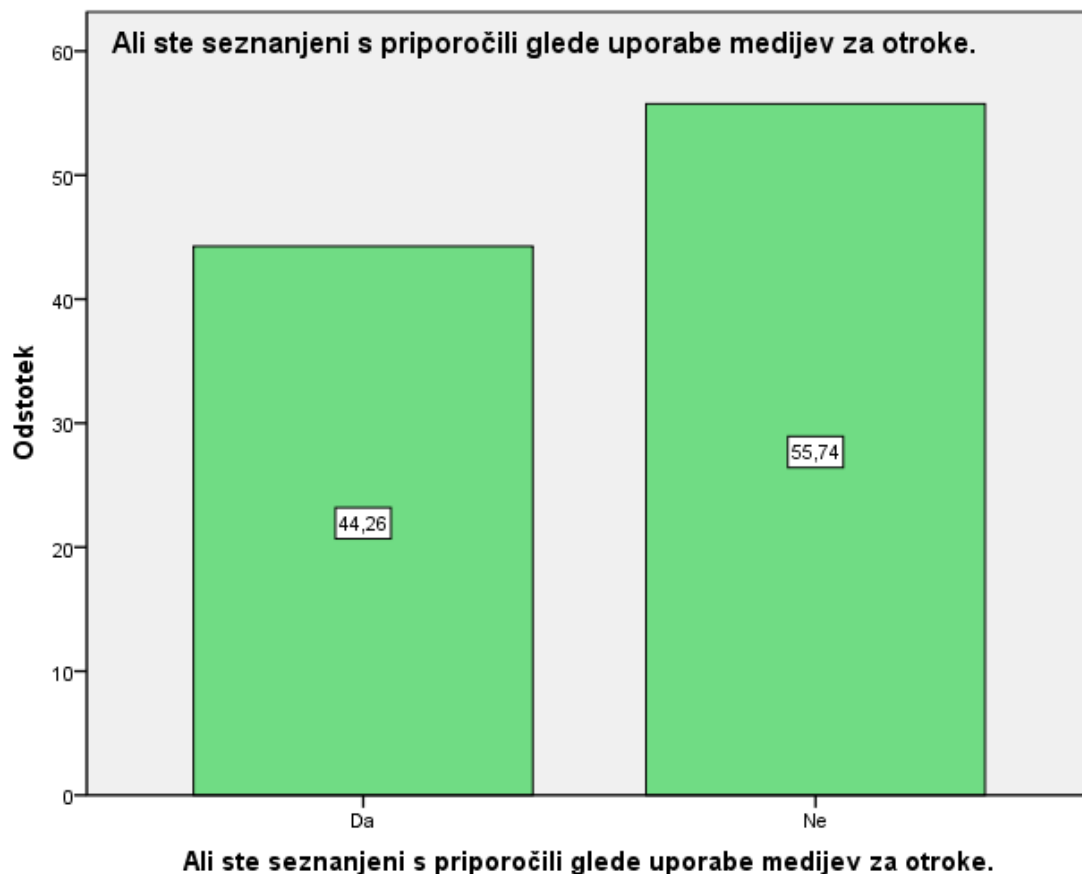
Slika 56: Vzgojitelji - dnevni ekranski limit v vrtcu/ vzgojitelji uporabniki ekranov

Ker se tako vzgojitelji očitno zanašajo na svoje lastno prepričanje glede izpostavljenosti, je zelo pomembno poenotenje priporočil in izobraževanje na tematico za zagotavljanje podobno kvalitetne oskrbe na ravni celotne Slovenije.

5. 8. 5 So starši seznanjeni s priporočili glede uporabe medijev za otroke?

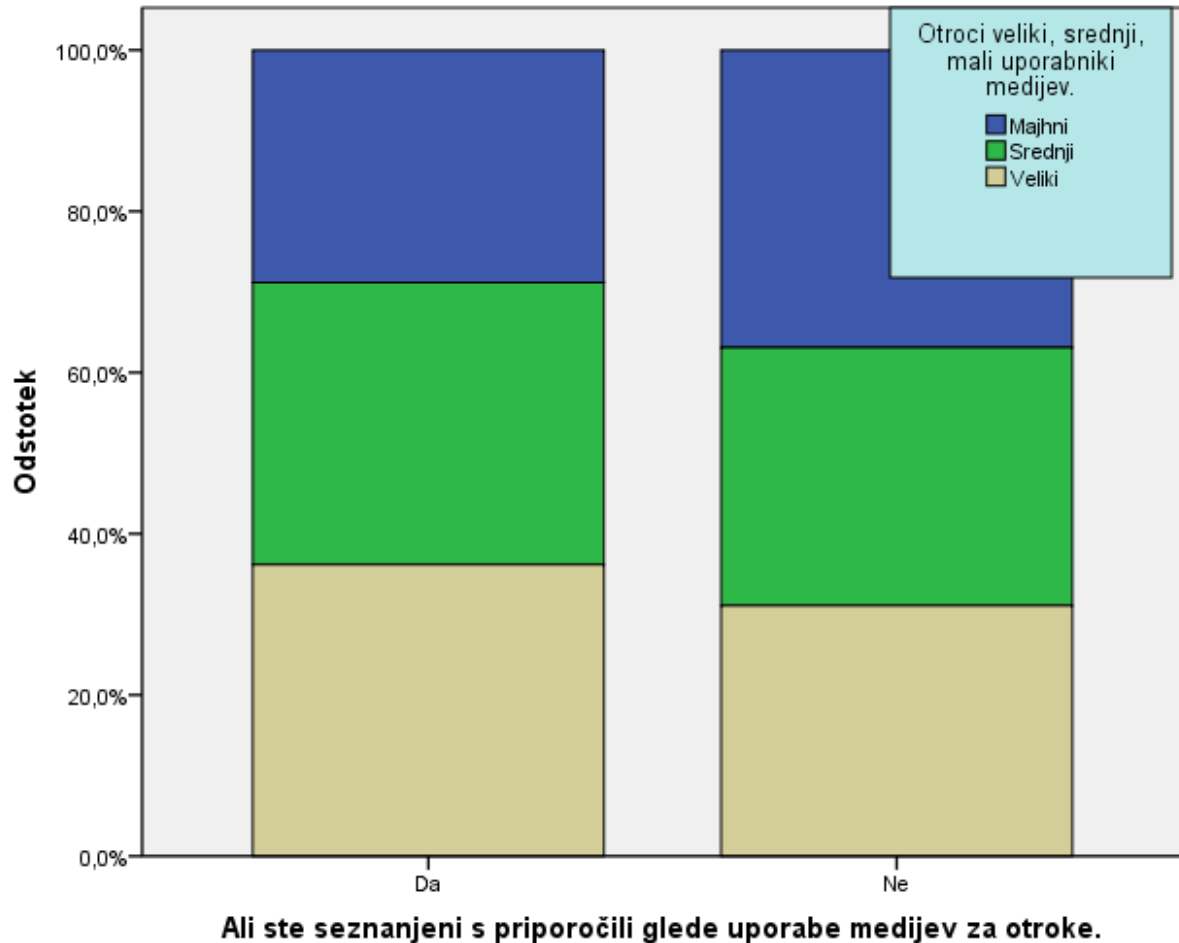
Slika 57: Raziskava starši - seznanjenost s priporočili glede uporabe medijev za otroke

Manj kot polovica staršev je izjavila, da so seznanjeni s priporočili o uporabi medijev pri predšolskih otrocih. Ne glede na to ali se staršem zdi tema izpostavljenosti predšolskih otrok nepomembna ali pa je postala tema, o kateri se preprosto ne govori, navedeni rezultati pozivajo k ukrepom obveščanja in izobraževanja.

Dejanska strokovno utemeljena pisna priporočila v Sloveniji na področju medijske izpostavljenosti otrok po našem vedenju ne obstajajo, kar se odraža tudi v nepovezanosti odgovorov z resničnim življenjem na naslednji sliki.

Slika 58: Raziskava starši - seznanjenost s priporočili/ otroci uporabniki medijev

Rezultati so presenetljivi. Starši otrok, ki so bolj izpostavljeni medijem, po večini zase trdijo, da so večkrat seznanjeni z priporočili. Glede na to, da so priporočila (na primer ameriške pediatrične organizacije) večkratno manjša od dejanskega stanja izmerjenega v tej raziskavi (glej tabelo št. 12), to lahko poraja naslednja vprašanja:

- Ali starši zelo izpostavljenih otrok v resnici niso seznanjeni s priporočili in samo tako trdijo (raziskovalna pristranskost)?
- Ali starši zelo izpostavljenih otrok le-te izpostavljajo kljub priporočilom?
- Ali pa so priporočila, ki so jih starši želeli slišati, v nasprotju s strokovnimi priporočili?

Ne glede na odgovor na navedno vprašanje, je jasno razvidna potreba po izobraževanju staršev na tem področju. Hkrati je potrebno, da ključna institucija prevzame vlogo izdaje priporočil na podlagi strokovnih podlag.

5. 8. 6 Pogovor starša s pediatrom o vplivu medijev na otroka do 3. leta starosti

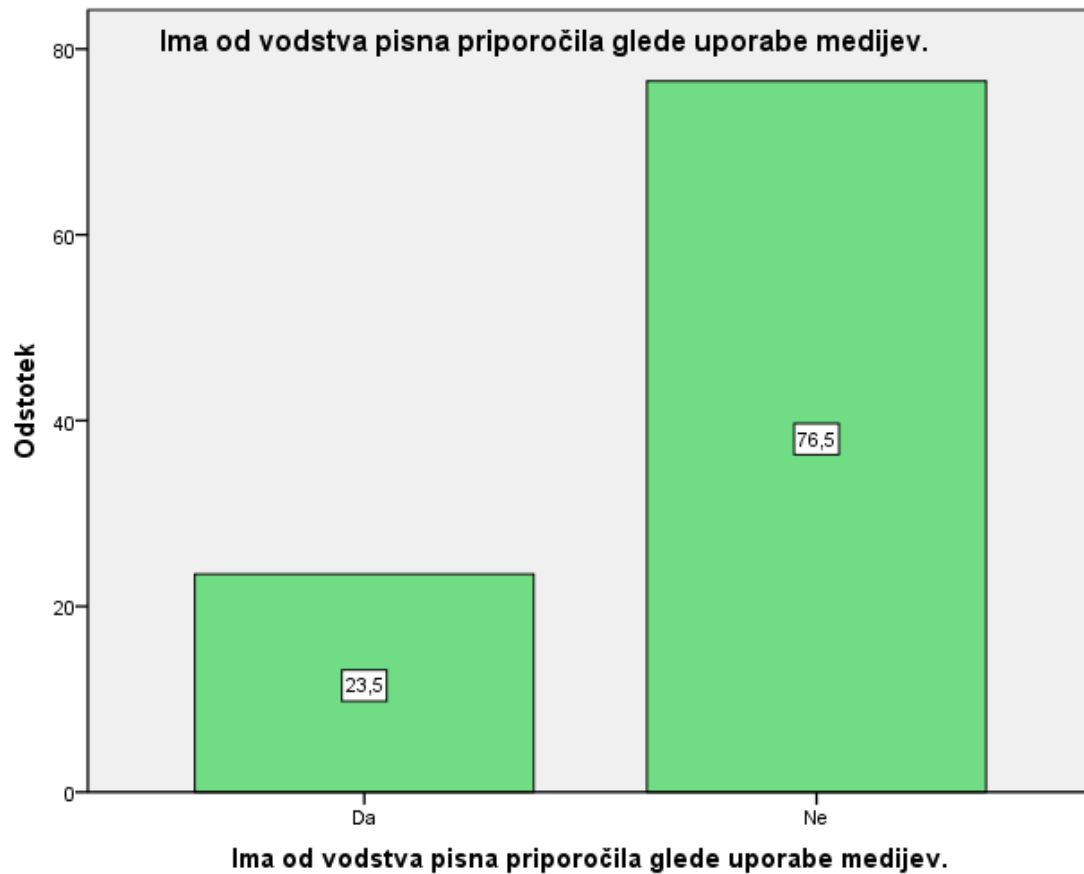
Slika 59: Pogovor pediatra s starši o vplivu medijev na otroka

Manj kot vsak dvajseti starš se je pogovoril s pediatrom o vplivu medijev na otroka, iz česar sklepamo, da gre povečini za osamljene primere, ki so lahko povezani tudi z že izraženimi posledicami (debelost, agresivnost).

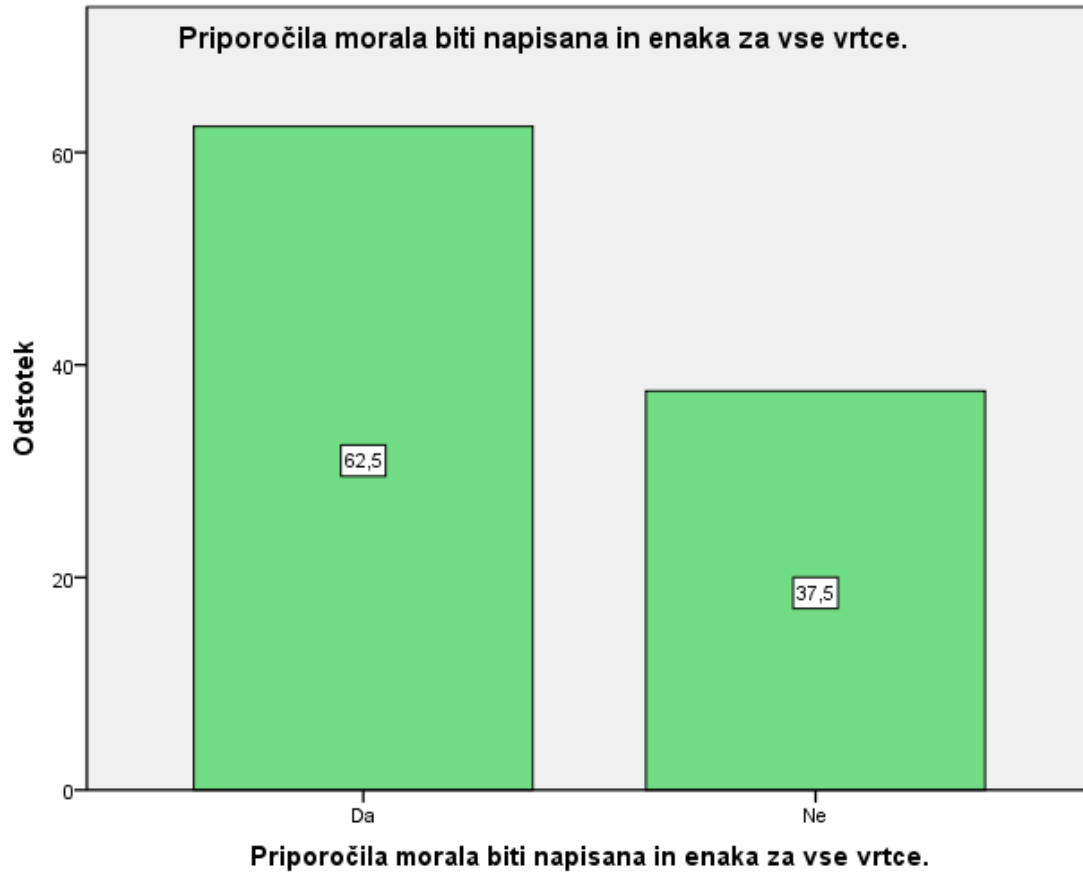
5.9 Vzgojitelji in priporočila glede uporabe medijev v oddelku

Slika 60: Pisna priporočila vodstva vzgojiteljem glede uporabe medijev

Več kot 75 % vzgojiteljev nima pisnih priporočil glede uporabe medijev v oddelku.

Slika 61: Napisana priporočila v vrtcih, glede uporabe medijev

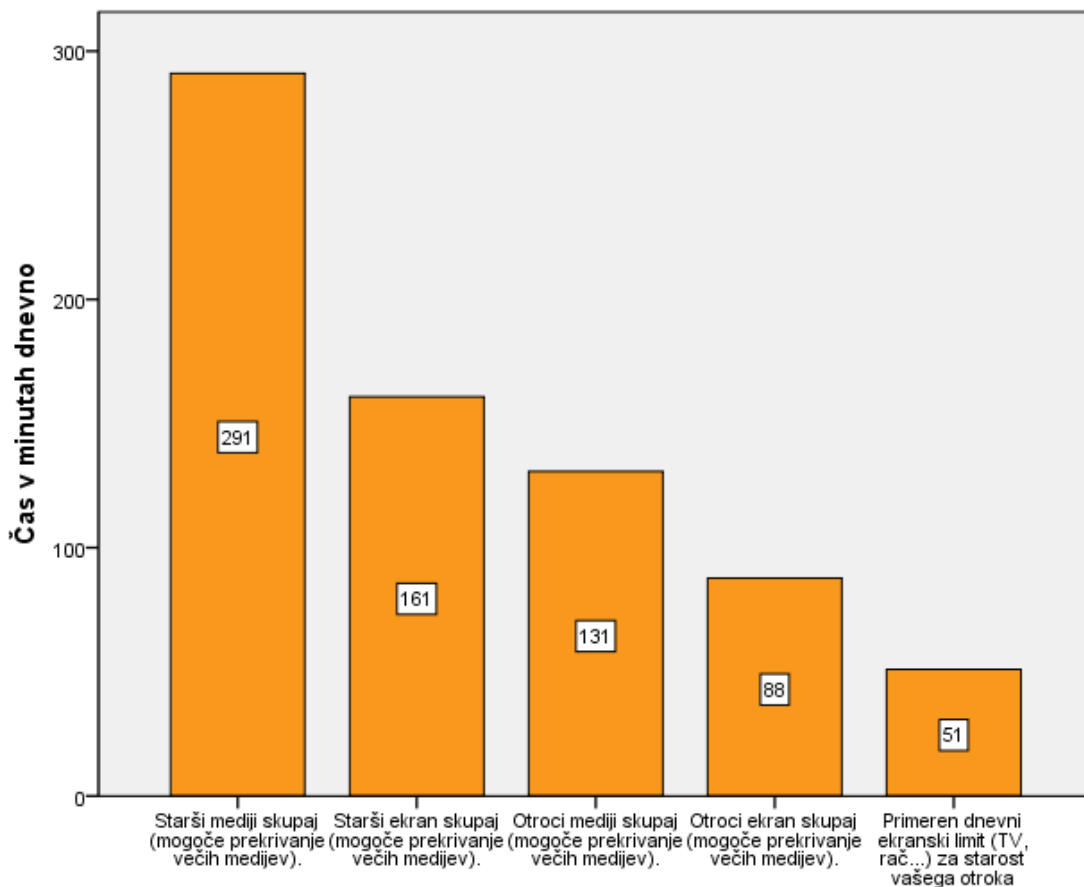

Malo manj kot dve tretjini vzgojiteljev je mnenja, da bi morala biti priporočila napisana in enaka za vse vrtce. Če so vzgojitelji tudi sami veliki uporabniki medijev, se s trditvijo še bolj strinjajo.

5. 10 Povprečna izpostavljenost staršev in predšolskih otrok medijem v Sloveniji

Povprečna izpostavljenost predšolskih otrok vsem medijem skupaj v Sloveniji je več kot dve uri dnevno oziroma ekranom skoraj uro in pol.

Slika 62: Povzetek ugotovitev izpostavljenosti otrok medijem

Če povzamemo dobljene rezultate, lahko rečemo, da se mediji in ekrani dnevno uporabljajo in gledajo od 1,5 do skoraj 6-krat več (za zgornjih 33% otrok) kot je primerni dnevni ekranski limit glede na starost otroka, ki so ga starši sami izpostavili. V nadaljnjih raziskavah bi bilo zanimivo odkrivati razloge za takšna razhajanja.

6 POVEZAVA MEDIJSKE IZPOSTAVLJENOSTI Z VEDENJEM, POČUTJEM IN ZDRAVJEM OTROK

6. 1 Pozitivni vplivi na učenje

Pri odgovorih na vprašanji ali se predšolski otrok iz medijev lahko nauči veliko koristnega in ali so izobraževalni DVD-ji zelo koristni pri učenju predšolskih otrok, so vzgojitelji bolj mnenja, da je temu tako, kot pa so starši. Odgovori so presenetljivi, verjetno pa prihaja do različnih mnenj o tem katere programe kot izobraževalne opredeljujejo straši in katere vzgojitelji.

Tabela 21: Mnenja staršev - pozitivni vidiki izpostavljenosti otrok medijem

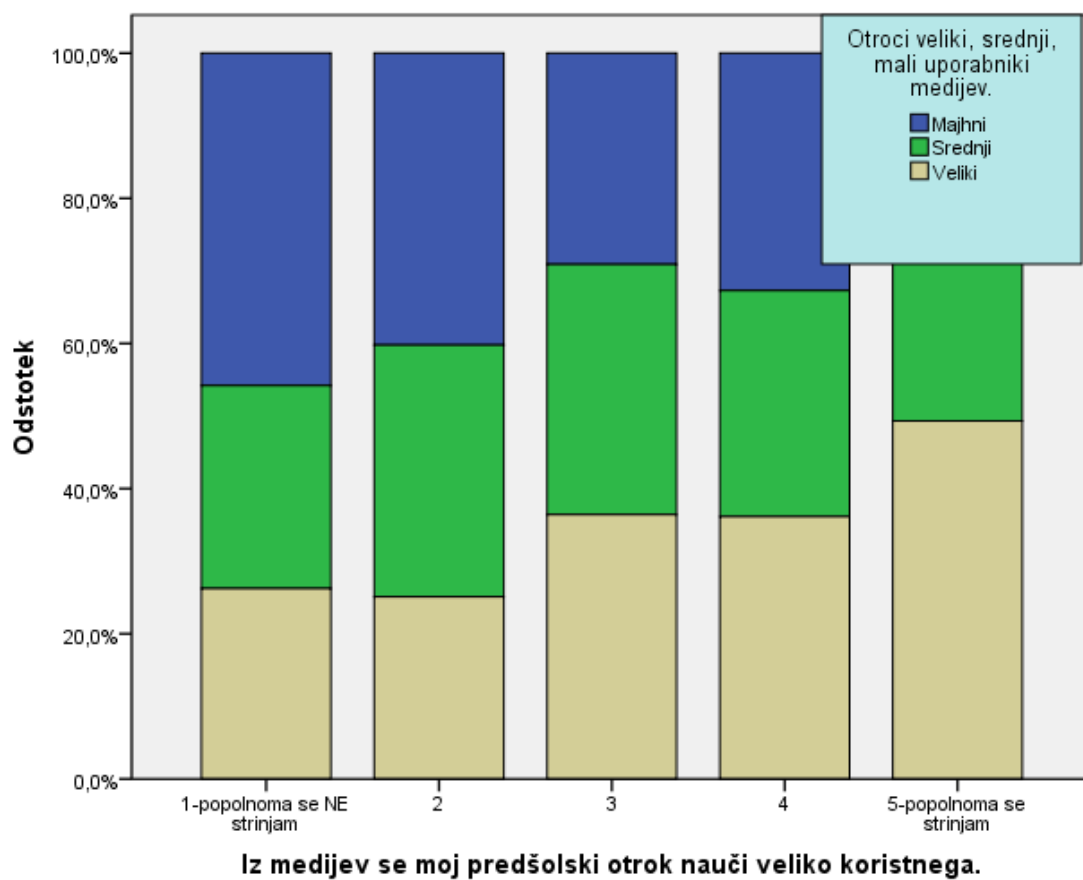
Povprečje na 5-stopenjski Likertovi lestvici	Iz medijev se moj predšolski otrok nauči veliko koristnega.	Izobraževalni DVD... so zelo koristni pri učenju predš. otrok.
Starši z do 3-letnimi otroki	2,81	2,7
Starši s 4 do 6-letnimi otroki	2,88	2,72
Starši z do 6-letnimi otroki skupaj	2,84	2,71

Tabela 22: Mnenja vzgojiteljev - pozitivni vidiki izpostavljenosti otrok medijem

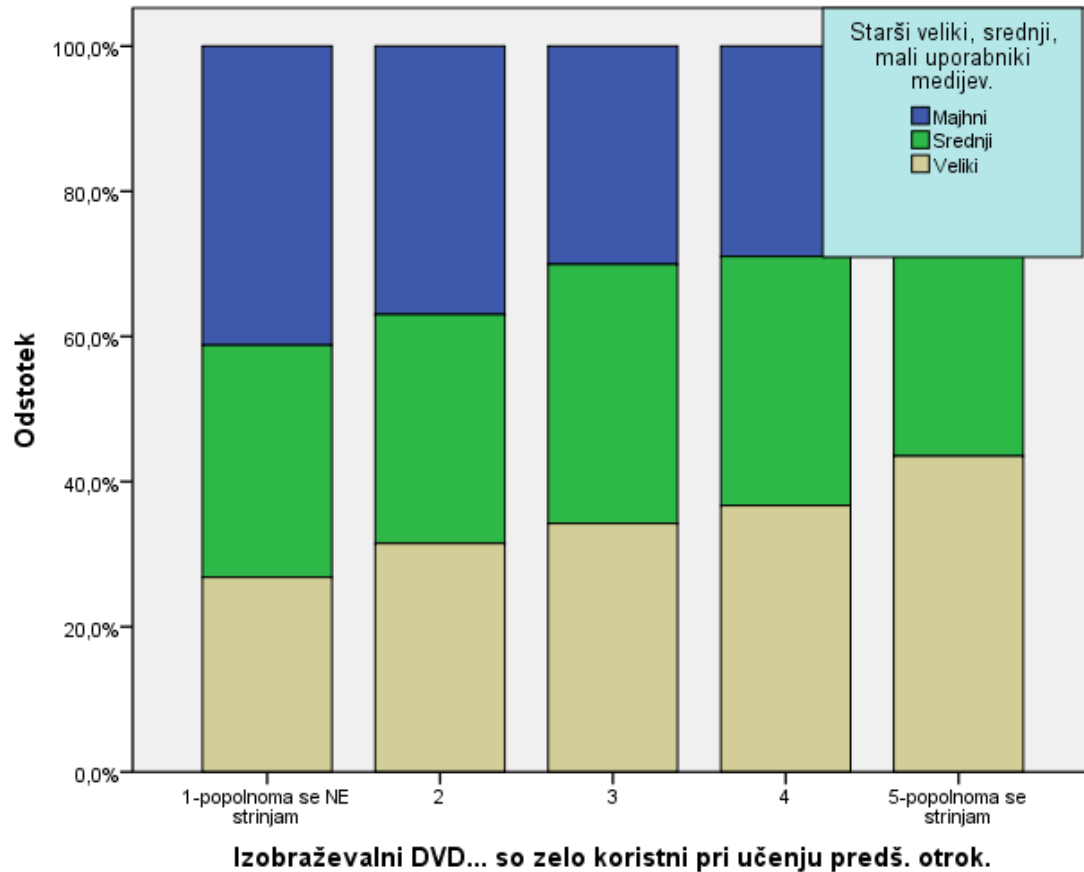
Povprečje na 5-stopenjski Likertovi lestvici	Iz medijev se predšolski otroci naučijo veliko koristnega.	Izobraževalni programi na DVD so zelo koristni pri učenju v vrtcu.
Vzgojitelji do 3-letnih otrok	3,19	3,1
Vzgojitelji 4 do 6-letnih otrok	3,14	3,11
Vzgojitelji vsi	3,16	3,11

Razlike v prepričanju, da se otrok iz medijev nauči veliko koristnega, so precejšnje. Bolj kot sta otrok in starš izpostavljena medijem, večje je strinjanje z navedeno trditvijo, kar je razvidno iz spodnje slike.

Slika 63: Raziskava starši - koliko se lahko otrok nauči koristnega iz medijev/ otroci uporabniki medijev

Slika 64: Raziskava starši - koliko se lahko otrok nauči koristnega iz izobraževalnih DVD-jev/
starši uporabniki medijev

Če so starši veliki uporabniki medijev, bolj pozitivno ocenjujejo trditev, da se otrok iz medijev/DVD nekaj koristnega nauči.

6. 2 Negativni vpliv na počutje, vedenje in zdravje otrok

Tabela 23: Raziskava starši - negativne posledice medijev na otroke

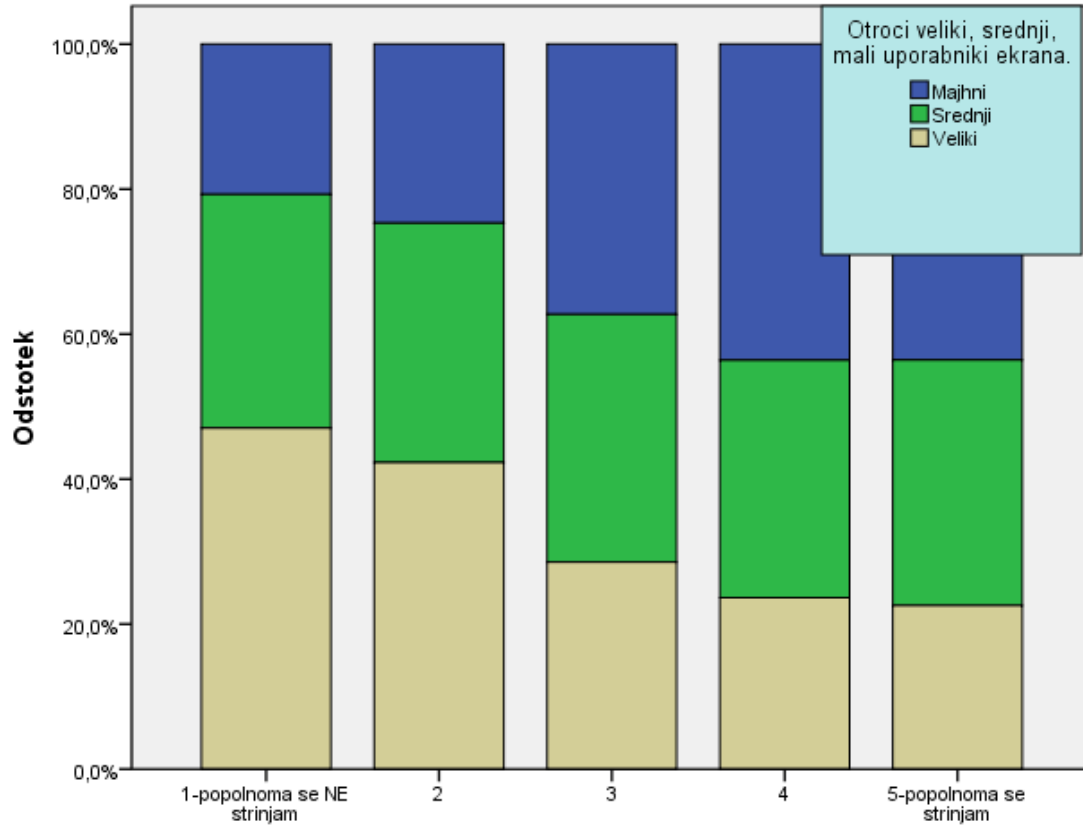
Povprečje na 5-stopenjski Likertovi lestvici	Ekрани škodujejo razvoju govora pri otrocih	Mediji imajo negativen vpliv na razpoloženje otrok	Mediji imajo negativen vpliv na zdravje otrok
Starši z do 3-letnimi otroki	2,9	3,33	3,14
Starši s 4 do 6-letnimi otroki	2,86	3,42	3,16
Starši z do 6-letnimi otroki skupaj	2,88	3,37	3,15

Tabela 24: Vzgojitelji - negativne posledice medijev na otroke

Povprečje na 5-stopenjski Likertovi lestvici	Ekрани škodujejo razvoju govora pri otrocih	Mediji imajo negativen vpliv na razpoloženje predšolskih otrok	Mediji imajo negativen vpliv na zdravje predšolskih otrok
Vzgojitelji do 3 letnih otrok	3,08	3,09	3,35
Vzgojitelji 4 do 6 letnih otrok	3,2	3,11	3,44
Vzgojitelji vsi	3,17	3,11	3,41

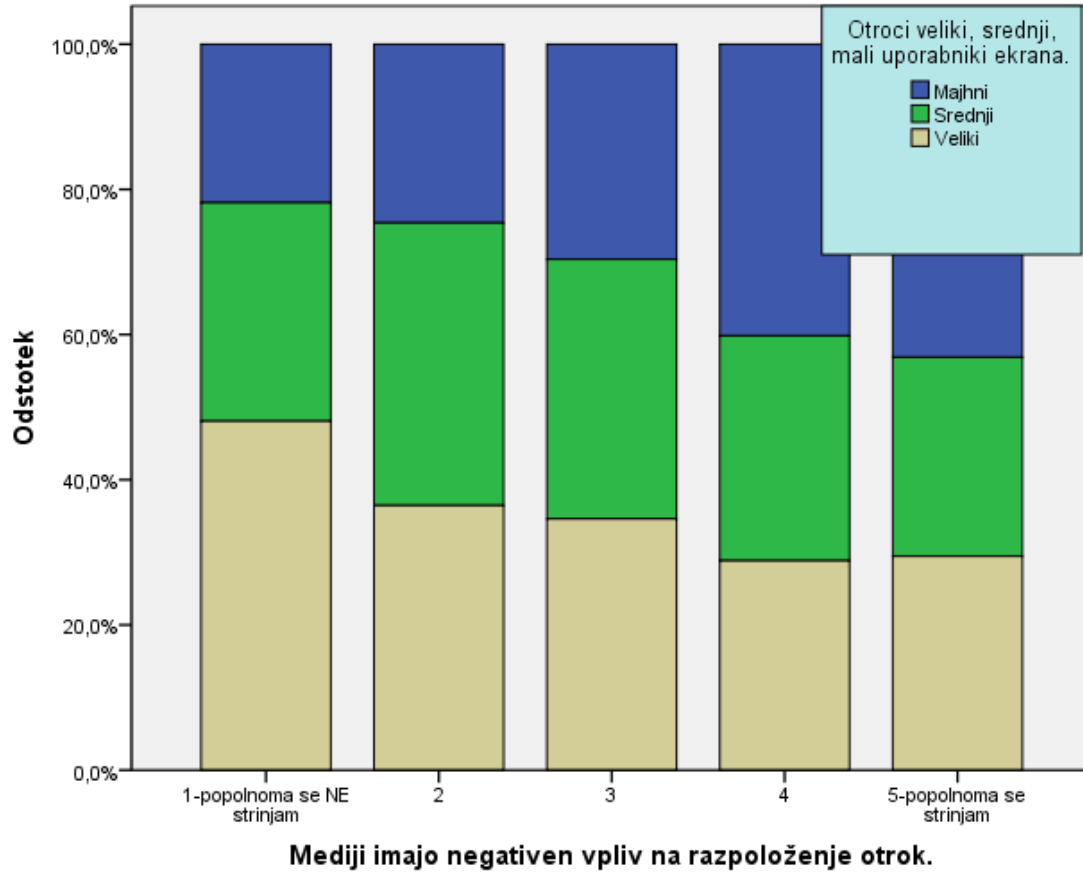
Odgovori tako staršev kot vzgojiteljev na navedena tri vprašanja so v povprečju na 5-stopenjski lestvici večinoma v sredini. Starši malo bolj priznavajo vpliv na razpoloženje otrok, vzgojitelji pa negativen vpliv na zdravje otrok. Bistvenih razlik med starostnima skupinama ni.

Slika 65: Ekрани škodujejo razvoju govora pri otrocih/ otroci uporabniki ekrana

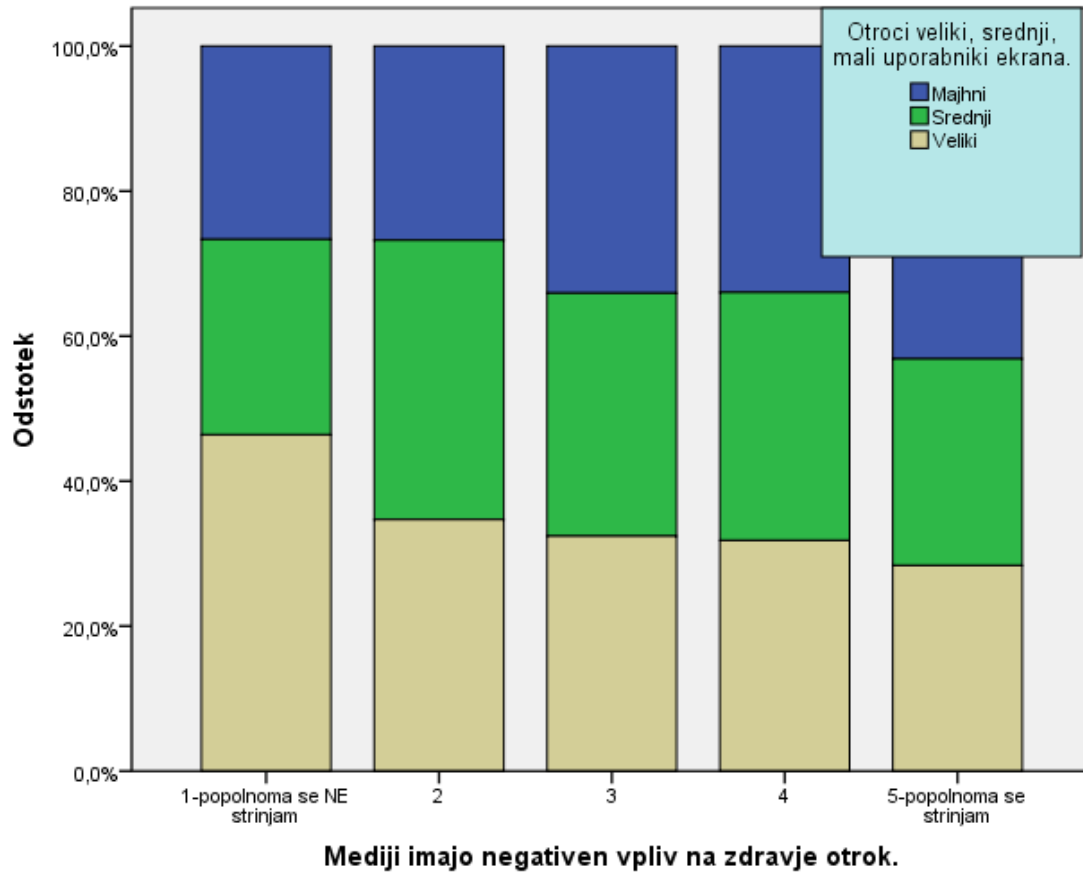

Ekрани škodujejo razvoju govora pri otrocih.

Slika 66: Mediji imajo negativen vpliv na razpoloženje otrok/ otroci uporabniki ekrana

Slika 67: Mediji imajo negativen vpliv na zdravje otrok/otroci uporabniki ekrana

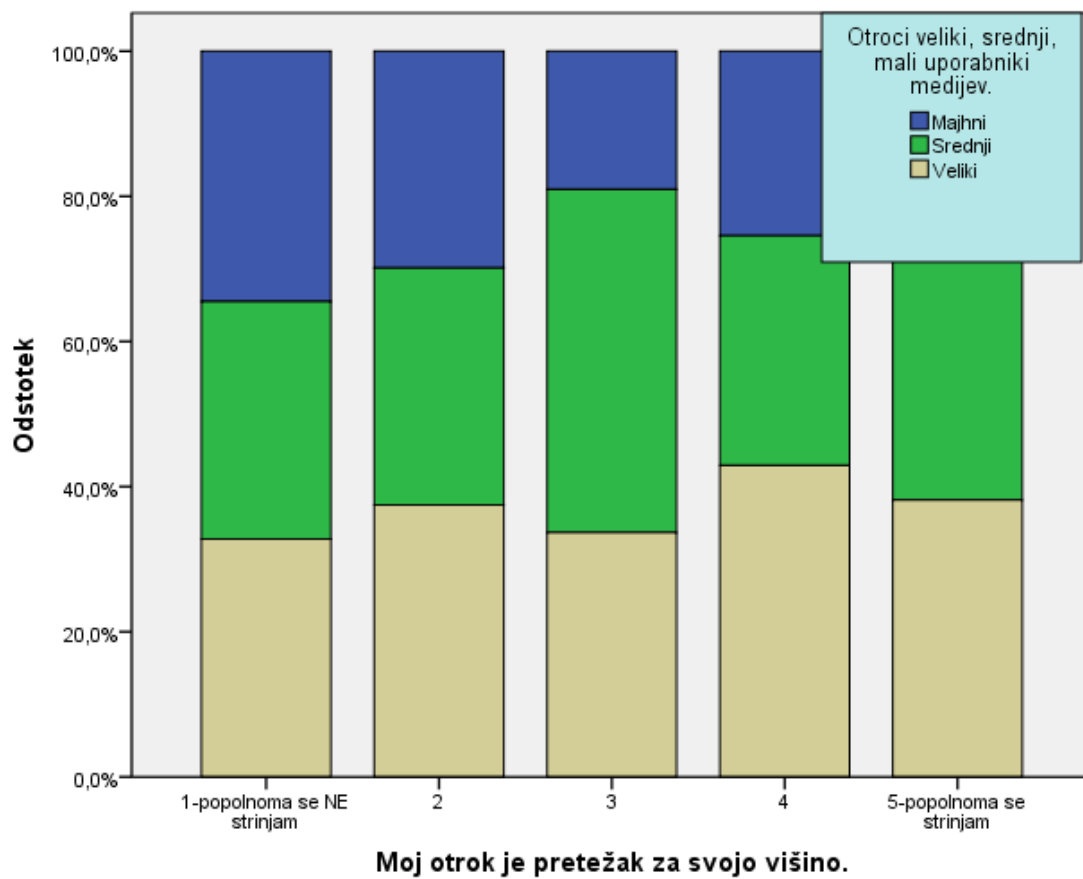

Pri zgornjih treh slikah so vidne precejšnje razlike med mnenji staršev. Če so starši sami veliki uporabniki in/ali so veliki uporabniki gledanja ekranov njihovi otroci, starši ne razpoznavajo toliko negativnih učinkov medijev ne na razvoj govora, vedenje in ne na zdravje.

6.3 Debelost in medijska izpostavljenost otrok

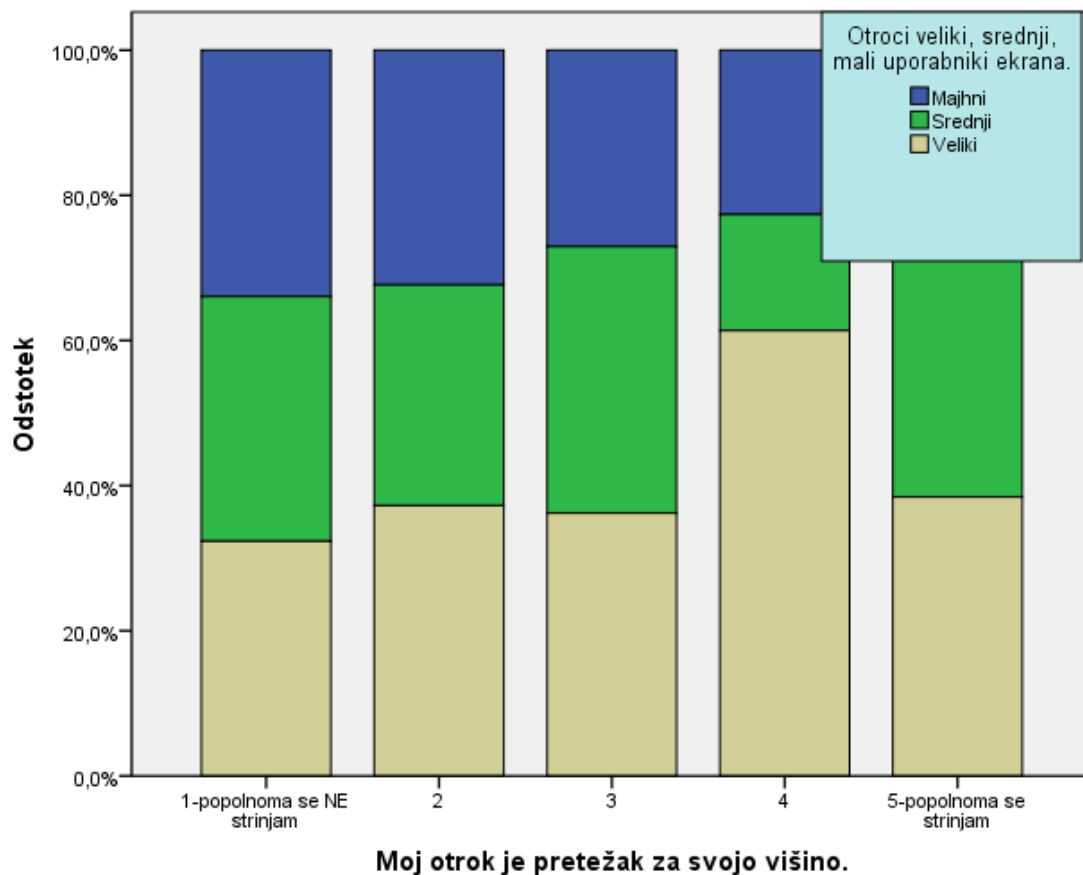
Čeprav so razlike vidne, pri predšolskih otrocih ni zaznati močne korelacije mnenj staršev glede povečane teže svojih otrok v povezavi z večjo medijsko izpostavljenostjo. Kljub temu je potrebno opozoriti, da gre za izgradnjo vzorcev obnašanja, ki jih bo lahko otrok imel večino svojega življenja, zato je preučevanje teh vplivov izjemnega pomena.

Slika 68: Raziskava starši - debelost otrok /otroci uporabniki medijev

Večjih razlik glede vpliva medijske izpostavljenosti na debelost otrok ne opazimo niti pri posamezni starostni skupini. Razlike glede mnenja staršev o vplivu izpostavljenosti medijev na debelost otrok pa so opazne glede na to, koliko časa so sami starši izpostavljeni ekranom.

Slika 69: Raziskava starši - debelost otrok/ otroci uporabniki ekranov

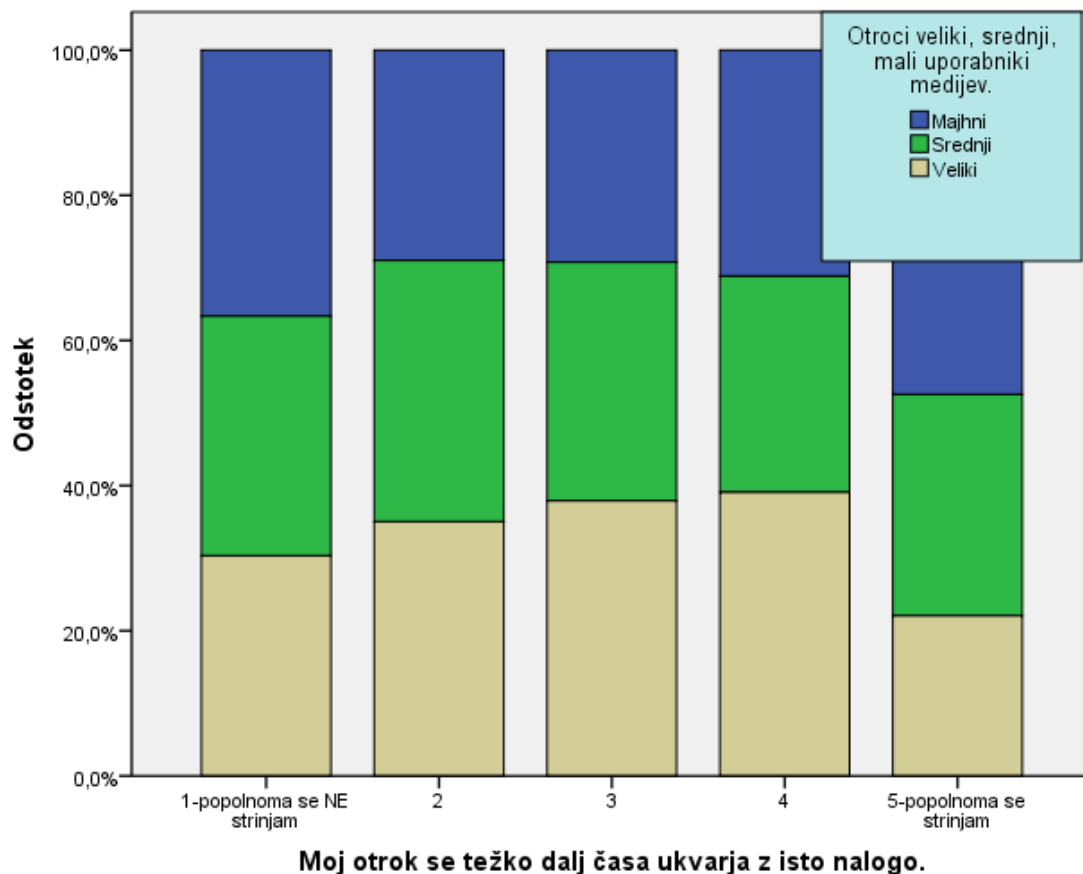
Iz zgornje slike je tako razvidno, da so glede na podane ocene staršev otroci, ki so veliki uporabniki ekrana, večkrat pretežki za svojo višino, pri čemer demografski dejavniki (kot so starost otroka, spol, starost staršev in drugi) bistveno ne vplivajo na stanje percepcije teže otrok (priloga vzg_obseg uporabe-demografija.doc). Rezultat je potrebno razumeti s pridržkom, saj je lahko percepcija staršev glede teže otroka povezana tudi z medijsko prevzeto podobo, kakšna naj bi bila teža otrok, kot posledica večje izpostavljenosti medijem in podobe otroka iz njih.

Vsekakor rezultati pozivajo k nadaljnjim raziskavam na tem področju, zlasti z objektivno merjenimi kazalci (na primer indeks telesne teže otrok).

6. 4 Medijska izpostavljenost in sposobnost daljšega ukvarjanja z isto nalogo

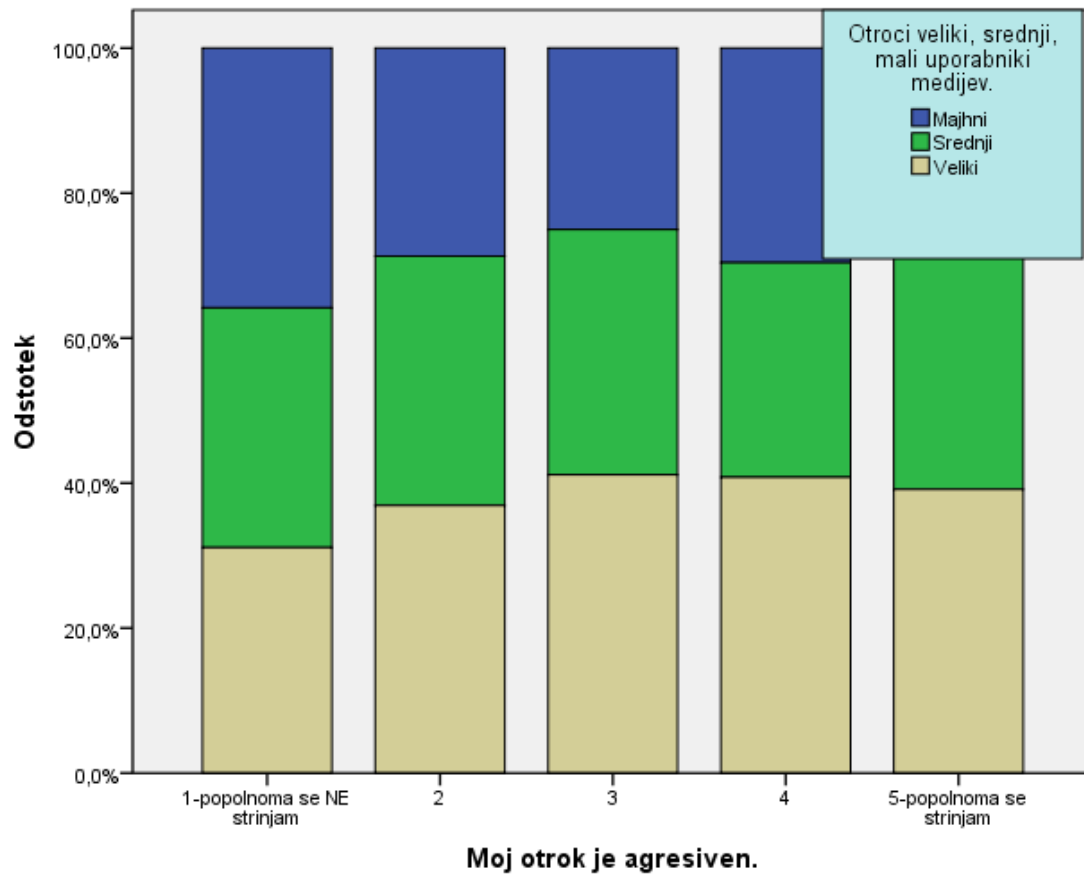
Iz slike 70 je razvidno, da ni videti izrazite povezave med večjo izpostavljenostjo otrok medijem in težavami s koncentracijo pri predšolskih otrocih glede na podane ocene staršev. Kljub tem, da odgovori od 1 do 4 nakazujejo na pozitivno povezavo med večjo izpostavljenostjo in težjo koncentracijo otrok, bi bilo korelacijo potrebno dodatno raziskati.

Slika 70: Starši – koncentracija otrok / otroci uporabniki medijev

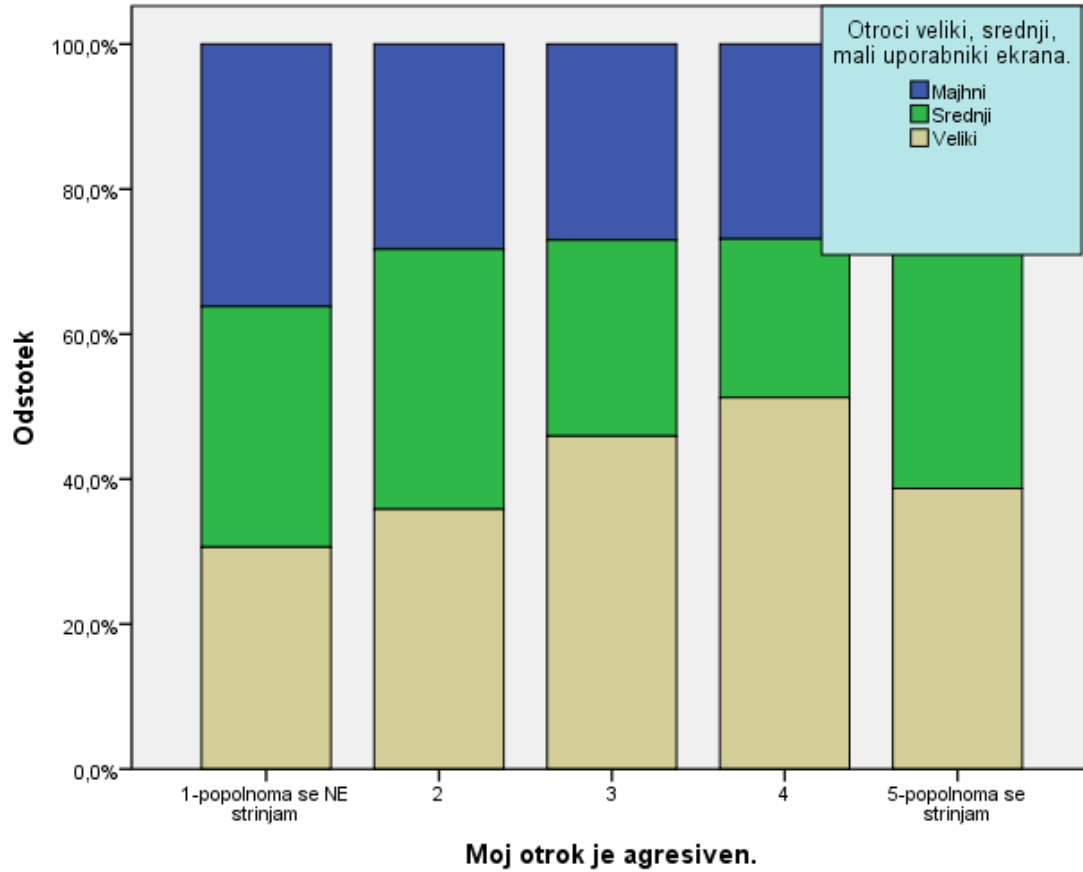

6.5 Agresivno vedenje in medijska izpostavljenost otrok

Slika 71: Raziskava starši - agresivnost otrok/ otroci uporabniki medijev

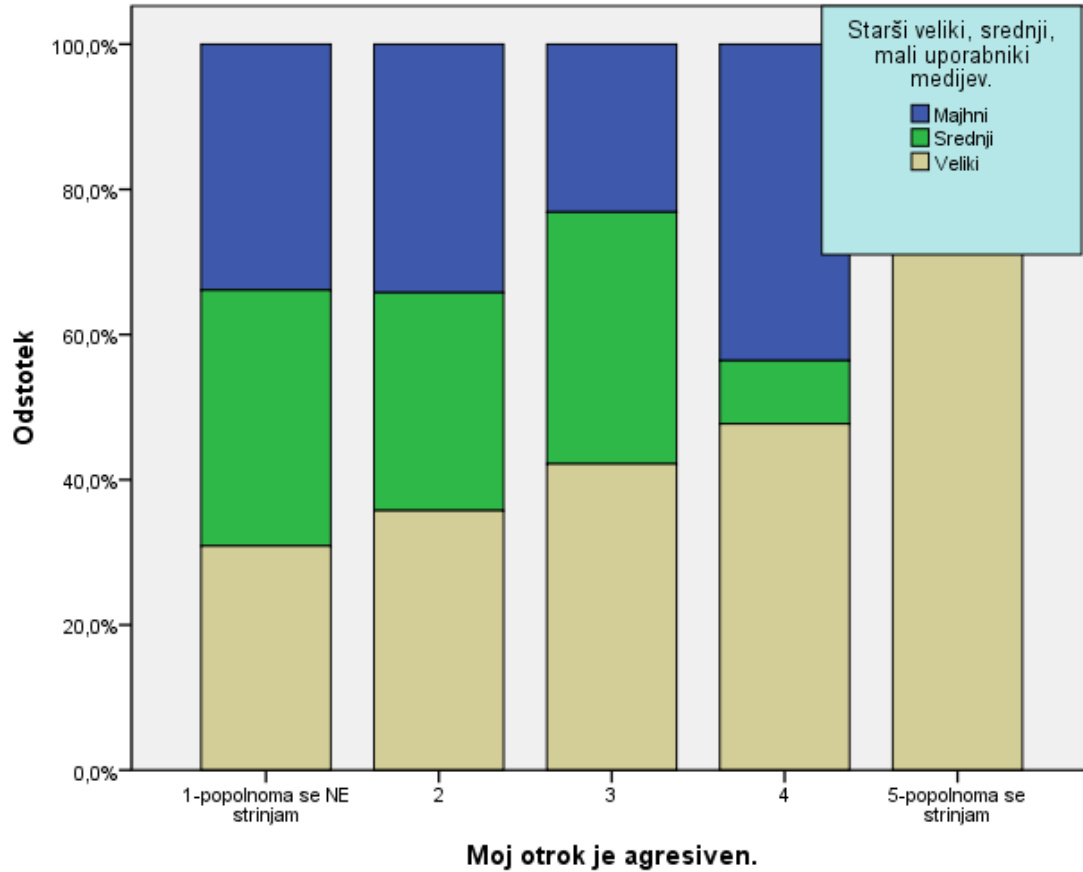

Slika 72: Raziskava starši - agresivnost otrok/ otroci uporabniki ekrana

Dodatno je na zgornji sliki zelo nazorno vidna korelacija med medijsko izpostavljenostjo staršev in percepcijo agresivnosti njihovega otroka.

Slika 73: Raziskava starši - agresivnost otrok/ starši uporabniki medijev

Tudi vzgojitelji - zlasti pri starejši skupini otrok - izražajo povezave med agresivnostjo in medijsko izpostavljenostjo predšolskih otrok.

Tabela 25: Vzgojiteljevo mnenje glede trditve: Po agresivnem obnašanju razpoznam medijem bolj izpostavljene otroke

Povprečje na 5-stopenjski Likertovi lestvici	
Vzgojitelji do 3-letnih otrok	3,29
Vzgojitelji 4 do 6-letnih otrok	3,61
Vzgojitelji vsi	3,51

Demografski dejavniki (spol, starost) bistveno ne vplivajo na stanje občutka agresivnosti otrok (priloga vzg_obseg uporabe-demografija.doc).

6. 6 Posnemanje in vpliv na nakupno vedenje

Podobno kot je bilo razvidno pri tabelah številka 22 in 23 oziroma 24 in 25, tudi tokrat dajejo vzgojitelji višje ocene, kot pa jih dajo starši. Razlika med starši in vzgojitelji je najbolj vidna pri vprašanju o tem, kako pogosto imajo otroci v vrtcih izdelke, ki so jih videli v medijih.

Tabela 26: Raziskava starši - vplivi medijev na obnašanje otrok in njihovih staršev

Povprečje na 5-stopenjski Likertovi lestvici	Ali otrok posnema junake, ki nastopajo v medijih?	Kako pogosto otrok v vrtec nosi izdelke, ker jih je videl v medijih?	Kako pogosto kupite izdelke, ker jih je videl v medijih?
Starši z do 3-letnimi otroki	2,38	1,7	2
Starši s 4 do 6-letnimi otroki	2,93	2,39	2,49
Starši z do 6-letnimi otroki skupaj	2,65	2,05	2,25

Tabela 27: Mnenja vzgojiteljev: vplivi medijev na obnašanje otrok

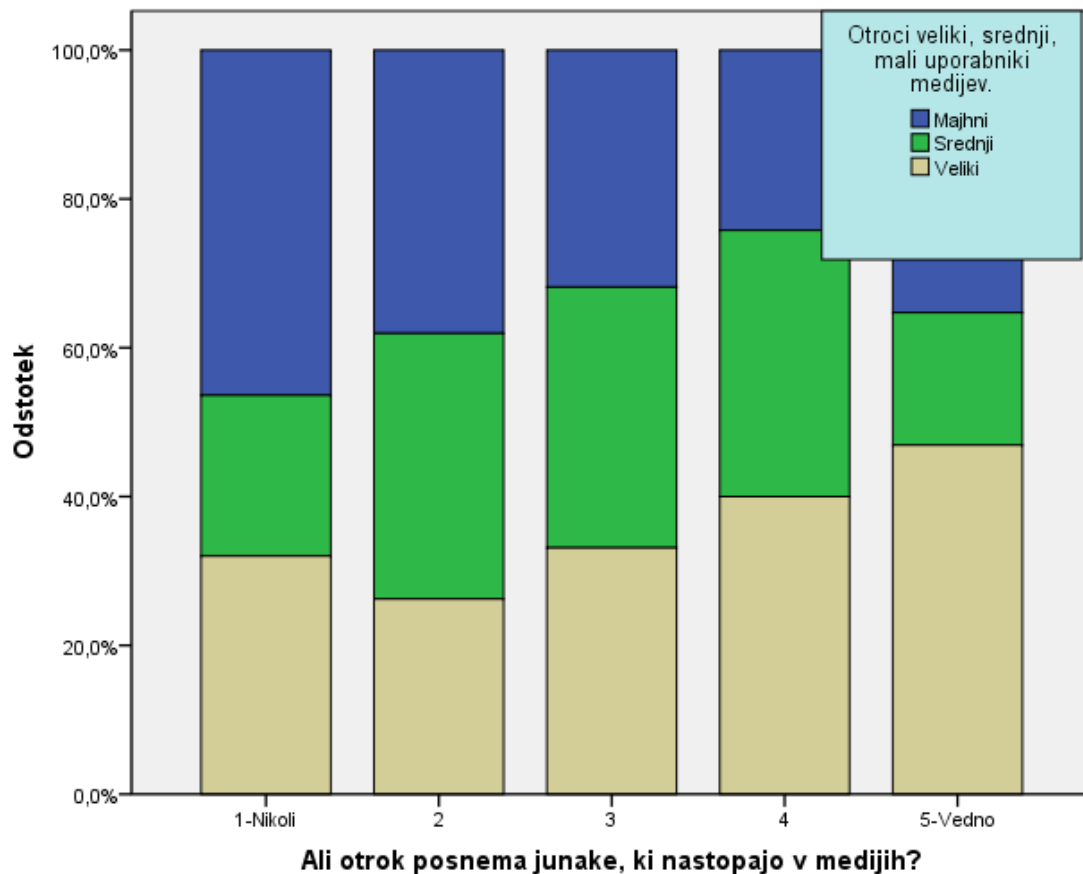
Povprečje na 5-stopenjski Likertovi lestvici	Ali otroci posnemajo junake, ki nastopajo v medijih?	Kako pogosto imajo otroci izdelke, ki so jih videli v medijih?
Vzgojitelji do 3-letnih otrok	3,41	3,7
Vzgojitelji 4 do 6-letnih otrok	3,87	3,96
Vzgojitelji vsi	3,73	3,88

Priznavamo, da je vpliv medijev na nakupno vedenje lahko pod vplivom raziskovalne pristranskosti, saj starši lahko ne priznajo v pravi meri, da mediji vplivajo na njihove nakupne odločitve. Respondenti bodisi ne razpoznavajo oziroma ne želijo izpostaviti dejanskega vpliva, kar je razvidno tudi iz kontrolnega vprašanja, ki smo ga postavili pri vzgojiteljih. Kot je razvidno iz njihovega mnenja imajo otroci zelo pogosto v vrtcu izdelke, ki so jih videli v medijih (povprečna ocena skoraj 4 na 5 stopenjski Likertovi lestvici).

Priporočljivo bi bilo z dejanskim popisom (na primer oblačil) ugotoviti, koliko mediji resnično vplivajo na nakupno vedenje. V kolikor bi raziskovalci pridobili ekonometrične podatke (na primer seznam kupljenih izdelkov, kot izpisek iz lojalnostnih kartic), bi lahko to nakupno vedenje bolj objektivno povezali z izpostavljenostjo.

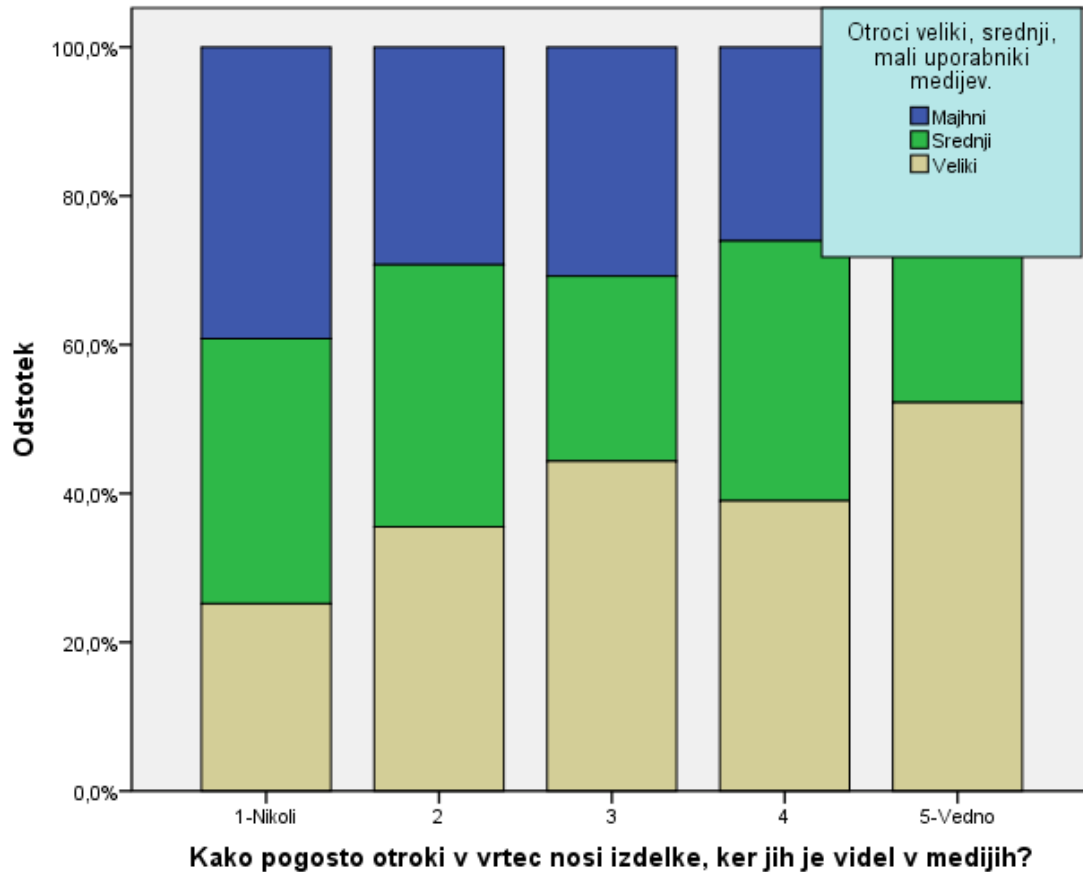
Da povprečja ne kažejo resničnega stanja, je razvidno iz primerjalnih slik predstavljenih v nadaljevanju, kjer tematike analiziramo glede na velikost uporabe medijev in ekranov.

Slika 74: Ali otrok posnema junake, ki nastopajo v medijih/ otroci uporabniki medijev

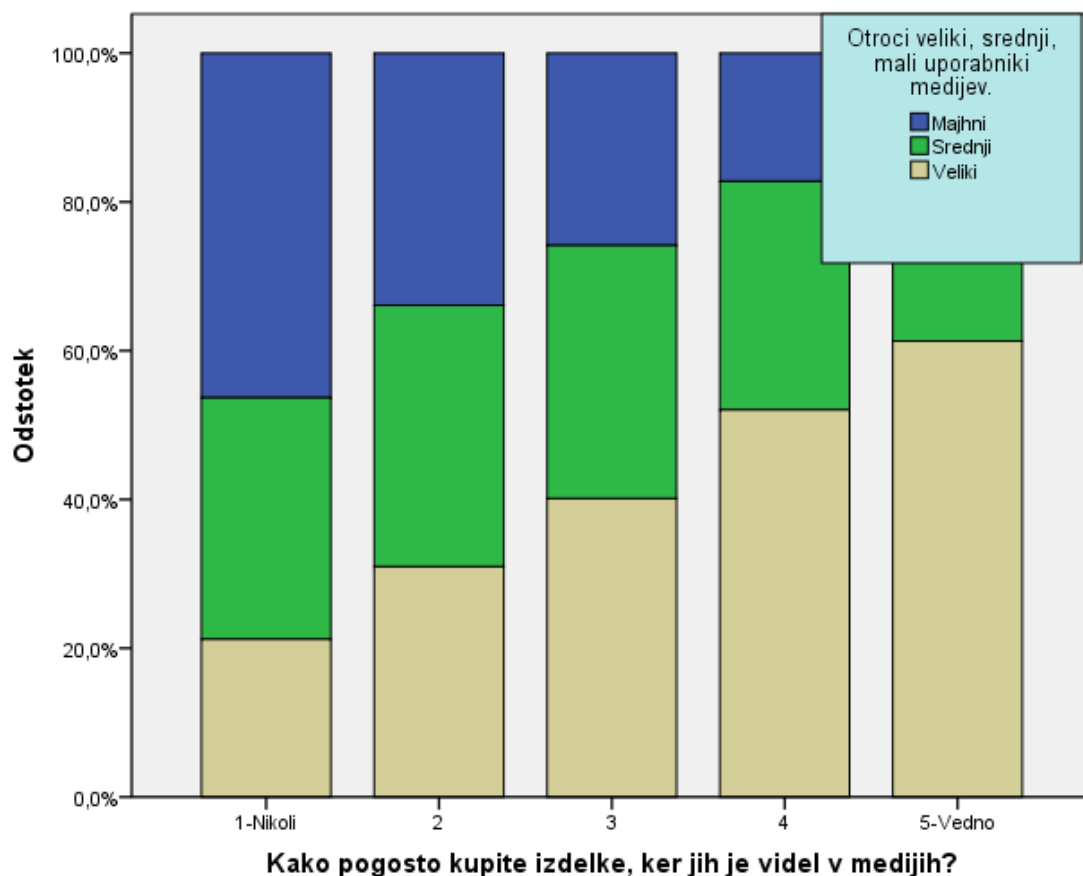
Na sliki je razvidna povezava med večjo izpostavljenostjo otrok in posnemanjem junakov.

Slika 75: Kako pogosto otroci v vrtec nosijo izdelke, ki so jih videli v medijih/ otroci uporabniki medijev

Tudi v vrtec nosijo otroci, ki so bolj izpostavljeni, v povprečju po mnenju staršev več izdelkov, ki so jih videli v medijih. Zanimivo bi bilo ugotavljati povezavo, ali imajo ti otroci tudi dejansko več tovrstnih izdelkov.

Slika 76: Kako pogosto se otroku kupijo izdelki, ki so jih videli v medijih/ otroci uporabniki medijev

Iz zgornje slike je zelo jasno razvidna povezava med nakupnim vedenjem staršev in izpostavljenostjo medijem njihovih otrok. Čeprav se na prvi pogled zdi, kot da mediji ne vplivajo na posnemanje junakov in nakupno obnašanje, pa podobno kot pri izpostavljenosti velike razlike pridejo do izraza med posameznimi skupinami otrok. Otroci veliki uporabniki medijev v vseh pogledih statistično značilno več posnemajo junake, nosijo v vrtec izdelke in starši kupijo večkrat izdelke povezane z mediji.

S tem lahko tudi na slovenski populaciji otrok po mnenju njihovih staršev potrdimo vpliv medijev na nakupno obnašanje.

7 ZAKLJUČEK

7.1 Raziskovalne možnosti v prihodnosti

Področje predšolskih otrok in medijev je področje, ki zahteva veliko pozornost. Zaradi pomembnosti tematike predlagamo bistveno povečanje raziskovalnih naporov na tem področju. Pri tem gre zlasti izpostaviti identificiran vpliv medijev na vedenje, zdravje in nakupno vedenje predšolskih otrok in njihovih staršev. Poleg dodatnih kvantitativnih samorefleksivnih raziskav je pomembno, da na področju izvedemo tudi kvalitativne raziskave in ekperimentalne raziskave. Le tako bomo lahko ustvarili celotno sliko, kakšen je resničen vpliv medijev na predšolske otroke. Predlagamo izvedbo fokusnih skupin s strokovnjaki, starši, vzgojitelji, pediatri in strokovnimi delavci (na primer šolskimi psihologi) in odločevalci na področju javnih politik predšolskega izobraževanja. Nadalje predlagamo tehnike opazovanja otrok ob izpostavljenosti posameznim medijem, tako znotraj njihovega igralnega okolja, kot v laboratoriju. Končno predlagamo preučevanje konkretnih deviantnih obnašanj in tudi zdravniško diagnosticiranih vedenjskih motenj v povezavi z izpostavljenostjo medijem. Zaradi hitrega spreminjanja narave medijev in uporabljenih tehnik predlagamo tudi periodične longitudinalne krovne raziskave izpostavljenosti in vplivov, ki bodo omogočile analizo trendov in razvoja vpliva novih tehnologij na predšolske otroke.

7.2 Aplikativna vrednost raziskave in sklep

Ugotovili smo, da slovenski predšolski otroci odraščajo v medijsko zelo intenzivnem okolju, kjer je vpliv medijev velik, pomemben in merljiv. Bolj kot izmerjena statistična povprečja pa so zaskrbljujoči podatki o izjemno veliki izpostavljenosti otrok v medijsko intenzivnih družinah (v raziskavi izpostavljenih kot zgornjih 33% glede navedene količine medijske izpostavljenosti). V teh družinah govorimo tudi o 6-krat preseženi priporočljivi izpostavljenosti medijem. Tolikšna izpostavljenost lahko ima ne samo pomembne posledice v prihodnosti, pač pa tudi takojšnje in v raziskavi dokazane posledice na vedenje ter zdravje predšolskih otrok. Razpravo je smiselno

povezati tudi z vprašanjem socialnih okoliščin razvoja otroka, saj podatki kažejo, da lahko medijsko intenzivne družine povežemo z nižjim socialnim in izobrazbenim položajem.

Vzrokov, zakaj prihaja do tolikšne izpostavljenosti v medijsko intenzivnih družinah, je veliko in niso bili predmet raziskave. Dejstvo pa je, da mediji prevečkrat postajajo »elektronske varuške« in starši se premalokrat zavedajo posledic, ki jih tovrstna varuška lahko prinese. Iz raziskave je jasno razvidno, da je slednje lahko tudi odraz pomanjkanja osveščenosti in izobraženosti s področja medijev tako vzgojiteljev, zlasti pa staršev. Starši niso seznanjeni z morebitnimi posledicami medijske izpostavljenosti, ali o njih sploh ne razmišljajo kot o problemu, saj so nekateri tudi sami izjemno medijsko izpostavljeni. Ker v Sloveniji ni sistematičnega izobraževanja staršev na temetiko medijske vzgoje, posledično tudi predšolski otroci ne uspejo pridobiti tovrstnih veščin. Pediatri se s starši o medijih (pre)redko pogovarjajo. Čeprav skoraj polovica staršev (misli, da) pozna priporočila, so njihova mnenja, kaj bi morali biti limiti, zelo različna. Zanimivo, da so starši skoraj enotno strinjajo, da je omejitve potrebno postaviti. Kljub temu pa so v povprečju tudi po njihovem prepričanju ustrezni limiti večkrat preseženi. Ali gre tu za nemoč, nepoznavanje ali apatičnost do problematike je vprašanje, na katerega bi bilo priporočljivo - pred načrtovanjem ukrepov - odgovoriti v dodatnih raziskavah.

V organiziranem varstvu se vzgojitelji sicer z otroki včasih pogovarjajo glede medijskih vsebin, kar pa je daleč premalo glede na ugotovljeno izpostavljenost in vpliv. Hkrati je raziskava tudi v segmentu vzgojiteljev pokazala, da se le-ti povečini zanašajo le na svoje znanje glede medijev in izkušnje z njimi, zato med njimi prihaja do velikih razlik. Tako povečini vzgojitelji, ki so sami izpostavljeni več medijem, dopuščajo večjo izpostavljenost tudi otrokom, ki so v njihovem varstvu, čeprav bolj priznavajo vpliv, ki ga mediji na njih imajo. Ker je s strani vzgojiteljev jasno izražena želja po poenotenju pravil za vse vrtce, je sedaj na pristojnih, da sestavijo priporočila tako glede priporočene izpostavljenosti predšolskih otrok v vrtcu kot tudi v domačem okolju.

8 VIRI

- Anand Sowmya in Krosnick Jon A. (2005): Demographic Predictors of Media Use Among Infants, Toddlers, and Preschoolers. v: American Behavioral Scientist. Sage Publications., let.: 48, št.: 5, str.: 539-561.
- Anderson Craig A. in drugi (2009): Policy Statement—Media Violence. v: Pediatrics, let.: 24, št.: 5, str.: 1495-1503.
- Baek, Yu-Mi, Jeong-Min Lee and Kyu –Soo Kim (2013): A Study on Smart Phone Use Condition of Infants and Toddlers. v: International Journal of Smart Home, let.: 7, št.: 6, str.: 123-132.
- Boddum Megan R. (2013): Plugged in: A focused look at parents' use of smartphones among children 2-5 years of age. ProQuest LLC.
- Charles Cheryl in Louv Richard (2009): Children's Nature Deficit: What We Know - and Don't Know. v: Children & Nature Network., str.: 1-32.
- Christakis, Dimitri A. (2008): The effects of infant media usage: what do we know and what should we learn? Acta Pædiatrica., let.: 98, str.: 8-16.
- Davis M. in drugi (2015): Parents on Social Media: Likes and Dislikes of Sharenting. C.S. Mott Children's Hospital National Poll on Children's Health., let.: 23, št.: 2
- Downey Stella, Hayes Noirin in O'Neill Brian (2007): Play and Technology for children aged 4-12. v: Study commissioned by the Office of the Minister for Children, Government of Ireland. Centre for Social and Educational Research, Dublin Institute of Technology.
- Duch Helena in drugi (2013): Association of Screen Time Use and Language Development in Hispanic Toddlers: A Cross-sectional and Longitudinal Study. v: Clinical Pediatrics Sage Publications., let.: 52, št.: 9, str.: 857-865.
- Duch Helena in drugi (2013): Screen time use in children under 3 years old: a systematic review of correlates. v: International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, let.: 10, št.: 102
- Edgar Patricia in Edgar Don (2008): Television, Digital Media and Children's Learning. VCAA. Dostopno prek: http://www.vcaa.vic.edu.au/documents/earlyyears/edgar_paper_20081223.pdf (29.2.2016)

- Formby Susie (2014): Practitioner perspectives: Children's use of technology in the Early Years. v: National Literacy Trust Pearson., str.: 1-61.
- Garrison Michelle M. in Christakis Dimitri A. (2012): The Impact of a Healthy Media Use Intervention on Sleep in Preschool Children. *Pediatrics.*, let.: 130, št.: 3
- Genc Zulfu (2014): Parents' Perceptions about the Mobile Technology Use of Preschool Aged Children. v: *Procedia - Social and Behavioral Sciences Elsevier*, let.: 146, str.: 55-60.
- Given Lisa M. in drugi (2014): Documenting Young Children's Technology Use: Observations in the Home. v: 77th ASIS&T Annual Meeting Seattle, WA, USA., str.: 1-9.
- Gutnick Aviva Lucas in drugi (2010): Always connected: The new digital media habits of young children. New York: The Joan Ganz Cooney Center at Sesame Workshop.
- Hayes Jocelyn (2015): Critical Review: What is the impact of screen media use on language development of infants and toddlers?.
- Hesketh Kylie D, Hinkley Trina in Campbell Karen J. (2012): Children's physical activity and screen time: qualitative comparison of views of parents of infants and preschool children. v: *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, let.: 9, št.: 152, str.: 1-14.
- Hinkley Trina, Cliff Dylan in Okely Anthony D. (2015): Reducing electronic media use in 2–3 yearold children: feasibility and efficacy of the Family@play pilot randomised controlled trial. Hinkley in drugi. *BMC Public Health.*, let.: 15, št.: 779
- Holloway Donell in drugi (2009): 0-8: Young children's Internet use. v: Edith Cowan University Research Online, ECU Publications
- Jenkins Henry in drugi (2009): Confronting the Challenges of Participatory Culture; Media Education for the 21st Century. v: The MIT Press
- Holloway D. in drugi (2013): Zero to eight. Young children and their internet use. London: LSE.
- Lapierre Matthew A., Piotrowski Jessica Taylor in Linebarger Deborah L. (2012): Background Television in the Homes of US Children. v: *Pediatrics*, let.: 130, št.: 5, str.: 839-846.
- Marsh, Jackie in drugi (2005): Digital beginnings: Young children's use of popular culture, media and new technologies. v: Literacy Research Centre, University of Sheffield
- Mendoza Jason A., Zimmerman Fred J in Christakis Dimitri A (2007): Television viewing, computer use, obesity, and adiposity in US preschool children. v: *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity BioMed Central.*, let.: 4, št.: 44

- Ofcom (2015): Children and parents: media use and attitudes report. Dostopno na: http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/research/media-literacy/children-parents-nov-15/childrens_parents_nov2015.pdf (26. 3. 2015)
- Ostrov Jamie M., Gentile Douglas A. in Crick, Nicki R. (2006): Media Exposure, Aggression and Prosocial Behavior During Early Childhood: A Longitudinal Study. *Social Development.*, let.: 15, št.: 4, str.: 612-627.
- Pasnik in Lionrente (2012): Study of Preschool Parents and Caregivers Use of Technology and PBS KIDS Transmedia Resources. Education Development Center and SRI International..
- Plowman Lydia in drugi (2010): The technologisation of childhood? Young children and technology in the home.. v: *Children and Society*, let.: 24, št.: 1
- Rek Mateja, Kovačič Andrej in Milanovski-Brumat Kristina (2014): *Medijska pismenost 2014*. Slovenija: Fakulteta za medije.
- Rideout Victoria (2014): Learning at home: families' educational media use in America. The Joan Ganz Cooney Center.
- Rideout Victoria in Hame Elizabeth (2006): The Media Family: Electronic media in the lives of infants, toddlers, preschoolers and their parents . v: The Henry J Keiser familia foundation
- Rideout Victoria J., Vandewater Elizabeth A., Wartella Ellen A. (2003): Zero to six: Electronic Media in the lives of infants, toddlers and preschoolers. The Henry J. Kaiser Family Foundation.
- Roine Mira, Valkonen Satu in Lahikainen Anja Riita (2005): Television in Young Children's Social Relationships. v: *Yearbook of Population Research in Finland*, let.: 41??, str.: 75-96.
- Sigman Aric (2011): The Impact Of Screen Media On Children: A Eurovision For Parliament. Dostopno prek: http://www.steinereducation.edu.au/wp-content/uploads/uk_screen_time.pdf (29.2.2016), str.: 88-121.
- Sims Clare E. in Colunga Eliana (2013): Parent-Child Screen Media Co-Viewing: Influences on Toddlers' Word Learning and Retention. *Psychology Colorado*. Dostopno prek: <http://psych.colorado.edu/~colunga/publications/SimsColungaCogSci13.pdf> (29.2.2016)
- Teuwen Jolien, De Grooff Dirk in Zaman Bieke (2012): Flemish Preschoolers Online A mixed-method approach to explore online use, preferences and the role of parents and siblings. Paper presented at Etmaal van de Communicatiewetenschap.

- Vandewater Elizabeth A. in drugi (2007): Digital Childhood: Electronic Media and Technology Use Among Infants, Toddlers, and Preschoolers. v: Pediatrics, let.: 119, št.: 5
- Vittrup Brigitte (2009): What Us Parents Don't Know About Their Children's Television Use; Discrepancies Between Parents' and Children's Reports. Journal of Children and Media., let.: 3, št.: 1
- Vodopivec Jurka Lepičnik (2011): Some Aspects of Teaching Media Literacy to Preschool Children in Slovenia from A Perception Standpoint of Teachers and Parents. v: Acta Didactica Napocensia, let.: 4, št.: 2-3, str.: 69-78.
- Walczak-Niewiadomska Agata in Makowska Ewelina (2013): A role of the family in the media education of the preschool children in Poland: a case study of Lodz. v: My Media Playground, 2nd biannual seminar on media education in childhood (-ta izdaja). Tampere, Finland:
- Wartella Ellen in drugi (2010): Technology in the Lives of Teachers and Classrooms: Survey of Classroom Teachers and Family Child Care Providers. Fred Rogers Center - Saint Vincent College.
- Wartella, Ellen in drugi (2013): Media, Technology, and Reading in Hispanic Families: A National Survey. v: Center on Media and Human Development at Northwestern University and National Center for Families Learning, str.: 1-32.
- Wartella Ellen in drugi (2013): Parenting in the Age of Digital Technology; A National Survey. Center on Media and Human Development. School of Communication. Northwestern University.
- Zevenbergen Robyn in Logan Helen (2008): Computer use by preschool children Rethinking practice as digital natives come to preschool. v: Australian Journal of Early Childhood, let.: 33, št.: 1, str.: 37-44.
- Zimmerman Frederick J. in drugi (2007): Television and DVD/Video Viewing in Children Younger Than 2 Years. v: Pediatrics, let.: 119
- Zimmerman Frederick J., Christakis Dimitri A. in Meltzoff Andrew N. (2007): Associations between Media Viewing and Language Development in Children Under Age 2 Years. v: The Journal of Pediatrics